

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Jüri Sulin

**OSTUHINGNA ALANDAMISE ÕIGUS EUROOPA LIIDU JA EESTI
LEPINGUÕIGUSLIKE ÕIGUSKAITSEVAHENDITE SÜSTEEMIS**

Magistritöö

Juhendaja:
Dr. iur. Irene Kull

Tartu
2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. HINNA ALANDAMISE ÕIGUSE REGULEERIMINE ENNE JA PÄRAST 2021. AASTAT	7
1.1. Hinna alandamise üldised eeldused ja regulatsioon enne 2021. muudatusi	7
1.2. 2021. aasta muudatuste eesmärk ja allikad.....	13
2. HINNA ALANDAMISE ÕIGUS, KUI ASJA EI OLE PARANDATUD VÕI ASENDATUD	23
2.1. Müüja ei ole asja parandamist või asendamist lõpule viinud	23
2.2. Parandamine või asendamine sõltub müüjast tulenevatest asjaoludest või ostja nõuab kulude kandmist.....	27
2.3. Müüja keeldumine asja lepingutingimustele vastavusse viimisest	32
2.4. Lepingutingimustele vastavusse viimine on ebaõnnestunud.....	35
3. HINNA ALANDAMISE ÕIGUS ASJA LEPINGUTINGIMUSTELE VASTAVUSSE VIIMISE EBAMÕISTLIKU VIIVITUSE KORRAL	40
3.1. Müüja on teatanud ebamõistlikust viivitusest.....	40
3.2. Asjaoludest nähtub ebamõistlik viivitus	44
4. HINNA ALANDAMINE MITTEVASTAVUSE TÕSIDUSE KORRAL.....	50
4.1. Mittevastavuse tõsidus ja oluline rikkumine	50
4.2. Tõsiduse sisustamine.....	56
4.3. Tulevikus tekkiv mittevastavuse tõsidus.....	60
KOKKUVÕTE.....	63
THE RIGHT TO A REDUCTION OF THE PURCHASE PRICE IN THE SYSTEM OF CONTRACTUAL REMEDIES IN THE EUROPEAN UNION AND ESTONIA	66
LÜHENDID.....	72
KASUTATUD KIRJANDUS	73
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	76
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA.....	77
KASUTATUD MUUD MATERJALID.....	77

SISSEJUHATUS

Üheks võimalikuks õiguskaitsevahendiks tasulise lepingu puhul on ostuhinna alandamine, mille eesmärgiks on muuta ühepoolselt lepingulist võlasuhet, taastamaks lepinguliste kohustuste esialgne tasakaal, mida on mittekohase täitmisega rikutud. Hinna alandamise eelduseks on kahjustatud osapoolle huvi lepingutingimustele mittevastava soorituse vastu ning soovimatus lepingust taganeda. Hinna alandamine võimaldab säilitada lepingulist suhet ning vältida vaidlusi seoses mittekohasusega tekitatud kahju hüvitamise nõuetega.

Ostuhinna alandamine kui õiguskaitsevahend tuleneb klassikalise Rooma õiguse põhimõttest *actio quanti minoris*.¹ Hinna alandamine kui õiguskaitsevahend oli kirja pandud Ediilide edikti ning seda põhjendati vajadusega korrastada orjade ja loomade müügi praktikat olukorras, kus ostjale said ostetud karilooma või orja puudused teatavaks pärast nende vastuvõtmist ja müüja ei olnud ostjat nendest informeerinud ja ostja ei olnud nendest ka ise olnud teadlik. Ostja võis esitada nõude või hagi müüja vastu hinna alandamiseks või lepingu väärtuse langetamiseks. Hinna alandamise nõude kalkuleerimisel ei võetud arvesse neid puudusi, millest ostja oli tehingu ajaks teadlik või mis olid ilmsed, kuna ostja oli neid teades otsustanud maksta kokkulepitud hinna.²

Ostuhinna alandamist reguleeriva VÕS § 112 üldisteks allikateks³ olid sätte kommentaaride kohaselt Euroopa lepinguõiguse printsiibid (PECL)⁴ art 9:401 ja Saksa tsiviilseadustiku (BGB)⁵ müügilepingu vastav regulatsioon (esmajoonel BGB § 441).

¹ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn, 2004, lk 243.

² Paul G. Mahoney. Contract Remedies and Options Pricing. The Journal of Legal Studies, Vol. 24, No. 1 (Jan., 1995). The University of Chicago Press. Chicago 1995, lk-d. 139-163.

³ VÕS I komm. vlj, lk 542.

⁴ *Principles of European Contract Law* (Euroopa lepinguõiguse printsiibid).

⁵ Bürgerliches Gesetzbuch (Saksamaa Liitvabariigi tsiviilseadustik), vt Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 7 des Gesetzes vom 19. Oktober 2012 (BGBl. S. 2182 geändert worden ist).

Käesolevas magistritöös uurib autor ostuhinna alandamise nõudmise eeldusi, võttes aluseks eelkõige seoses direktiivide 2019/770⁶, 2019/771⁷ ja 2019/2161⁸ ülevõtmisega 1. jaanuarist 2022 aastal kehtima hakanud muudatusi⁹ müügilepingu vastavates sätetes. Eesmärgiks on välja selgitada, millises ulatuses on hinna alandamise õiguse kui õiguskaitsevahendi eeldused VÕS § 224 uues redaktsioonis muutunud ja kuidas see mõjutab hinna alandamise positsiooni teiste õiguskaitsevahendite suhtes. Eelkõige huvitab autorit, kuidas mõjutab hinna alandamise kui õiguskaitsevahendi kasutamise võimalusi seaduses sätestatud seos lepingust taganemisega, mida enne 2021. aastal kehtinud VÕS ei tundnud. Autor uurib, kas samade eelduste seadmine taganemiseks ja hinna alandamiseks võiks piirata hinna alandamise õiguse kasutamist, kas need piirangud on õigustatud või on tegemist ainult vormiliste muudatustega, mis hinna alandamise kui õiguskaitsevahendi kohaldamise senises käsitluses midagi ei muuda. Kuigi tegemist on ajaloolise õiguskaitsevahendiga, on selge, et sõltuvalt Euroopa Liidu eraõiguse reguleerimise eesmärkidest võib muutuda ka hinna alandamise eesmärgid ning kohaldamise eeldused. Alates 2022. aasta 1. jaanuarist jõustunud muudatusi VÕS-is ei ole seni veel põhjalikumalt uuritud.

Hinna alandamise nõue tuleb kõne alla üksnes tasuliste vastastikuste lepingute¹⁰ puhul, mistõttu uuritakse magistritöös eelkõige müügilepinguid. Ostuhinna alandamise nõude eelduseks on muuhulgas see, et mittekohane täitmine peab olema vastu võetud.¹¹ Hinna alandamine peab olema kooskõlas hea usu põhimõttega, kuna see võib olla muude eelduste olemasolul siiski keelatud, kui see on vastuolus hea usu põhimõttega (§ 6, TsÜS §138)¹².

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/770 digitaalse sisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/771 kaupade müügilepingute teatavate aspektide kohta, millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ja direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/44/EÜ.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2019/2161, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 98/6/EÜ, 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL, et ajakohastada liidu tarbijakaitse norme ja tagada paremini nende täitmine.

⁹ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitse seaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine), eelnõu nr 404 SE, vastu võetud 10.11.2021. Käesolevas töös nimetatud ka kui 2021. aasta muudatus.

¹⁰ Vt täpsemalt P. Kalamees. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis. Doktoritöö. Tartu 2013, lk 46 – 50.

¹¹ Vt lisaks VÕS I komm.vlj, lk 545.

¹² *ibidem*.

Töö keskendub eelkõige materiaalõigusele. Kuivõrd materiaalsed eeldused hinna alandamiseks on samad nii materiaal- kui menetlusõiguslikult, ei pea autor vajalikuks väga täpselt määratleda seda, kas töö kehtib üksnes materiaal- või ka menetlusõiguslikus kontekstis.

Lepingust taganemise ja ostuhinna alandamise omavaheline hierarhia ei ole kehtivas seaduses selgelt välja toodud. Kehtiva VÕS-i redaktsiooni eelnõu seletuskiri paigutab ostuhinna alandamise ja lepingust taganemise õiguskaitsevahendite hierarhias samale tasemele. Hinna alandamise ja taganemise kui õiguskaitsevahendite samatasemelisust võib põhjendada eelkõige kohaldamise eelduste samasuse alusel. Samuti on hinna alandamise korral tegemist taganemisele omase tagasitaitmiskohustuse tekkimisega olukorras, kus kokkulepitud hind on juba makstud. Samas võib teatud juhtudel müüja jaoks olla kergemate tagajärgedega lepingust taganemine, kuivõrd sellisel juhul jääb talle ese alles ja tal on võimalik see uuesti realiseerida või kellegi teise jaoks selle väärtust tõsta. Kui aga jaatada ostja võimalust ise valida, kas soovib koheselt ostuhinda alandada, võib tekkida müüja jaoks raskemate tagajärgedega olukord. Sellisel juhul tuleks autori arvates hinnata võimalust kohaldada hea usu põhimõtet ning lugeda hinna alandamise kasutamine õiguste kuritarvitamiseks VÕS §-i 6 lg 2 või TsÜS §-i 138 alusel.

Töös uuritakse ka müüja võimalusi esitada vastuväiteid õiguskaitsevahendite valikule. Autor uurib, kas mõnel põhjusel võiks jaatada võrdsena näivate õiguskaitsevahendite (hinna alandamine ja taganemine) hierarhiat teatud juhtudel ehk millistel eeldustel ja asjaoludel võiks hea usu põhimõte mõjutada hinna alandamise ja taganemise omavahelist hierarhiat.

Analüüsitavas töös on käsitletud empiirilise uurimise ja analüüsi objektina nii Eesti kui Euroopa kohtupraktikat. Lisaks on võetud aluseks erinevates õigusvaldkondades, s.h. välisriikides, teadusartiklites toodud käsitlused.

Käesoleva töö uurimisobjektidest on välja jäetud VÕS §-s 224 lg 2 nimetatud hinna alandamise piirang, kui kasutatud ese müüakse enampakkumisel, kuna antud regulatsioonis ei ole muutusi toimunud. Riigikohus on siiski selgitanud, et on esemeid, mille suhtes saab hinna alandamist nõuda ka siis, kui need on ostetud enampakkumisel, näiteks aktsiate puhul. Aktsiad ei saa olla kasutatud

asjad VÕS §-i 224 p 3 mõttes. Seega ei piira VÕS § 224 p 3 ostja õigust alandada enampakkumisel ostetud aktsia hinda.¹³

Töös on läbivald on kasutatud tarbija mõistet, kuid see ei viita Eesti õiguses harjumuspärasele VÕS §-i 1 lg 5 tulenevale füüsilise isiku käsitlesele. VÕS §-i 224 aluseks¹⁴ oleva direktiivi aspektide kohta¹⁵ on selgitatud, et direktiivi eesmärk on kaitsta tarbijat, kelle all mõistetakse iga füüsilist isikut, kes käesoleva direktiiviga hõlmatud lepingute puhul tegutseb eesmärkidel, mis ei kuulu tema kaubandus-, äri-, käsitöö- või kutsetegevusse. Direktiivi tähenduses on tarbijana võimalik käsitleda ka äriühinguid, kes teevad tehingu muul põhjusel kui oma majandus- ja kutsetegevuses.¹⁶

Käesolev töö on koostatud empiirilise uurimuse analüüsides Eesti ja välisriikide õiguskirjandust ning seadusi. Samuti on analüüsitud Eesti kohtupraktikat. Töö on koostatud kvalitatiivse meetodi abil. Kohtupraktikast on põhiliselt käsitletud Riigikohtu lahendeid.

Töö jaguneb neljaks osaks, millest esimeses osas uuritakse hinna alandamise üldisi eeldusi ja regulatsiooni enne 2021. aasta seadusemuudatust ja seadusemuudatuse järel ning võrreldakse neid varemkehtinud sätetega. Teises peatükis uuritakse täpsemalt neid olukordi, kus lepingut rikkunud pool ei ole oma täitmist parandanud. Kolmandas peatükis uuritakse ebamõistliku viivituse sisu ja selle mõju ostuhinna alandamise nõudele. Neljandas peatükis käsitletakse lepingutingimuste mittevastavuse olulisust ja tõsidust. Kirjeldatud teemaarendustega soovib autor välja selgitada, kas 2021. aasta muudatused olid põhjendatud ja vajalikud ning kas muutused hinna alandamise eeldused või tagajärjed.

Töös on analüüsitud ka digitaalse sisuga toote või digitaalteenuse müügilepingus hinna alandamise kasutamist õiguskaitsevahendina. Ehkki õiguskaitsevahendite eeldused ja tagajärjed on digitaalse sisu ja digiteenuste puhul sarnased muude esemete liikidega müügilepingutes hinna alandamisega, on muutnud ka hinna alandamise eesmärke ning piiranud selle kohaldamist.

¹³ RKTko 3-2-1-50-15, p 23.

¹⁴ VÕS § 224 sõnastuse muutmist on seadusandja põhjendanud eelkõige SGD artikkel 13 lg-ga 4 vastavusse viimisega, vt. võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seaduse (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) eelnõu seletuskiri, 404 SE, lk 120. Edaspidi eelnõu seletuskiri.

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/771.

¹⁶ Vt äriühingule tarbijakaitse sätete kohaldamise kohta täpsemalt J. M. Carvalho. Sale of Goods and Supply of Digital Content and Digital Services. Overview of Directives 2019/770 and 2019/771, 8 J. Eur. Consumer & Mkt. L. 194 (2019), lk 196.

1. HINNA ALANDAMISE ÕIGUSE REGULEERIMINE ENNE JA PÄRAST 2021. AASTAT

1.1. Hinna alandamise üldised eeldused ja regulatsioon enne 2021. muudatusi

Võlausaldaja võib kasutada koos või eraldi kõiki seadusest või lepingust tulenevaid õiguskaitsevahendeid, kui seadusest või lepingust ei tulene teisti (VÕS § 101 lg 2). Koos ei saa kasutada neid õiguskaitsevahendeid, mis olemuslikult üksteist välistavad. Lisapiirangu õiguskaitsevahendite kasutamisele seab VÕS § 101 lg 3, mille kohaselt ei või võlausaldaja tugineda võlgniku kohustuse rikkumisele ega kasutada sellest tulenevaid õiguskaitsevahendeid, kui selle rikkumise põhjustas võlausaldaja enda tegu või temast tulenev asjaolu või sündmus, mille toimumise riisikot ta kannab. Õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et võlausaldajal on Eesti õiguse kohaselt üldreeglina õigus valida, millist õiguskaitsevahendit ta võlgniku kohustuse rikkumise korral ja millise teise õiguskaitsevahendiga üheaegselt seda kasutab.¹⁷ Õiguskaitsevahendite hierarhiat ükski norm otseselt ei sätesta, kuid see võib tuleneda normide kasutamise eeldustest, mis võivad välistada teatud õiguskaitsevahendi kasutamist enne, kui muud võimalused on ära kasutatud.

VÕS-is sätestatud õiguskaitsevahendite struktuur¹⁸ järgib ÜRO konventsiooni kaupade rahvusvaheliste ostu-müügi lepingute kohta¹⁹ (CISG), Euroopa lepinguõiguse printsiipe²⁰ (PECL), Saksamaa tsiviilseadustikku (BGB) ja VÕS-i koostamise ajal kehtinud Euroopa Liidu direktiivi 1999/44/EÜ tarbijalemüügi kohta.²¹

VÕS-is tehtud muudatuste peamine eesmärk on reguleerida tarbija suhteid müüjaga kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2019/770 digitaalse sisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta (edaspidi DCD)²², Euroopa Parlamendi ja nõukogu

¹⁷ P. Kalamees. Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega. *Juridica* 10/2013, lk 709.

¹⁸ Õiguskaitsevahendite struktuuri kohta vaata lisaks Võlaõigus I. Üldosa, lk 315. Samuti on õiguskaitsevahendite hierarhiast kirjutanud P. Kalamees. *Hierarchy of Buyer's Remedies in Case of Lack of Conformity of the Goods*. - *Juridica International* 2011/XVIII, lk 66 ja Annika Tõlgo. Õiguskaitsevahendi valiku vabadus ja piirid müügilepingu näitel. Magistritöö. Tartu: 2012, lk-d 36 kuni 39.

¹⁹ RT II 1993, 21/22, 52.

²⁰ O. Lando, H. Beale. *Principles of European Contract Law. Parts I and II*. Kluwer Law International 2000.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, 25. mai 1999, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta. – EÜT L 171, 07.07.1999, lk 12–16.

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/770.

direktiiviga 2019/771 kaupade müügilepingute teatavate aspektide kohta (edaspidi SGD)²³, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2019/2161 (edaspidi moderniseerimise direktiiv)²⁴.

Eelpool nimetatud direktiivide ülevõtmisel ei muudetud ainult tarbijalemüügi lepinguid reguleerivaid sätteid, vaid seadusesse lisati sätteid, mis kohalduvad kõikidele müügilepingu subjektidele. Üheks selliseks „uueks“ sätteks on VÕS-i § 224, mille asemel kohaldati müügilepingutele VÕS §-i 112. Kui enne 1.01.2022 sätestas VÕS § 224 ainult müügilepingule kohalduvad hinna alandamise piiranguid, siis alates 1.01.2022 reguleerib VÕS § 224 hinna alandamise eeldusi ning VÕS § 112²⁵ hinna alandamise korda. Nii tekib küsimus, kas ostuhinna alandamise õiguse koht õiguskaitsevahendite süsteemis on muutunud ja kuidas VÕS §-s 223 lg 1 sätestatud materiaalsed eeldused hinna alandamiseks seda mõjutavad.

Õiguskirjanduses on leitud, et hinna alandamine kuulub Eesti õiguses õiguskaitsevahendite hulka, mida on reeglina võimalik kasutada kõigi lepingute rikkumise korral ehk tegemist on nn üldise õiguskaitsevahendiga.²⁶ Seda põhjusel, et VÕS-s sätestatud hinna alandamise eeldused nagu müügilepingu kehtivus, lepingu mittekohane täitmine (eelkõige puudustega asja üleandmine), müüja vastutus puuduse eest ja asjal puuduse kõrvaldamata jätmine või sellest keeldumine (VÕS § 112 lg 5, § 224 p-d 1 ja 2).²⁷ Riigikohus on selgitanud, et tulenevalt TsMS §-i 230 lg 1 esimesest lausest peab hinna alandamise eelduste täitmist ostja tõendama, et müügiese ei vasta lepingutingimustele, st on puudustega.²⁸ Üksnes tarbijalemüügi korral on tõendamiskoormus ümber pööratud. Kuni 2021. aasta muudatuseni pidi vastavalt VÕS § 218 lg 2²⁹ teisele lausele müüja tõendama, et üleantud asjal ei olnud puudusi kuue kuu jooksul peale üleandmist, peale 2021. aasta muudatusi pikenes see aeg ühe aastani (VÕS § 218 lg 2²)³⁰.

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/771.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/2161.

²⁵ VÕS §-s 112 sätestatu vastab uue tarbijalemüügi direktiivi artiklile 15, mille kohaselt alandatakse *hinda proportsionaalselt tarbija saadud kauba väärtuse vähenemisega võrreldes nõuetele vastava kauba väärtusega*. Eelnõu seletuskiri, lk 120. Hinna alandamise korda on käsitletud põhjalikult Piia Kalamees oma doktoritöös. Vt P. Kalamees. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis. Doktoritöö. Tartu 2013, lk 27 jj.

²⁶ P. Kalamees. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis. Doktoritöö. Tartu 2013, lk 110.

²⁷ VÕS I komm. vlj., lk 543.

²⁸ RKTKo 3-2-1-17-12, p 16.

²⁹ VÕS redaktsioon enne 2021. aasta muudatust.

³⁰ Hetkel kehtiv VÕS.

2021. a seadusemuudatustega ei muutunud ostuhinna alandamise tingimusena ostja poolt müüjale tehtav avaldus ostuhinna alandamiseks. Muus osas muutusid eeldused, kuivõrd enne seadusemuudatust olid need piirangud või välistused. VÕS §-i 224 sõnastus oli järgmine: *Ostja ei või alandada ostuhinda: 1) kui müüja parandab või asendab asja lepingutingimustele vastava asjaga; 2) kui ostja keeldus õigustamatult vastu võtmast müüja ettepanekut asja parandamise või asendamise kohta; 3) enampakkumisel müüidud kasutatud asja ostmisel.*

Enne 2021. aasta muudatusi kehtinud VÕS § 224 lg 1 punktid 1 ja 2 olid VÕS §-st 101 lg 2 tuleneva regulatsiooni konkretiseering. Need täpsustavad lepingutingimustele mittevastava eseme üleandmise korral ostjale tekkivate õiguskaitsevahendite kohaldamise põhimõtteid.³¹ VÕS §-s 101 lg 2 on sätestatud, et *võlausaldaja võib kohustuse rikkumise korral kasutada eraldi või koos kõiki seadusest või lepingust tulenevaid õiguskaitsevahendeid, mida saab üheaegselt kasutada, kui seadusest või lepingust ei tulene teisiti. Eelkõige ei võta kohustuse rikkumisest tuleneva õiguskaitsevahendi kasutamine võlausaldajalt õigust nõuda kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist.* VÕS §-i 224 lg 1 p 1 kohaselt ei saanud ostja enam ostuhinda alandada, kui müüja oli VÕS §-i 107 kohaselt rikkumise heastanud kas parandamise või mittekohase eseme asendamisega. VÕS § 224 lg 1 p 2 kohaselt ei olnud ostjal õigus hinda alandada juhul, kui müüja oli eelnevalt teatanud, et soovib rikkumise heastada või asendada puudustega ese, kuid ostja on põhjendamatult sellisest pakkumisest keeldunud. Ostja keeldumine müüja poolt heastamise või asendamisenä pakutu vastuvõtmisest võinuks kõne alla tulla üksnes juhul, kui müüja ei ole seda teinud mõistliku aja jooksul või tekitab sellega ostjale ebamugavusi.

Õiguskirjanduses on leitud, et müüja võimalus ostuhinna alandamist vältida sai olla muuhulgas heastamise teel ainult siis, kui müüja rikkumise heastas või vähemalt oma kavatsusest teatas enne hinna alandamise nõudmist ostja poolt.³² Seega minetas müüja enda võimaluse mittekohane täitmine heastada, kui ta oli jäänud hiljaks, s.t. ostja oli juba jõudnud teha hinna alandamise avalduse koos VÕS §-s 220 lg 1 nimetatud teatega lepingu rikkumisest.

³¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, K. Sein. Võlaõigusseadus II. (§§ 208 – 421). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2019, lk 130.

³² *Ibidem.*

Valitseva põhimõtte kohaselt ei ole heastamine enam võimalik pärast hinna alandamise avalduse tegemist, kuid seda ei saa pidada absoluutseks. Riigikohus on leidnud, et kuigi seadus ei nõua, et ostja peab enne ostuhinna alandamist andma müüjale VÕS §-i 114 lg 1 alusel täiendava tähtaja rikkumise kõrvaldamiseks (asja lepinguga kooskõlla viimiseks), võib selline kohustus tuleneda hea usu põhimõttest (VÕS § 6 lg 1), eelkõige siis, kui vastasel juhul tekitataks müüjale ebaproportsionaalseid kulusid.³³ Seetõttu ei saa pidada hea usu põhimõttega kooskõlas olevaks näiteks ostja poolt hinna alandamise avalduse esitamise esitamist kiirustades, eelkõige põhjusel, et see jõuaks müüjani enne, kui müüja peaks omalt poolt avaldama soovi rikkumist heastada. Samas on Riigikohus jõudnud ka vastupidisele seisukohale ja võimaldanud hinna alandamist esmase õiguskaitsevahendina.³⁴ Viimati viidatud lahendis leidis kohus, et kui maakohus tuvastab, et lepingupool rikkus lepingut, on teisel poolel õigus hinda alandada. Selleks peab ta olema teinud hinna alandamise tehingu ja sellekohase tahteavalduse teisele poolele kätte toimetanud (VÕS § 112 lg 2). Hinna alandamise tehingu kehtivuseks peab kahjustatud pool olema teavitanud lepingut rikkunud poolt lepingu eseme mittevastavusest müügilepingu tingimustele mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta lepingu eseme lepingutingimustele mittevastavusest teada sai või pidi teada saama (VÕS §-i 220 lg 1 esimene lause).³⁵ Otsuses kirjeldatud asjaolude kohaselt *sõlmisid pooled 16. augustil 2004. a korteriomandi müügilepingu (edaspidi müügileping) ja asjaõiguslepingu, mille alusel hageja omandas 585 000 krooni eest Tallinnas Xxxxxxxx xxx x-xx asuva kostjate kui abikaasade ühisvara hulk kuuluva korteriomandi (edaspidi korteriomand). Pärast korteri omandamist avastas hageja 2004. aasta sügisel korteri varjatud puudused: vee läbijooksu seintest ja katuselt ning soojustuse puudumise korteri paneelides. Need puudused põhjustasid korteris seenhallituse ja tervisele kahjuliku keskkonna. Hageja ei avastanud nimetatud puudusi korteri ostmisel, kuna enne korteri müüki olid kostjad teinud korteris remondi, millega varjasid korteri lagedel ja seintel veelekete jälgi ning hallitust. 19. novembril 2004. a saatis hageja kostjatele teate, et alandab ostuhinda 200 000 krooni, sest korter on elamiskõlbmatu. Kostjad ei olnud hinna alandamisega nõus. Hageja soovib hinna alandamisega saada kostjatelt raha ulatuses, millega on võimalik kõrvaldada kokku leppimata puudused.*³⁶ Üsna sarnaste asjaolude korral leidis kohus

³³ RKTko 3-2-1-156-11, p 20.

³⁴ RKTko 3-2-1-71-07, p 14 ja 15 – kohus ei ole üheski põhjenduses maininud, et enne hinna alandamist tuleks kasutada mõnda teist õiguskaitsevahendit.

³⁵ RKTko 3-2-1-71-07, p 14.

³⁶ RKTko 3-2-1-71-07, p 1.

lahendis tsiviilasjas nr 3-2-1-156-11 täpselt vastupidist – enne ostuhinna alandamist tuleks anda tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Seega on kohtupraktika antud küsimuses seni olnud ebaühtlane.

Regulatsiooni on põhjendatud õiguskirjanduses sellega, et hinna alandamine heastamise või asendamise asemel võib müüjale põhjustada ebaproportsionaalselt suuri kulusid. Eelkõige tuleb see kõne alla siis, kui asja asendamise või parandamise kulu on väiksem kui proportsionaalne puudusest tingitud väärtuse vähenemine. Müüjal võib olla asendamise või parandamise kulude kandmise korral regressiõigus varasema müüja või tootja vastu, mida hinna alandamise korral üldjuhul ei ole.³⁷

Piia Kalamees on 2013. aastal leidnud, et hinna alandamine üldise õiguskaitsevahendina ei asu Eesti õiguses teiste õiguskaitsevahenditega hierarhilises suhtes. Seega võib võlausaldaja üldjuhul valida hinna alandamise ka esmaseks õiguskaitsevahendiks ilma võlgnikule kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata või kohustuse täitmist nõudmata.³⁸ Selline seisukoht on vastuoluline, kuivõrd kohtupraktikas on leitud ka vastupidist.³⁹

Kalamees on järeldanud, et nii kohustuse täitmise nõudele prioriteedi andmise kui ka heastamise õiguse ettenägemise mõtteks enne hinna alandamise õiguse kasutamist on anda võlgnikule teine võimalus oma kohustus nõuetekohaselt täita. Kuna nii õiguskaitsevahendite hierarhia kehtestamine kui ka heastamisvõimaluse ettenägemine teenivad sama eesmärki, siis ei ole Eesti õiguses vajadust mõlema meetodi paralleelseks rakendamiseks. Piisab, et võlgnikule on jäetud õigus oma kohustuse rikkumine heastada.⁴⁰

VÕS-i kommentaaris on eristatud täitmisnõude ja hinna alandamise õigust nende eesmärkide alusel. Täitmisnõue on suunatud lepingu eesmärgi saavutamisele ehk kohustuste täitmisele vastavalt lepingutingimustele.⁴¹ Hinna alandamise puhul on leitud, et selle kasutamisel säilib poolte vahel leping, kuid vastastikused kohustused viiakse tasakaalu, mis tähendab, et sellisel juhul

³⁷ VÕS II komm. vlj., lk 130.

³⁸ P. Kalamees. Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega. *Juridica* 10/2013, lk 717.

³⁹ RKTKo 3-2-1-156-11. Ka hilisemates kohtulahendites on viidatud samale lahendile, mille punktist nr 20 tuleneb, et kahjustatud osapoolelt on oodatav lepingut rikkunud poolele täiendava tähtaja andmine lepingu täitmise parandamiseks.

⁴⁰ P. Kalamees. Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega. *Juridica* 10/2013, lk 717.

⁴¹ VÕS I komm. vlj., lk 344.

võtab ostja lepingu rikkumise juba teadmiseks. Vastavalt rikkumise rahalisele väärtusele määratakse õiglase hind. Täitmise nõue oleks sel juhul VÕS §-i 101 lg 2 järgi hinna alandamise nõudega välistatud, kuivõrd nende eesmärk on erinev.⁴² Autori arvates on täitmise nõude piiramine vajalik olukorras, kus hinna alandamise avaldus on esitatud, eelkõige vältimaks olukorda, kus kahjustatud isik lõikab kasu kahju tekkest.

Piirangu kohustuse täitmise ja hinna alandamise nõuete kooskasutamisele seab VÕS § 112 lg 5, mille kohaselt *ei või üks lepingupool hinda alandada ulatuses, milles teine lepingupool oma kohustuse rikkumise heastas*. Heastamisel (VÕS § 107) on samasugune toime kohustuse täitmise nõude (VÕS § 108) suhtes. Kõigil nimetatud juhtudel saab võlausaldaja lepinguga kokku lepitud täitmise.⁴³ Müügi-⁴⁴ ja töövõtulepingu puhul on piiratud ostja hinna alandamise õigust siis, kui ostja on alusetult keeldunud heastamist vastu võtmast. Õiguskirjanduses on leitud, et tõenäoliselt võiks nimetatud sätete alusel sama üldpõhimõtte hea usu põhimõtte kaudu tuletada ka VÕS §-st 112 lg 5.⁴⁵

⁴⁶ On selge, et võlausaldajal ei peaks olema võimalust nõuda kohustuse täitmist või heastamist koos hinna alandamisega, kuivõrd sellisel juhul võlausaldaja rikastuks võlgniku rikkumise tulemusena. Selline olukord oleks vastuolus õiguskaitsevahendite üldise eesmärgiga.⁴⁷

2021. aasta seadusemuudatusega käesolevas alapeatükis käsitletud seisukohad võisid muutuda. Asjakohane kohtupraktika seni puudub, et oleks võimalik tuvastada, kas muudatused on toonud kaasa ka kohtupraktikas senistest erinevad seisukohad hinna alandamise küsimuses. Näiteks enne 2021. aasta muudatusi ei näinud seadus ette erandit tarbijalemüügilepingute kohta. Antud redaktsiooni kehtivuse ajal ilmunud õiguskirjanduses oli seda ka eraldi mainitud. Tarbijalemüügi direktiivi hinna alandamist puudutav reeglistik on erinev VÕS-ist. Direktiivi kohaselt võib tarbija hinda alandada, kui müüja on kauba asendamise või parandamisega põhjistanud tarbijale

⁴² Sama on väljendanud P. Kalamees artiklis „Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega“. *Juridica* 10/2013, lk 715.

⁴³ VÕS I komm. vlj., lk 551.

⁴⁴ Enne 2021. aasta muudatust.

⁴⁵ VÕS I komm. vlj., lk 552.

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ Õiguskaitsevahendise üldiseks eesmärgiks peetakse võlausaldaja võimalusi likvideerida kohustuse rikkumisega kaasnevaid negatiivseid tagajärgi või üldse nende saabumist takistada - VÕS I komm. vlj., lk 471.

märkimisväärseid ebamugavusi. Sellele sättele tuginedes on justkui asunud seisukohale, et hinna alandamine koos kohustuse täitmise nõudega peaks olema võimalik⁴⁸. Eeltoodust tulenevalt ei olnud 2021. aasta muudatustele eelnenud VÕS §-d 112 ja 224 tarbijalemüügi direktiiviga kooskõlas, kuna need nägid hinna alandamise eeldusena igal juhul ette asja lepingutingimustele mittevastavuse.⁴⁹ Õiguskirjanduses on avaldatud arvamust, et VÕS-i varasem reeglistik ei võimaldanud hinda alandada, kui rikkumise heastamine oli seotud viivituse või ebamugavustega ostja jaoks, mistõttu oli ka tekkinud vastuolu 1999. aasta direktiiviga.⁵⁰ Uus direktiiv sellise arutelu jaoks enam alust ei anna.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ei ole teada, kas käesolevas alapeatükis kajastatud seisukohad võiksid muutuda seoses 2021. aasta seadusemuudatusega, kuid tõenäoliselt ei too seadusemuudatus siiski olulist muutust lepingu hinna alandamise käsitluses.

1.2. 2021. aasta muudatuste eesmärk ja allikad

2021. seadusemuudatuse järel jõustus VÕS § 224 lg 1 sõnastuses: „Käesoleva seaduse § 223 lõikes 1 nimetatud juhtudel võib ostja alandada hinda vastavalt §-s 112 sätestatule.“ Normi tekstist nähtuvalt on seega ostuhinna alandamine seotud VÕS §-s 223 lg 1 märgitud eeldustega, mis käsitlevad müügilepingust taganemise õigust: „Ostjal on õigus müügilepingust taganeda, kui /.../.“ Seega kujutab VÕS § 224 endast erinormi, mis sätestab müügilepingus hinna alandamise õiguse eeldused, jättes samaks hinna alandamise meetodi (VÕS § 112).

2021. aasta eelnõu seletuskirja kohaselt kehitavad SGD ülevõtmisega laiendatud taganemise materiaalsoiguslikud eeldused ka hinna alandamisele (VÕS § 224 lg 1). Erinevalt hinna alandamisest peab aga taganemiseks olema tegemist olulise rikkumisega. Direktiivi artikli 13 lõikest 1 tuleneb ostja õigus valida kauba nõuetele vastavusse viimise, hinna alandamise ja taganemise vahel. Kuna direktiivi artikli 13 lõikest 4 kohaldatakse hinna alandamisele ja taganemisele samu eeldusi, siis on loogiline, et direktiivi ülevõtmisega täpsustati hinna alandamise

⁴⁸ P. Kalamees. Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega. *Juridica* 10/2013, lk 715.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ P. Kalamees. Doktoritöö.

õigust asjaoludega, mis kehtivad ka taganemise eeldustena.⁵¹ Seletuskirjast nähtub, et 2021. aasta VÕS §-ide 223 ja 224 muutmise peamiseks eesmärgiks oligi hinna alandamise ja taganemise regulatsiooni maksimaalne ühtlustamine. Kaaluti ka hinna alandamise ja taganemise reguleerimist koos, kuid see oleks seadusandja hinnangul liigselt muutnud senist VÕS-i ülesehitust, mistõttu säilitati varasemas redaktsioonis kehtinud erinorm hinna alandamise eelduste kohta.⁵²

VÕS §-is 224 lg 1 on spetsiifilised hinna alandamise õiguse kasutamise piirangud asendatud viitega taganemise eeldustele VÕS § 223 lg-s 1. Seletuskirja kohaselt tagatakse sellega sarnane liikumine hinna alandamisele või taganemisele õiguskaitsevahendite hierarhias.⁵³

SGD artikkel 13 lg 4 kui VÕS § 224 lg 1 allika sõnastus on järgmine.

„Tarbijal on õigus kas proportsionaalsele hinna alandamisele kooskõlas artikliga 15 või müügileping lõpetada kooskõlas artikliga 16 kõikidel järgmistel juhtudel:

- a) müüja ei ole kaupa parandanud või asendanud või, kui see on asjakohane, kauba parandamist või asendamist lõpule viinud vastavalt artikli 14 lõigetele 2 ja 3, või müüja on keeldunud kauba nõuetega vastavusse viimisest kooskõlas käesoleva artikli lõikega 3;
- b) nõuetele mittevastavus ilmneb hoolimata müüja püüdlusest kaup nõuetega vastavusse viia;
- c) nõuetele mittevastavus on nii tõsine, et õigustab kohest hinna alandamist või müügilepingu lõpetamist, või;
- d) müüja on teatanud või asjaoludest nähtub selgelt, et ta ei vii kaupa nõuetega vastavusse mõistliku aja jooksul või tarbijale olulist ebamugavust põhjustamata.“

Seega sätestati viitega VÕS § 223 lg-le 1 hinna alandamise kohustuslikud eeldused ning õiguskaitsevahendite hierarhia esimeselt astmelt (asendamise või parandamise nõue) hierarhia teisele astmele (hinna alandamine või lepingu lõpetamine) liikumine.⁵⁴ Lisada tuleb, et VÕS §-is 223 lg 1 toodud hinna alandamise eeldused on ammendavad, kuna SGD puhul on tegemist

⁵¹ Eelnõu seletuskiri, lk 120.

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ Eelnõu seletuskiri, lk 117.

maksimaalselt ühtlustava direktiiviga.⁵⁵ Eraldi peab märkima, et ehkki SGD eesmärgiks oli seatud maksimaalne ühtlustamine, on see saanud teravat kriitikat ja mõnede õiguslike hinnangute järgi on tulemus vastupidine ehk ühtsus on hoopis vähenenud SGD kehtestamisega.⁵⁶

SGD-s on ette nähtud õiguskaitsevahendite hierarhia ning üldjuhul tuleks kõigepealt püüda saavutada kaupade (digitaalse sisu või digitaalteenuste) vastavusse viimine ja alles seejärel on tarbijal õigus kas proportsionaalsele hinnaalandusele või lepingu lõpetamisele. Selles valdkonnas ei tohi liikmesriigid direktiivide sätetest kõrvale kalduda. See tähendab, et liikmesriikides, kus praegu ei ole ette nähtud õiguskaitsevahendite vahelist hierarhiat, s.h. Eesti, on tarbijate õigused pärast direktiivide rakendamist piiratumad.⁵⁷

Erialakirjanduses on leitud, et erinevate abinõude vaheline hierarhiline suhe on keeruline. On olemas SGD artiklis 3 sätestatud õiguskaitsevahendite kaheastmeline hierarhia: esimesel astmel on tarbija õigus nõuda müüjalt kauba parandamist või asendamist. Teine etapp võetakse kasutusele, kui kumbki neist õiguskaitsevahenditest ei ole kättesaadav või kui müüja ei suuda nõutud õiguskaitsevahendit mõistliku aja jooksul või põhjustamata tarbijale märkimisväärseid ebamugavusi. Õiguskaitsevahendi eesmärk on seega tagada müüja lepinguliste kohustuste täitmine.⁵⁸

Kuna SGD on seni minimaalselt ühtlustatud, on liikmesriikidel siiski olnud võimalik säilitada muid õiguskaitsevahendeid, näiteks võimalus lubada tarbijal leping kohe lõpetada selle asemel, et ta peaks andma müüjale võimalus kaupu esmalt parandada või asendada. SGD ei sisalda mingeid sätteid, mis käsitleksid ostja ja müüja vahelisi suhteid võimalike kahjunõuete korral, mis võiksid olla asjakohased nõuetele mittevastava kauba põhjustatud kahju puhul. See oleks hierarhia järgmine aste. Vaatamata sellele, et VÕS-is ei ole õiguskaitsevahendite hierarhiat selgelt välja toodud, on see koostoimes Euroopa Liidu õigusega⁵⁹ faktiliselt siiski tekkinud.

⁵⁵ K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis. *Juridica* 8/2022, lk 570.

⁵⁶ SGD-d kui ühtlustavat direktiivi on kritiseerinud ja toonud välja selle, kuidas erinevates Euroopa riikides käsitletakse erinevalt lepinguõiguslikke küsimusi, mida SGD on jätnud siseriiklikuks küsimuseks Lilleholt, K. artiklis „A Half-built House? The New Consumer Sales Directive Assessed as Contract Law“ – *Juridica International* 2019/28.

⁵⁷ J. M. Carvalho, lk 200.

⁵⁸ G. Howells, C. Twigg-Flesner & T. Wilhelmsson. *Rethinking EU Consumer Law*. Routledge 2018, lk 186.

⁵⁹ Müügilepingute puhul eelkõige SGD-ga.

SGD tõlgendamisel peaks lähtuma muuhulgas väärtuspõhisest tõlgendamise viivist. Väärtuspõhisuse all on õiguskirjandusest nähtuvalt mõeldud kestlikkust ja säästvat arengut. Seejuures on seda seisukohta ka kritiseeritud ja leitud, et maksimaalne ühtlustamine takistab sellist tõlgendamist, kuna see võib põhjustada lahknevusi direktiivi normide mõistmise vahel liikmesriikides. Selle tulemusena ei saaks direktiivi kohaldamisalasse kuuluvat siseriiklikku õigusraamistikku soovitud tasemel ühtlustada ning täieliku ühtlustamise vahendi põhieesmärki ei saavutataks.⁶⁰

SGD kohaldamisala tuleks määratleda võimalikult laialt. SGD reguleerib peamiselt tarbijaga sõlmitud lepinguid⁶¹, kuid nende kohaldamisala on laiem Eesti õiguse tarbijale(müügi)pingu mõistest.⁶² Eesti õiguses on tarbijalemüügilepingu esemeks vallasasi. Nende hulka ei kuulu kinnisasi, hoonestusõigus, korteriomand ega korterihoonestusõigus.⁶³ Euroopa Liidu õiguses on tarbijalepingud määratletud laiemalt. 2021. aasta seadusemuudatuse eelnõu koostamisel sooviti ära hoida dubleerivaid norme, kuid samaaegselt arvestada, et müügilepingu tingimuste regulatsioonil on oluline tähendus ka muude müügilepingute puhul, sh näiteks kinnisasjade müügi puhul, mille kohta on käesolevaks ajaks kujunenud välja ka ulatuslik kohtupraktika. Eelnõuga otsustati siiski eriregulatsiooni kasuks.⁶⁴

Õiguskirjanduses on selgitatud, et SGD sätteid võivad Euroopa Liidu liikmesriigid vabalt laiendada asjaomaste materiaalsete režiimide reguleerimisalale. See hõlmab ka kahesuguse eesmärgiga lepinguid⁶⁵ ja platvormi pakkujaid, kes ei ole tarbija otsesed lepingupartnerid. SGD mainib selgesõnaliselt võimalust kohaldada selle õiguslikku režiimi kinnisvara suhtes.⁶⁶ Seetõttu võimaldab SGD kohaldamisala reguleerida tarbijalemüügilepinguga samadel põhimõtetel ka kinnisvaramüügilepinguid.

⁶⁰ F. Zoll, K. M. Południak-Gierz., W. K. Bańczyk. Sustainable consumption and circular economy in the Directive 2019/771. *Pravovedenie*, vol 64, 4/2020., lk 531.

⁶¹ EL direktiivid 2019/771 artikkel 2 lg 2 ja 2019/770 artikkel 2 lg 6.

⁶² Eesti õiguses määratletud tarbijalemüügilepinguna VÕS § 208 lg 4 järgi.

⁶³ P. Kalamees jt. *Lepinguõigus*. Tallinn. Juura: 2017, lk 26.

⁶⁴ Eelnõu seletuskiri., lk 95.

⁶⁵ Direktiivi 2019/771 põhjenduspunkt 22 ja direktiivi 2019/770 põhjenduspunkt 17 – kahesuguse eesmärgiga on leping, mis võib olla sõlmitud ka ärisuhtes, kuid mitte seotult põhitegevusega ja lepingu äriiline eesmärk ei domineeri ostja isikliku huvi üle.

⁶⁶ J. M. Carvalho, lk 194.

Kehaliste esemete kõrval jääb tarbijalemüügilepingute reguleerimisala sisse ka digitaalteenuse ja digitaalse sisu müük. 2021. aasta seadusemuudatusega⁶⁷ loodi digitaalse sisu üleandmise ja digitaalse teenuse osutamise lepingu mõiste ning VÕS-i täiendatakse sellekohase eraldi jaoga, mis selliseid lepinguid reguleerib. Loodud reeglid kohalduvad koos konkreetse lepinguliigi jaoks ette nähtud reeglitega, näiteks digitaalse sisu müügi korral koos müügilepingute reeglitega, digitaalse teenuse osutamisel töövõtuna koos töövõtulepingute reeglitega, mistõttu kuuluvad need ka tarbijalemüügi reguleerimisalasse. Arvestades kaupade olemust ja tootearendust tänapäevases maailmas on selline VÕS-i reguleerimisala laiendamine kahtlemata vajalik, kuna kehaliste kaupade sihipärase funktsioneerimise tagab paljudel juhtudel nende digitaalne sisu, mida tuleb teatud kaupade puhul uuendada ja kaasajastada, et tagada nende funktsionaalne kasutus igal ajahetkel.

Hinna alandamist tarbijalemüügilepingus digitaalse sisu üleandmiseks või digitaalse teenuse osutamiseks reguleeritakse VÕS §-s 62¹⁴. Eelnõu seletuskirja kohaselt võeti VÕS §-i 62¹⁴ üle DCD artikkel 14, mis reguleerib tarbija õiguskaitsevahendeid olukorras, kus talle on üle antud digitaalne sisu või osutatud digitaalne teenus ja see ei vasta kokkulepitud tingimustele. Säte on seotud ühest küljest lepingutingimustele vastavuse regulatsiooniga VÕS §-s 62⁷ 68, sest regulatsioon kohaldub, kui digitaalsel sisul või teenusel on mingi puudus. Samuti on norm seotud ettevõtja vastutuse regulatsiooniga VÕS §-s 62¹¹ 69, kuna õiguskaitsevahendite kasutamine eeldab ettevõtja vastutust selle puuduse eest.⁷⁰ VÕS §-i 62¹⁴ lg 3 on võetud üle DCD artikli 14 lg 4 muutumatu kujul, mis sätestab konkreetsed eeldused digitaalse sisu või digitaalse teenuse ostuhinna alandamiseks tarbijalemüügi korral.

SGD põhjenduste p-i 47 teises lause kohaselt peaks nõuetele mittevastavuse korral olema tarbijal eelkõige õigus nõuda kauba viimist nõuetega vastavusse, saada proportsionaalset hinnaalandust või lõpetada leping. Põhjenduse järgi ei saa SGD kohaselt müügilepingu mittekohase täitmise korral samaaegselt esitada täitmisnõuet ja alandada hinda. Nii on võimalik digitaalse sisu üleandmise ja teenuste osutamise lepingus mõistliku aja jooksul või ilma olulise ebamugavuseta lepingutingimustele mittevastavuse kõrvaldamata jätmisel alandada hinda isegi siis, kui

⁶⁷ Eelnõu seletuskiri, lk 2.

⁶⁸ VÕS § 62⁷ - Digitaalse sisu ja digitaalse teenuse vastavus lepingutingimustele.

⁶⁹ VÕS § 62¹¹ - Ettevõtja vastutus digitaalse sisu või digitaalse teenuse lepingutingimustele mittevastavuse puhul.

⁷⁰ Eelnõu seletuskiri, lk 69.

mittevastavus kõrvaldati, aga seda ei tehtud mõistliku aja jooksul. Seda erinevalt tarbijalemüügist, mille puhul ei ole SGD artikli 13 lõike 4 punktis a tehtud viidet SGD artikli 14 lõikele 1, mis vastava õiguse sätestab. DCD põhjenduspunktist 62 tulenevalt jääb ebamõistliku aja jooksul või ebamugavustega seotud parandamise või asendamise korral tarbijale õigus valida, kas alandada hinda, nõuda digitaalse sisu või digitaalse teenuse vastavusse viimist nõuetega või lõpetada leping.⁷¹ Sellist erisust digitaalse sisu üleandmise ja teenuste osutamise võiks pidada põhjendatuks. Arvutiprogrammid on koostatud täitmaks kindlaid funktsioone. Nendes esinev puudus võib tähendada funktsionaalsuse puudumist osaliselt või täielikult, mis kokkuvõttes mõjutab nendest saadavat väärtust ostja seisukohalt. Olukord on mõneti võrreldav kasutuslepinguga, kus asja kasutajal on õigus kasutamise eest makstavat tasu vähendada või seda mitte maksta (VÕS § 296 lg 1 ja 2) ajavahemiku eest, mil ta ei saanud asja sihtotstarbeliselt kasutada või oli kasutusväärtus oluliselt piiratud.

Teatud juhtudel võib ostjal olla õigus esitada nii täitmisenõue kui alandada hinda ka muude toodete puhul, mis ei ole digitaalne sisu või teenus. VÕS §-i 14² lg 3 kohaselt on *digitaalse elemendiga asi vallasasi, mis sisaldab digitaalset sisu või digitaalset teenust või millega selline sisu või teenus on ühendatud sellisel viisil, et selle puudumise korral ei täidaks asi oma otstarvet*. Näiteks kaasaegne nn. nutiteler võiks vastata neile kirjeldustele. Olukorras, kus ostetud nutiteleril esinevad puudused, võiks tekkida seega võimalus ostjal esitada müüja vastu nii täitmise kui ka hinna alandamise nõue.

Digitaalse sisuga nn. nutiteleri puhul on asja kasutusväärtus piiratud sellel ajal, mil digitaalne sisu ei vasta müügilepingus kokku lepitud omadustele. Teler oma põhifunktsioonidelt võib olla küll kasutatav, kuid ei saa kasutada lisafunktsioone, mille tõttu ka hind on kõrgem kui ilma digitaalse sisuta teleritel. Sel põhjusel mõjub õiglasena ka hinna alandamine sarnaselt kasutuslepingu hinna alandamisele (VÕS § 96 lg 2). Digitaalse elemendiga toote puudus, mis seisneb kokkuleppele mittevastavas digitaalses sisus, on vaadeldav ka TsÜS §-s 62 lg 1 nimetatud kasutuseelise puudumisena. Õiguskirjanduses on selgitatud, et kasutuseelise hindamisel on määravaks kasu objektiivne väärtus, mida isik oleks kasutuseelise olemasolul võinud saada. Saksa praktikas arvestatakse asjade kasutusväärtust ajaliselt proportsionaalse lineaarse väärtusevähendamise kaudu selliselt, et jagatakse ostuhind kogu eeldatava ajaga, mil asja saab kasutada kuni asja

⁷¹ Selliselt on põhjendanud VÕS § 62¹⁴ lg s sõnastust seaduseelnõu seletuskirjas. Vt eelnõu seletuskiri, lk 71.

kasutuskõlbmatuks muutumiseni. Saadud tulemus korrutatakse kasutuspäevade tegeliku arvuga.⁷² Selline mehhanism võimaldaks jõuda kasutusväärtuse vähenemise tõttu alandatud ostuhinnani. Teisisõnu, nuti- ehk digitaalse sisuga toote müügileping võib olla ühtaegu nii müügileping kui ka toote digitaalse sisu kasutamise leping.

SGD direktiivi põhjenduspunktis nr 50 on sätestatud, et *nõuetele mittevastavuse ilmnemisel peaks tarbija müüjat sellest teavitama, et anda talle võimalus kaup nõuetega vastavusse viia. Müüja peaks seda tegema mõistliku aja jooksul. Seega ei peaks tarbijal olema reeglina kohe õigust hinna alandamisele või leping lõpetada, vaid ta peaks andma müüjale mõistliku aja nõuetele mittevastava kauba parandamiseks või asendamiseks. Kui müüja ei ole kaupa mõistliku aja jooksul parandanud või asendanud, peaks tarbijal olema õigus ilma edasise viivitusega nõuda ja saada hinna alandamist või leping lõpetada. Seega tuleb direktiivi kohaselt enne hinna alandamist anda müüjale mõistlik aeg lepingu eseme viimiseks nõuetega vastavusse ja alles selle ebaõnnestumise korral võib ostja hinda alandada. Enne 2021. aasta muudatusi ei näinud VÕS ette *expressis verbis* ostja kohustust anda müüjale täiendavat tähtaega kohustuse täitmiseks enne hinna alandamist. Kohustus anda müüjale võimalus asi parandada või asendada on kooskõlas ka UNIDROIT' rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiipide (PICC) regulatsiooniga, mille artikli 7.1.4 lg 3 kohaselt on heastamisega mittekokkusobivate õiguskaitsevahendite kasutamine ajutiselt peatatud kuni heastamise tähtpäeva saabumiseni. Kuna PICC hinna alandamist õiguskaitsevahendina ette ei näe, tähendab see, et näiteks võlausaldaja poolt tehtud taganemisavaldus on heastamise tähtaja kestel nõ hõljuvalt kehtetu.⁷³ Selliselt on tagatud võlgniku, kelle eesmärk on lepingut siiski täita, õigus puuduse ilmnemisel see likvideerida ilma, et teda ohustaks see, et võlausaldaja võib samal ajal esitada hinna alandamise või lepingu lõpetamise avalduse.*

Tarbijalemüügi direktiivi põhjenduspunktis nr 51 on selgitatud, et *kui parandamise või asendamisega ei ole nõuetele mittevastavust tarbija jaoks nõuetekohaselt heastatud, peaks tarbijal olema õigus hinna alandamisele või leping lõpetada. Eriti peaks see kehtima juhul, kui müüja ei ole kauba parandamist või asendamist lõpule viinud või kui asjaoludest nähtub selgelt, et ta ei tee seda, või kui müüja on keeldunud kauba nõuetega vastavusse viimisest põhjusel, et seda ei ole*

⁷² P. Varul jt. Tsviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010., lk 209.

⁷³ P. Kalamees. Doktoritöö, lk 82, joonealune viide nr 388.

võimalik ei parandada ega asendada või see põhjustaks talle ebamõistlikult suuri kulusid. Selliselt sõnastatud põhjendus võib tekitada segadust, kuna VÕS § 224 p 1 nägi ette sisuliselt vastupidise eelduse ehk hinna alandamise keelu, kui müüja on asja parandanud või asendanud. Samas on nende regulatsioonide toime jäänud samaks ehk hinda alandada ei saa, kui müüja on oma mittekohase täitmise heastanud. Autor leiab, et nimetatud norm oli varem ebatäpse sõnastusega ja võimaldas erinevaid vastuolulisi tõlgendusi ning luua võlgnikule võlausaldaja ees eelisseisu ainuüksi seetõttu, et ta oli oma hinna alandamise avaldusega kiirem.

Tarbijalemüügi direktiiv ei välista kohest hinna alandamise nõuet, ootamata ära võlgniku poolset heastamise katset. Seda olukorras, kus *mittevastavus on nii tõsist laadi, et tarbijal on võimatu säilitada usaldus müüja võime vastu kaup nõuetega vastavusse viia.* Põhjenduspunktis 52 toodud näideteks on *mittevastavus, mis mõjutab oluliselt tarbija võimalust kaupa tavapäraselt kasutada ning usalduse kaotamine müüja vastu, st et müüja suudaks parandamise või asendamisega probleemi lahendada.* Heastamise võimaluse andmata jätmine võib autori arvates põhjustada mitmeid vaidlusi, kuivõrd tarbija võimalus kaupa tavapäraselt kasutada on hinnatav iga juhtumi korral eraldi ja ühtseid mustreid tõenäoliselt luua ei saa.

2021. aasta VÕS §-i 224 muudatuste eesmärgiks saab eeltoodu põhjal pidada maksimaalset hinna alandamise ja taganemise reeglite ühtlustamist. Muudatuse allikaks on SGD artikli 13 lõige 4, milles on ühtlustatud õiguskaitsevahendite hierarhiat, st eeldusi, mille puhul tekib õigus hinda alandada ja lepingust taganeda. 2021. aasta muudatustega soovis seadusandja luua täpsema õiguskaitsevahendite hierarhia. Enne 2021. aasta muudatusi ei olnud hinna alandamine üldise õiguskaitsevahendina Eesti õiguses teiste õiguskaitsevahenditega hierarhilises suhtes. Võlausaldaja võis üldjuhul valida hinna alandamise ka esimesena kasutatavaks õiguskaitsevahendiks ilma võlgnikule eelnevalt kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata või kohustuse täitmist nõudmata.⁷⁴ 2021. aasta muudatuste järel võiks jaatada hinna alandamise kohta Eesti õiguskaitsevahendite hierarhias. See ei joonistu väga selgesti välja, kuid VÕS § 223 lg 1, millele viitab § 224, näeb siiski ette esmased õiguskaitsevahendid, mille kasutamise puudumisel saaks hinda alandada, v.a olulise lepingutingimustele mittevastavuse puhul.

⁷⁴ P. Kalamees. Doktoritöö, lk 155.

Õiguskirjanduses on enne 2021. aasta muudatusi leitud, et lepingust taganemine ja hinna alandamine on sarnased nii eelduste⁷⁵ kui tagajärgede⁷⁶ poolest. Mõlema õiguskaitsevahendi eeldusteks on kehtiv leping ja selle rikkumine. Tagajärgede sarnasus seisneb eelkõige selles, et mõlemad on kujundusõigused. Ostuhinna alandamise avalduse esitamisega kujundab ostja algselt sõlmitud lepingu ümber ja muudab selliseks, nagu lepingujärgne hind oleks olnud algusest peale ostja poolt alandatud hind.⁷⁷ Samasugune kujundamine toimub ka taganemisõiguse kasutamisega. Taganemisavalduse järel muutub võlasuhe algusest peale kehtetuks. Mõlema õiguskaitsevahendi tagajärgede vahe seisneb eelkõige selles, et lepingust taganemise korral toimub tagasitäitmine. Kui kahjustatud lepingupool on teisele lepingupoolele kohustuse täitmise eest lepingujärgse hinna maksnud enne hinna alandamist, tekib tal õigus nõuda alandatud hinda ületava summa tagastamist (VÕS § 112 lg 3, DCFR⁷⁸ art III.-3:601 lg 2, CESL⁷⁹ art 120 lg 2). Taganemisavalduse esitamise järel lõppevad lepingust tulenevad õigused ja kohustused ja tekib nn lepingulise tagasitäitmise võlasuhe.⁸⁰ Näiteks Hollandi õiguses ei ole ette nähtud üldist hinna alandamist, kuid sellega sarnane toime on saavutatav läbi osalise taganemise lepingust.⁸¹

Ehkki hinna alandamise ja lepingust taganemise eeldused ja tagajärjed on sarnased ja kohati samad, ei ole tegemist siiski täpselt sama õiguskaitsevahendiga. Autori hinnangul on nendel õiguskaitsevahenditel omavahel oluline erinevus, mis seisneb selles, et hinna alandamise järel leping säilib, ehkki uuel kujul, kuid lepingust taganemise järel lepingusuhe kaob. Sel põhjusel on üllatuslik seadusandja seisukoht, et mõlemat tuleks reguleerida samamoodi.⁸² Oluliseks vaheks hinna alandamise ja lepingust taganemise eeldustes on nii enne 2021. aasta muudatusi (VÕS § 223 lg 1) kui pärast⁸³ jäänud see, et lepingust taganemise jaoks on vajalik oluline lepingurikkumine.

⁷⁵ P. Kalamees. Doktoritöö, lk-d 96 – 101.

⁷⁶ P. Kalamees. Doktoritöö, lk-d 101 – 105.

⁷⁷ Kaasaegsele lepinguõiguse käsitlemise kohaselt on hinna alandamine kujundusõigus – J. Basedow, , K. J. Hopt., R. Zimmermann, A. Stier. The Max Planck Encyclopedia of European Private Law. Oxford University Press 2012., lk 405.

⁷⁸ Draft Common Frame of Reference.

⁷⁹ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law, COM(2011)635final. Kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁸⁰ RRTKo 3-2-1-107-08, p 9; 3-2-1-57-11, p 31; 3-2-1-104-11, p 25.

⁸¹ P. Kalamees. Doktoritöö, J. Basedow., lk 1314.

⁸² Vt nt. SGD art. 13 lg 4.

⁸³ Eelnõu seletuskiri, lk 120.

Kokkuvõtvalt leiab autor, et seadusandja ei ole väga selgelt põhjendanud, miks tuleks hinna alandamist ja lepingust taganemist reguleerida samamoodi, kuid piisava sarnasuse tõttu on see siiski võimalik.

2. HINNA ALANDAMISE ÕIGUS, KUI ASJA EI OLE PARANDATUD VÕI ASENDATUD

2.1. Müüja ei ole asja parandamist või asendamist lõpule viinud

2022. aastast kehtima hakanud VÕS §-i 224 lg 1 kohaselt võib VÕS §-s 223 lg 1 nimetatud juhtudel ostja alandada ostuhinda. VÕS §-i 223 lg 1 p 1 kohaselt on ostjal õigus müügilepingust taganeda, kui müüja ei ole asja parandamist või asendamist lõpule viinud. Samas normis sätestatud alternatiivi⁸⁴ kohaselt võib ostja müügilepingust taganeda ka siis kui müüja ei ole asja parandamist või asendamist lõpule viinud VÕS §-i 222 lg 3 esimese ja neljanda lause ning lg 4 teise lause kohaselt. VÕS §-s 223 lg 1 p 1 nimetatud alternatiivi all on seadusandja seletuskirjast nähtuvalt silmas pidanud olukorda, kus müüja ei ole olnud valmis asendatud asja omal kulul tagasi võtma või ta ei ole olnud nõus otstarbele ja laadile vastavalt paigaldatud asja eemaldama või sellega seotud kulusid kandma.⁸⁵

Asja asendamise või parandamise lõpuleviimine hinna alandamise ja taganemise eeldust ei ole eelmistes seaduse redaktsioonides esinenud. Senised redaktsioonid on näinud ette olulise lepingurikkumise ühe peamise eeldusena taganemiseks (VÕS § 116 lg 1). Õiguskirjanduses on leitud, et lepingust ei õigusta taganema mitte igasugune vastaspoole lepingu rikkumine, vaid üksnes selline rikkumine, mida saab pidada oluliseks.⁸⁶ VÕS §-st 223 lg 4 tuleneb, et lg 1 kehtestas eriregulatsiooni tarbijalemüügi lepingust taganemiseks. Õiguskirjanduses on leitud, et VÕS § 224 lg 1 ei toonud müügiõigusesse olulisi uusi põhimõtteid, vaid pigem kodifitseerib olemasolevat praktikat.⁸⁷

Lõike 1 punktiga 1 võeti 2021. aasta seadusemuudatusega üle SGD artikli 13 lõike 4 punkti a esimene pool. Ostja võib lepingust taganeda, kui müüja ei ole asja asendamist või parandamist lõpule viinud (inglise keeles *has not completed repair or replacement*).⁸⁸ Eelduslikult oli

⁸⁴ „/.../ või kui see on asjakohane, ei ole teinud seda vastavalt käesoleva seaduse § 222 lõike 3 esimesele ja neljandale lausele ning lõike 4 teisele lausele;“

⁸⁵ Eelnõu seletuskiri, lk 117.

⁸⁶ VÕS I komm. vlj, lk 610.

⁸⁷ K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis, lk 570.

⁸⁸ Eelnõu seletuskiri, lk 117.

seadusandja tahe normi maksimaalselt direktiividega ühtlustada, mistõttu sõnastati VÕS § 221 lg 1 p 1 autorihinnangul mitmetimõistetavalt – ei ole lõpule viinud. Seadusandja on siiski selgitanud, et *teisisõnu on selle punktiga hõlmatud olukorrad, kus müüja ei ole asja parandanud või asendanud*.⁸⁹ Õiguskirjanduses on lõpule viimise puhul näiteks toodud olukorda, kus metsamaa ostmisel on kinnistu suuruseks lepingus märgitud 200 ha asemel 199,7 ha.⁹⁰ Tähelepanuväärne on, et SGD ametlikus eestikeelses versioonis on artikli 13 lõike 4 punktis a ette nähtud kolm alternatiivi: *müüja (1) ei ole kaupa parandanud või asendanud või, kui see on asjakohane, (2) kauba parandamist või asendamist lõpule viinud vastavalt artikli 14 lõigetele 2 ja 3, või (3) müüja on keeldunud kauba nõuetega vastavusse viimisest kooskõlas käesoleva artikli lõikega 3*. Seega on direktiivi eestikeelses versioonis esimese alternatiivina kirjas selgestimõistetav olukord, kus müüja ei ole kaupa parandanud või asendanud, mis kattub ka seniste taganemise eeldustega VÕS-is.⁹¹ Autori arvates võib tekitada seadusemuudatuse järel kehtima hakanud VÕS § 223 lg 1 p 1 sõnastus segadust, kuna selle keelelise tõlgenduse kohaselt võiks eeldada, et müüja on asunud asja parandama või asendama, kuid mistahes põhjusel ei ole seda lõpule viinud ehk teisisõnu peaks keelelise tõlgendamise teel olema tuvastatav lisaeldusena, et müüja on üldse asunud asja parandama või asendama. Juhul kui müüja ei asu asja parandama, kuid samas ei keeldu sellest (p 2) ega anna ka kuidagi märku kavatsusest keelduda (p 5), siis võiks keelelise tõlgendamise korral jõuda autori arvates ka järelemini, et taganeda ega hinda alandada ei saagi. Seadusandja tahe 2021. aasta muudatusi sisse viies oli harmoneerida siseriiklikku õigust Euroopa õigusega⁹², mistõttu tuleks ka tõlgendamisel lähtuda selle algallikast.⁹³

SGD artikkel 13 lõige 4 punkti a ingliskeelne versioon erineb eestikeelsest - *the seller has not completed repair or replacement or, where applicable, has not completed repair or replacement in accordance with Article 14(2) and (3), or the seller has refused to bring the goods into*

⁸⁹ Eelnõu seletuskiri, lk 117.

⁹⁰ K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis, lk 570.

⁹¹ VÕS § 116 lg 1 p 5 – müüja ei täida oma kohustust täiendava tähtaja jooksul.

⁹² Eelnõu seletuskirja lk 4 - *Direktiividest tulenevate reeglite harmoneerimisel kaotatakse peamised lepinguõiguslikud tõkked, mis takistavad piiriülest kaubandust, vähendatakse ebakindlust, mida põhjustab õigusraamistiku keerukus nii ettevõtjatele kui ka tarbijatele, ning ka ettevõtjatele liikmesriikide lepinguõiguste erinevustest tulenevaid kulusid.*

⁹³ Tõlgendamisel vt. TsÜS § 3 ja nt. A. Aarnio. Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn 1996, lk 128. Soovitav on eristada kolme tõlgendamise mõistet: *sensu largissimo* (kõige laiemas tähenduses), *sensu largo* (laias tähenduses) ja *sensu stricto* (otsestes tähenduses). Juriidilise tõlgendamise mõiste määramisel on määrav viimane; see algab küsimusega ja lõpeb valikuga ühe tähenduse kasuks mitmest võimalikust.

conformity in accordance with paragraph 3 of this Article. Seega on direktiivi ametlikus inglise keelses versioonis siiski esimese alternatiivina sõnastus *has not completed*⁹⁴. Autori arvates on ebaselge, millist osa nimetatud artiklist peeti 2021. aasta seadusemuudatuse kavandamisel silmas kui *normi esimest poolt*.⁹⁵ Samuti on autori arvates selgusetu, kuidas on 2021. aasta seadusemuudatustes jõutud tõlgenduseni, et parandamise või asendamise lõpuleviimine ja nende toimingute mittetegemine (parandamata ja asendamata jätmine) on samad mõisted.⁹⁶ Ometigi keeleliselt on need erinevad. SGD põhjenduse nr 51 kohaselt tuleks siiski eelistada tõlgendust, et müüja ei ole *parandanud* või *asendanud*.⁹⁷

SGD on mõeldud eelkõige tarbijate ja ostjate kaitsmise jaoks laiemalt, kuid SGD-l on lisaeesmärgiks⁹⁸, ehkki piiratult, pöörata tähelepanu säästvale või kestlikule⁹⁹ tarbimisele. Kestlik tarbimine on Euroopa tarbija- ja lepinguõiguse järjest esilekerkivam suundumus, millega on kooskõlas enamik Euroopa Liidu õigusakte. Rahvusvaheline poliitika on viimastel aastakümnetel võtnud vastu säästva arengu tegevuskava¹⁰⁰, mis hõlmab muuhulgas pikaajalist eesmärki minna üle säästvamatele tarbimisharjumustele.¹⁰¹ Säästev tarbimine on integreeritud ÜRO tarbijakaitse suunistesse.¹⁰² Tuleb rõhutada, et säästev areng hõlmab ka muid kui keskkonnaalaseid eesmärke, näiteks humanitaarseid ja sotsiaalseid ning majanduslikke ja kultuurilisi põhiõigusi. Säästev tarbimine kattub osaliselt ringmajanduse nõudluspoolega, kuid on kontseptuaalselt laiem. Euroopa Liit on neid arenguid toetanud ja vastavalt kujundanud oma säästva tarbimise ja tootmise poliitikat.¹⁰³ Tegelik Euroopa tarbijakaitsealane seadusandlus põhineb siiski jätkuvalt mudelil, mis seab esikohale üksiktarbija vabaduse tarbida soovitud kaupu ja teenuseid soovitud koguses,

⁹⁴ Eesti keeles – ei ole lõpetanud/lõpule viinud.

⁹⁵ Vt viide 88.

⁹⁶ Vt viide 89.

⁹⁷ SGD põhjendused, p 51 esimene lause - Kui parandamise või asendamisega ei ole nõuetele mittevastavust tarbija jaoks nõuetekohaselt heastatud, peaks tarbijal olema õigus hinna alandamisele või leping lõpetada.

⁹⁸ Vt Nt SGD põhjenduspunkt nr 48.

⁹⁹ Inglise keeles – sustainable consumption.

¹⁰⁰ Brundtlandi aruandes on säästev areng määratletud kui "areng, mis rahuldab praegused vajadused, ohustamata tulevaste põlvkondade võimet rahuldada oma vajadusi" - Meie ühine tulevik. ÜRO ülemaailmne keskkonna- ja arengukomisjon. ÜRO dokument:1987, A/42/427, 41.

¹⁰¹ Vt ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi aruanne (1992) ÜRO dokument A/CONF/151/26 (I köide), I lisa põhimõte 8 ja II lisa kd 4; ÜRO Peaassamblee resolutsioon 70/1 (2015) ÜRO dokument A/RES/70/1, eesmärk 12.

¹⁰² ECOSOC Res 7 (1999) ÜRO dokument E/1999/INF/2/Add.2.

¹⁰³ Komisjon, "Säästev tarbimine ja tootmine ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava" (teatis) KOM(2008) 397 (lõplik); nõukogu, "Säästev tarbimine ja tootmine ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava - nõukogu järeldused" (2008) 16914/08, lisa; komisjon, "Uus tarbijakaitse tegevuskava: Tarbijate vastupanuvõime tugevdamine jätkusuutliku taastumise eesmärgil" (teatis), KOM (2020) 696 (lõplik), lk 5-9.

sõltumata võimalikest sotsiaalsetest või keskkonnavalastest välismõjudest.¹⁰⁴ SGD ei sisusta remondi mõistet, kuid sõnastusest nähtub, et kohaldatakse 1999. aasta SGD¹⁰⁵ artikli 1 lõike 2 punktis f esitatud üldist määratlust. Seega ei tohi parandamine luua kaupsid täiesti uusi kaupsid, näiteks tööstuskaubad. Piisavaks loetakse, et puudustega tooted viiakse sellisesse seisundisse, mis oleks algselt olnud lepinguliste nõuete kohaselt vastuvõetavad.¹⁰⁶ Kuna kaubal võib olla mitu varjatud puudust, piisab sellest, et parandusega kõrvaldatakse kõik parandamise ajal ilmnunud mittevastavused.¹⁰⁷

Õiguskirjanduses on leitud, et säästva tarbimise seisukohast on olulised remondi kaks omadust, mille tõttu peaksid müüjaid eelistama parandamist asendamisele. Esiteks on remont olemuslikult jätkusuutlik abinõu. See aitab pikendada kaupade kasutusiga, nagu on selgesõnaliselt väljendatud SGD põhjenduses nr 48. Lisaks säilitab see ressursside väärtust ja energiat tõhusamalt kui muud ringlusstrateegiad, näiteks ringlussevõtt. Parandusmeetmena tekitab see vähem välismõjusid kui asendamine uute kaupadega, kuna sellega välditakse ressursside kaevandamist, tootmist ja transporti asendamiseks ning asendatud kauba tõenäolist kõrvaldamist. Lisaks kaasab parandamine kohaliku oskustööjõu, mitte aga ressursside kaevandamise ja tootmise. Parandamine ühendab need jätkusuutlikud ja sotsiaalmajanduslikud omadused mõlema osapoole jaoks rahuldava tulemusega: mittevastavus on kõrvaldatud ja müüja "õigus ravile" on tagatud. Teiseks on parandamine praegu vähem atraktiivne kui asendamine, kuna¹⁰⁸

Kestlikkuse tagamise eesmärgil tuleks seega eelistada parandamist asendamisele ja parandada samuti kestlikkuse põhimõtet silmas pidades, s.t. minimaalselt tagamaks toote lepingujärgsed omadused, kuid tuleb arvestada, et tegemist ei ole asendamise või uue tootega. Samal põhjusel võiks jõuda ka seisukohale, et kui ostja nõuab asendamist, on müüjal õigus keskkonnasäätlikkusele tuginevalt proovida esmalt lepingutingimustele mittevastav ese parandada ja asendada alles selle ebaõnnestumisel.

¹⁰⁴ Van Gool/Michel. The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: A Critical Analysis. *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 10, 2021/4., lk 137.

¹⁰⁵ Euroopa Liidu direktiiv 2009/22/EÜ.

¹⁰⁶ D. Staudenmayer. The Directive on the Sale of Consumer Goods and Associated Guarantees. A Milestone in the European Consumer and Private Law. 8 *ERPL* lk 547, 555; V. Mak. Performance-Oriented Remedies in European Sale of Goods Law. *Hart* 2009, lk 118.

¹⁰⁷ Van Gool/Michel, lk 144.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

Parandamine sisaldab kvaliteediriski. Isegi kvaliteetse remondi tulemuseks võib olla kaup, mille järelejäänud eluiga on lühem kui uue toote puhul. Nende suurte erinevuste tõttu on parandamine õiguskirjanduses toodud hinnangul¹⁰⁹ praegu atraktiivne ainult vähemusele tarbijatele, kellel on tugev keskkonnamotivatsioon või emotsionaalne seos teatud kaupadega või väga on tegemist unikaalsete kaupadega. On arvatud, et müüjad pakuvad praeguses lineaarses majanduses tõenäoliselt asendamist või väidavad, et parandamine on SGD artikli 13 lõigete 2 ja 3 kohaselt võimatu või ebaoproportsionaalne.¹¹⁰ See on tingitud asjaolust, et uue kauba asendamise välismõjud ei kajastu selle maksumuses. Parandamine põrkub sageli praktiliste ja õiguslike takistuste vastu ning masstootmine välismaal võib olla odavam kui töömahukas kohalik parandamine.¹¹¹

Nähtuvalt eeltoodust ei ole vaatamata sõnastusele 2021. aasta seadusemuudatusega muutunud lepingust taganemise eeldus, et müüja ei ole asendanud ega parandanud puudustega toodet.¹¹²

2.2. Parandamine või asendamine sõltub müüjast tulenevatest asjaoludest või ostja nõuab kulude kandmist

Lepingule mittevastava eseme parandamine või asendamine võib sõltuda ka müüjast olenevatest asjaoludest. Eelkõige võivad selleks olla takistused, mida müüja ei kõrvalda, näiteks VÕS §-s 223 lg 1 p 1 nimetatud alternatiiv, kus müüja ei ole kas olnud valmis asendatud asja omal kulul tagasi võtma või ta ei ole olnud nõus otstarbele ja laadile vastavalt paigaldatud asja eemaldama või sellega seotud kulusid kandma.¹¹³

VÕS §-s 223 lg 1 p 1 on viidatud VÕS §-le 222 lg 3 (1. ja 4. lause) ja 4 (2. lause). VÕS §-s 222 lg 3 esimeses lauses on sätestatud, et *kui lepingutingimustele mittevastavus tuleb kõrvaldada asja*

¹⁰⁹ *Ibidem.*

¹¹⁰ *Ibidem.*

¹¹¹ Täpsemalt on parandamise ja asendamise mõju uuritud veel - John McCollough. Factors impacting the demand for repair services of household products: the disappearing repair trades and the throwaway society (2009) 33 Int J Consu Studies, 619, 620-622; M. Sabbaghi, W. Cade, S. Behdad, A. Bisantz, The current status of the consumer electronics repair industry in the U. S.: A survey-based study. (2017) 116 Res Cons&Recycl 137.

¹¹² VÕS § 223 lg 1 enne 2021. seadusemuudatust nägi ette osta õiguse lepingust taganeda müüjapoolse olulise lepingurikkumise korral. Olulisus sisustati eelkõige asendamise või parandamise ebaõnnestumise või sellest õigustamatu keeldumisega – VÕS II. komm. vlj., lk 127.

¹¹³ Vt. kommentaar 85.

parandamise või asendamise teel, teeb ostja asja müüjale kättesaadavaks, neljandas lauses, et asendatud asja peab müüja tagasi võtma oma kulul. VÕS § 222 lg 4 teises lauses on öeldud, et kui parandamiseks või asendamiseks on vajalik sellise lepingutingimustele mittevastava asja eemaldamine, mis enne mittevastavuse ilmnemist oli oma laadile ja otstarbele vastavalt paigaldatud, hõlmab parandamise või asendamise kohustus ka kõnealuse asja eemaldamist ja asendava või parandatud asja paigaldamist või vastavate kulude kandmist. Antud regulatsioon tuleneb SGD artiklist 13 lg 4 p a ja artiklist 14 lg 2 ja 3.

Ostja võib nõuda kulude tasumist koos asendamise või parandamise nõudega, kui talle kaasnevad müüjapoolse lepingurikkumisega täiendavad kulud, nt paigaldamis- ja tarnekulud. Samasugust põhimõtet väljendab VÕS § 90, mille kohaselt kannab võlgnik kõik kohustuse täitmisega seotud kulud. Seega on ostjal õigus nõuda müüjalt nende kulude kandmist, mis on vajalikud selleks, et üldse teha müüjale asi kättesaadavaks. Õiguskirjanduses on leitud, et kohustuste täitmisega seotud kulutused võivad olla nt. asja kohaletoometamise või vedamise kulud, raha ülekandega seotud kulud, kulutused vajalike litsentside saamiseks, kui need on nõutavad kohustuste täitmiseks jne.¹¹⁴

VÕS § 105 kohaselt on lepingupoolel õigus alandada hinda sõltumata sellest, kas lepingut rikkunud pool vastutab rikkumise eest või mitte. Riigikohus on seda põhimõtet kinnitanud, kuna on leidnud, et müüja vastutuse hindamisel ostuhinna alandamise eeldusena ei ole VÕS §-i 105 esimese lause järgi tähtsust, kas rikkumine on vabandata VÕS §-i 103 mõttes. Müüja vastutust hinnatakse mitmete erisätete alusel.¹¹⁵ Õiguskirjanduse kohaselt vastutab müüja eelkõige siis, kui on täidetud järgmised tingimused:

- puudus oli olemas riisiko ülemineku ajal ostjale (VÕS § 218 lg 1);
- puudus ei tulenenud ostjast (VÕS § 101 lg 3);
- ostja ei teadnud lepingu sõlmimise ajal puudusest ega pidanudki teadma (VÕS § 218 lg 4);
- sõlmitud ei ole müüja vastutust piiravat kokkulepet või müüja ei saa sellele tugineda (VÕS § 221 lg 2);

¹¹⁴ VÕS I komm. vlj. , lk 429.

¹¹⁵ RRTKo 3-2-1-156-11, p. 19.

- ostja on teatanud puudusest mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta puudusest teada sai või pidi teada saama, välja arvatud siis kui teatamata jätmine on mõistlikult vabandav (VÕS § 220 lg 3, puudus tekkis müüja tahtluse või raske hooletuse tõttu (VÕS § 221 lg 1 p 1) või kui müüja teadis puudusest või pidi teadma, kuid ei avaldanud seda ostjale VÕS §221 lg 1 p 2).¹¹⁶

Teatud juhtudel tuleb siiski arvestada ka täiendavalt müüja positsiooniga. Riigikohtu eelpool avaldatud seisukoht on antud enne 2021. aasta seadusemuudatust. Sama redaktsiooni ajal välja antud õiguskirjanduses on leitud, et ostuhinna alandamine heastamise võimaldamise asemel saab müüjale põhjustada ebaproportsionaalseid kulusid tõenäoliselt siis, kui asjaoludest nähtub, et asja parandamise või asendamise kulu on müüja jaoks oluliselt väiksem kui asja puudusest tingitud asja väärtuse vähenemine. Selline olukord võib tekkida näiteks siis, kui asja parandamise või asendamise korral on müüjal võimalik nõuda kulude hüvitamist tootjalt, eelkõige garantiikorras. Ostuhinna alandamise korral puuduks müüjal varasema müüja suhtes regressiõigus.¹¹⁷ Enne 2021. aasta seadusemuudatust VÕS §-i 224 punkti 1 kohaselt oli välistatud ostuhinna alandamine, kui müüja oli enne jõudnud asja parandada või asendada. Sama paragrahvi punkti 2 kohaselt ei saanud ostja ka siis hinda alandada, kui müüja oli teatanud ostjale oma kavatsusest asi parandada või asendada vastavalt VÕS §-le 107 lg 2. Ostja keeldumine võiks olla õigustatud üksnes juhul, kui müüja poolne rikkumise heastamine on ostja jaoks ebamõistlikult kulukas või põhjustab muul moel ebamugavusi (VÕS § 107 lg 1 p 2). Enne 2021. aasta seadusemuudatust ilmunud õiguskirjanduses on veel öeldud, et müüja võimalus vältida hinna alandamist rikkumise heastamise teel eeldab, et müüja jõuab rikkumise heastada või vähemalt oma vastavast kavatsusest teatada enne, kui ostja teeb hinna alandamise avalduse. Heastamine ei ole enam kohane, kui ostja teeb hinna alandamise avalduse üheaegselt teatega lepingule mittevastavusest.¹¹⁸ Samas on Riigikohus just viimast põhimõtet ümber lükanud, leides, et põhimõte, mille kohaselt on välistatud heastamine peale hinna alandamise avalduse saamist, ei ole absoluutne.¹¹⁹

Nimetatud põhimõtted olid väljendatud nii kohtupraktikas kui õigusosalases kirjanduses, seega enne 2021. aasta seadusemuudatusi. Autori hinnangul ei ole antud põhimõtetes seadusemuudatus kaasa

¹¹⁶ VÕS I komm. vlj., lk 544.

¹¹⁷ VÕS I komm. vlj., lk 130.

¹¹⁸ VÕS I komm. vlj, lk 130.

¹¹⁹Vt. viide **Error! Bookmark not defined.**

toonud erilisi muutusi. Eeltoodud käsitlusele, millise kohaselt on müüjal õigus siiski rikkumine heastada ja vältida sellega ostuhinna alandamist, võiks autori hinnangul vastata 2021. aasta muudatuste järel kehvima hakanud VÕS §- 223 lg 1 p 2 ja 5.

VÕS §-i 223 lg 1 p 2 puhul tuleb müüja keeldumist viia asi lepingutingimustega vastavusse hinnata vastavalt VÕS §-le 222 lg 2¹. Viidatud sätte kohaselt võib müüja *keelduda asja lepingutingimustega vastavusse viimisest, kui asja ei ole võimalik parandada või asendada või kui see põhjustaks müüjale ebamõistlikult suuri kulusid, võttes arvesse kõiki asjaolusid, muu hulgas väärtust, mis asjal oleks olnud, kui lepingutingimustele mittevastavust ei esineks, ning lepingutingimustele mittevastavuse olulisust*. Antud norm võeti vastu koos 2021. aasta seadusemuudatusega. Õiguskirjanduses on leitud, et VÕS § 222 lõike 1 kohaselt tuleb võrrelda üksnes asendamise ja parandamise kulukust omavahel: *seda, kas näiteks hinna alandamine või kahju hüvitamine oleks müüja jaoks mõlemaga võrreldes mõistlikum ja annaks seetõttu müüjale õiguse nii asja parandamisest kui ka asendamisest keelduda, tuleb hinnata VÕS § 222 lõike 2¹ kohaselt*.¹²⁰ SGD põhjenduses nr 49 on olukorda, kus antud normi võiks kasutada, selgitatud järgmiselt: „Müüjal peaks olema lubatud keelduda kauba nõuetega vastavusse viimisest, kui kaupa ei ole võimalik ei parandada ega asendada või kui see põhjustaks müüjale ebamõistlikult suuri kulusid. Sama peaks kehtima juhul, kui kaupa ei ole võimalik kas parandada või asendada ning alternatiivne võimalus põhjustaks müüjale ebamõistlikult suuri kulusid. Näiteks juhul, kui kaup asub mujal kui esialgses üleandmise kohas, võivad posti- ja saatekulud olla müüja jaoks ebamõistlikult suured.“ Selline põhjendus annaks müüjale õiguse keelduda lepingurikkumise heastamisest, kuid samas ka ostjale õiguse nõuda ostuhinda alandada (VÕS § 223 lg 1 p 2).

Ostjal on õigus nõuda müüjalt kulude kandmist lepingust taganemise korral. Üldregulatsioon tuleneb VÕS §-st 90, mille kohaselt võlgnik kannab kohustuse täitmisega seotud kulud. VÕS § 223 lg 7 reguleerib tarbijalemüügilepingu korral kulude kandmist tagasitäitmise korral. Siiski ei ole reguleeritud, kas taganemisega seotud kulud peaks müüja ostjale maksma ette. Direktiiv seda ette ei näe, samamoodi ka mitte seadus, mistõttu tuleks sellist põhimõtet pigem eitada.

¹²⁰ K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis, lk 569.

Kulude kandmist müüja poolt reguleerib ka VÕS § 222 lg 4. Seadusandja on selgitanud viidatud normi lisamist sellega, et *üldine põhimõte, mille kohaselt asendamise ja parandamisega seotud kulud kannab müüja, jääb endiselt edasi kehtima. See vastab SGD artikli 14 lõike 1 punktile a, mille kohaselt toimub parandamine või asendamine tasuta. Direktiivi artikli 2 punktis 14 on defineeritud, mida tähendab „tasuta“.* See tähendab ilma kauba nõuetega vastavusse viimiseks vajalike kuludeta, eelkõige posti-, veo-, töö- või materjalikuludeta. See on kooskõlas lõikes 4 praegu sätestatuga. VÕS-is on ka viide reisikuludele, kuid arvestades asjaolu, et ka direktiivis on tegemist lahtise loeteluga, on võimalik VÕS-is sätestatu säilitada.¹²¹ Lõiget 4 täiendati 2021. aasta seadusemuudatusega teise lausega, et võtta üle SGD artikli 14 lõige 3. *Kui parandamiseks või asendamiseks on vajalik sellise asja eemaldamine, mis oli enne lepingutingimustele mittevastavuse ilmnemist oma laadile ja otstarbele vastavalt paigaldatud, hõlmab asja parandamise või asendamise kohustus lepingutingimustele mittevastava asja eemaldamist ja asendatud või parandatud asja paigaldamist või vastavate kulude kandmist.*

Tulenevalt eeltoodust võib jõuda järelduseni, et müüja poolt lepingutingimustele vastavusse viimine hõlmab kõiki kulutusi, mis on vajalikud selleks, et asi parandada või asendada. Seega ka juhul, kui müüja keeldub nimetatud kulutusi kandmast, tekib ostjal õigus lepingust taganeda (VÕS § 223 lg 1) või samadel põhjustel alandada ostuhinda (VÕS § 224 lg 1). Seadusandja on selgitanud, et tarbijalemüügi puhul on tegemist imperatiivse regulatsiooniga ehk sellest kõrvalekalduv kokkulepe on tühine tulenevalt VÕS §-st 237 lg 1.¹²²

Võrreldes kuni 2021. aasta seadusemuudatuseni kehtinud regulatsiooniga siiski põhimõtte ei ole oluliselt muutunud, kuna senikehtinud VÕS §-il 222 lg 4, §-il 90 ja §-il 237 lg 1 oli koosmõjus samasugune toime – eelkõige müüja kohustus kanda asja parandamise ja asendamise seotud kulud, mis on tarbijalemüügi korral imperatiivse iseloomuga. Regulatsioon muutus VÕS §-i 222 lg 4 teise lause sissetoomisega täpsemaks ehk asja paigaldamise kulu on eraldi välja toodud.

¹²¹ Eelnõu seletuskiri, lk 115.

¹²² Eelnõu seletuskiri, lk 116.

2.3. Müüja keeldumine asja lepingutingimustele vastavusse viimisest

Tarbijal on õigus lasta kaup, digitaalne sisu või digitaalteenused vastavusse viia ning kauba puhul võib ta valida parandamise ja asendamise vahel, kusjuures piiranguteks on valitud abinõu võimatus või selle ebaproportsionaalsete kulude tõendamine.¹²³

SGD-s kohaldatakse neid võrdselt piiranguid ka olukorra suhtes, kus tuleb valida parandamise ja asendamise ning hinnaalandamise ja lepingu lõpetamise vahel. Sellega muudetakse Euroopa Kohtu kohtupraktikast tulenevat reeglit. Euroopa Liidu Kohus jõudis kohtuasjas *Weber & Putz*¹²⁴ järeldusele, et EL-i õigusega on vastuolus siseriiklik õigus, mis annab müüjale õiguse keelduda nõuetele mittevastava kauba asendamisest kui ainukesest võimalikust õiguskaitsevahendist, põhjendades seda sellega, et kuna kauba kõrvaldamise ja asenduskauba paigaldamise kohustuse tõttu tuleb kaup sealt, kus see oli paigaldatud, kõrvaldada, tekitab asendamine talle kulusid, mis on ebaproportsionaalselt suured võrreldes sellega, mis oleks kauba väärtus, kui puudusi ei oleks.¹²⁵

Müüjal võib keelduda ka asendamisest ja teatada, et ta parandab toote. Sel juhul tekib küsimus, kas ostja on õigustatud nõudma asja asendamist või peaks ta leppima parandamisega.

Kestlikkuse eesmärgil võiks jõuda järelduseni, et müüja saab tugineda oma õigusele asi parandada ka siis, kui ostja nõuab asendamist. Kõik hinnaalandused ja taganemised ei ole võrdselt jätkusuutlikud ning õiguskirjandusest tuleneva seisukoha kohaselt võiks seda võtta arvesse parandusmeetmete nn. hierarhia ümberkalibreerimisel. Näiteks kui kaup, mis ei vasta nõuetele, on endiselt selgelt funktsionaalne ja parandamine või samaga asendamine on võimatu või müüja on keeldunud, võiks tarbijal olla õigus nõuda hinnaalandust, selle asemel et asendada see uue kaubaga või taganeda lepingust. Samuti on soovitatud laiendada praegust taganemise välistamist väiksemate lepingule mittevastavuste¹²⁶ korral, et hõlmata ka juhtumeid, kus lõpetamine avaldab ebaproportsionaalselt negatiivset mõju säästvusele. Need kaks konkreetset ettepanekut sobivad

¹²³ Direktiivi 2019/771 artikli 13 lõiked 1, 2 ja 3 ning direktiivi 2019/770 artikli 14 lõiked 1 ja 2.

¹²⁴ Ühendatud kohtuasjad C-65/09 (*Gebr. Weber GmbH v Jilrgen Wittmer*) and C- 87/09 (*Ingrid Putz v Medianess Electronics GmbH*).2011. ECR I-05257.

¹²⁵ J. M. Carvalho, lk-d 200-201.

¹²⁶ Vt. SGD artikkel 13 lg 5.

hästi kokku tähelepanekuga, et on ka kestlikkusest tulenevaid põhjusi, miks eelistada hinnaalandamist lõpetamisele, kindlasti juhtudel, kui kaup pakub veel teatavat funktsionaalsust.¹²⁷

SGD artikli 13 lõikes 4 kinnitatud hinnaalandamise ja lõpetamise õiguskaitsevahendite teisejärguline roll näib säästva tarbimise seisukohast üldiselt vajalik. Nii hinnaalandus kui ka lõpetamine võivad tekitada märkimisväärseid välismõjusid. On leitud, et need välismõjud põhinevad jällegi lineaarse majandusmudeliga seotud ebakindlatel eeldustel.¹²⁸

Lepingust taganemine eeldab tagasitaitmist, mis sõltub kaugusest, kaupade laadist ja nende võimalikust deinstalleerimisest. Sellele saab vastu tulla transpordi ja logistika keskkonnasäästlikumaks muutmisega ning moodulite paigaldamise tehnika valimisega. Teiseks, taganemine põhjustab tagastatud kaupade turultkõrvaldamise või vähendatud kasutamise riski. Kolmandaks, nii lõpetamine kui ka hinnaalandus loovad võimaluse, et tarbijad ostavad hiljem alternatiivseid kaupu, mis põhjustab taas uusi tehinguid ja uue toote elutsükli välismõjusid. Kui see juhtub pärast hinnaalandust, suureneb ka oht, et algseid, kuid enam mitte kasutatud kaupu ei koguta nõuetekohaselt Euroopa Liidu ringlusstrateegiate või jäätmetöötuse jaoks. Samas on ka võimalik, et tarbijad ei osta alternatiivseid kaupu. See on eriti tõenäoline pärast hinnaalandust, kui kaup ei vasta täielikult nõuetele, kuid pakub siiski ühte või mitut funktsiooni. See analüüs näitab, et kõik hinnaalandused ja lõpetamised ei ole võrdselt jätkusuutlikud ning seda võiks võtta arvesse parandusmeetmete hierarhia arvestamisel, mis samuti kinnitab, et müüja poolne parandamisest või asendamisest keeldumine võib olla tema keskkonnasäästlik kaalutletud otsus. Autori hinnangul on seega lisaks olemasolevale majanduslikule kaalutusõigusele¹²⁹ tekkinud ka keskkonna saatmisest tulenev kaalutusõigus, kuigi seda sõnaselgelt ei ole VÕS-is väljendatud. On ka leitud, et kui anda ostjale täielik vabadus valida õiguskaitsevahendeid, antakse talle ka võim otsustada keskkonnaküsimuste üle. Selline otsustusvabadus ei tohiks siiski olla piiratu ning peaks olema muuhulgas piiratud ka keskkonnaküsimustega.¹³⁰

Õiguskirjanduses on leitud, et ostja valikut parandamise või asendamise vahel saab piirata ainult juhul, kui valitud variant on õiguslikult või faktiliselt võimatu või tooks müüjale kaasa

¹²⁷ Van Gool/Michel, lk 146.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Vt. nt. VÕS § 221 lg 2¹.

¹³⁰ F. Zoll jt., lk 540-541.

ebaproportsionaalsed kulud võrreldes muu olemasoleva võimalusega. Sellistes olukordades võib müüja viia kauba vastavusse viisil, mida tarbija ei valinud. Kui parandamine ega asendamine pole võimalik, võib müüja keelduda kauba lepinguga vastavusse viimisest. Samuti on välja toodud, et on ebaselge, kelle vaatenurgast tuleb võimatust hinnata: kas kasutada subjektiivset (*see* müüja ei suuda *seda* kaupa vastavusse viia) või objektiivset hindamisvõimalust (*sega* ei saa keegi teha). Normi eesmärgi valguses (nimelt müüja vabastamine kohustusest, mida ta heast tahtest hoolimata täita ei suudaks või mis kahjustaks teda ebaproportsionaalselt) peaks piisama subjektiivsest võimatusest. Sellega seoses tuleks aga hinnata, kas müüja võis selle teostamiseks kasutada kolmandaid isikuid. Kui jah, siis ei loeta võimatuse nõuet täidetuks. Teine probleem kerkib esile, kui uurida võimatuse põhjuseid. Õigusliku ja faktilise võimatuse mõistmine ei tekita raskusi, kuna neid käsitletakse kirjanduses laialdaselt¹³¹. Veidi keerulisem on hindamine, kui majanduslik võimatus annab müüjale õiguse hoiduda kauba vastavusse viimisest (mis on võimalik, kuid tohutute ja ebaproportsionaalsete kuludega).¹³² Võtmeküsimus SGD vastuvõtmise valguses on see, kas ka ökoloogiline võimatus mõjutab müüja kohustusi või õigust lepingu täitmise parandamisest keeldumisele.¹³³ On ka leitud, et vastavalt SGD artikli 13 lõikele 2 tuleb kulude ebaproportsionaalsus tuvastada ulatusliku tasakaalu testiga, mille käigus tuleks uurida ka *sega*, kas ökoloogiline võimatus põhjustab teatud õigusliku tagajärje *ex lege* või peaks selle tõstatama mõni pool.¹³⁴ On ka selgitatud, et SGD kohaselt võib kauba asendamist väikese kriimustuse tõttu pidada ebaproportsionaalseks, kui selline asendamine tooks kaasa märkimisväärseid kulusid ja kriimustust saaks kergesti parandada ning kui kaup asub kohas, mis erineb selle algsest tarnimisest, võivad posti- ja veokulud muutuda müüja jaoks ebaproportsionaalseks. Lisaks tuleks alternatiivsete parandusmeetmete teostatavuse kontrollimisel kindlaks määrata parandamiseks või asendamiseks vajalik aeg ja hinnata sellise ooteaja pikkust. Need näited viitavad sellele, et võimatust tuleks hinnata ainult majanduslikust vaatenurgast, arvestamata ökoloogilisi välismõjusid.¹³⁵

¹³¹ R. Schulze, F. Zoll. 2018. European Contract Law. München, Oxford, Baden-Baden, C. H. Beck, Hart, Nomos., lk-d 262–263.

¹³² *Seda* küsimust on arutatud Poola õiguses, kus majanduslik võimatus on kokku lepitud erandina *pacta sunt servanda*st. Vaata: Kruczalak K. *Skutki niemożliwości świadczenia według prawa cywilnego*. Kruczalak, Kazimierz. 1983. *Skutki niemożliwości świadczenia według prawa cywilnego*. Warszawa, Wydawn. Prawnicze. 1983, p. 53.

¹³³ F. Zoll jt., lk 541.

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ F. Zoll jt., lk 542.

Ülaltoodud analüüsist on järeldatav, et müüjal võib kestlikkusest tulenevatel põhjustel olla õigustatud asja parandamisest või asendamisest keeldumine, kui tootel on põhifunktsionaalsus säilinud. Ostja peaks sel juhul eelistama ostuhinna alandamist lepingust taganemisele, kuna tal on olemas toode, mis täidab oma põhilisi funktsioone. Veelgi enam, sellisel juhul väheneks ka tõenäoline vajadus uue samasuguse toote tootmise järele, seega ka koormus keskkonnale on oluliselt väiksem. VÕS §-s 223 lg 1 p 1 parandamine ja asendamine alternatiividena samale tasandile, kuid eeltoodud põhjendustel ja juhindudes SGD artiklist 13 lg 5 on tuvastatav sisemine hierarhia ka parandamise ning asendamise vahel. Sellist parandamisest või asendamisest keeldumist müüja poolt võiks autori hinnangul nimetada ehk õigustamatuks, kuid põhjendatud keeldumiseks.

2.4. Lepingutingimustele vastavusse viimine on ebaõnnestunud

VÕS § 224 lg 1 sätestab, et hinna alandamine on võimalik samadel juhtudel, mil lepingust taganeminegi, s.t muu hulgas siis, mil heastamine ebaõnnestub. VÕS §-i 107 lg 1 kohaselt võib *kohustust rikkunud lepingupool rikkumise oma kulul heastada, muu hulgas mittekohase täitmise parandada või asendada, kuni teine lepingupool ei ole lepingust taganenud, seda üles öelnud või nõudnud kohustuse täitmise asemel kahju hüvitamist*, kui on täidetud eeldused: 1) *heastamine on vastavalt asjaoludele mõistlik* ja 2) *heastamisega ei põhjustata kahjustatud lepingupoolele põhjendamatuid ebamugavusi ega kulusi* ja 3) *kahjustatud lepingupoolel ei ole õigustatud huvi heastamisest keelduda*. Õiguskirjanduses on selgitatud, et VÕS § 107 piirab eelkõige õiguskaitsevahendite rakendamist kohustust rikkunud lepingupoole suhtes, kes soovib vabatahtlikult rikkumise heastada. Kohustuse täitmise ebaõnnestumine ei pea teist lepingupoolt õigustama koheselt lepingulist suhet lõpetama. Heastamise ajal on lepingu lõpetamine ja hinna alandamine seetõttu blokeeritud, kuid kahjustatud poolel on õigus siiski nõuda viivitusest tekkinud kahju hüvitamist. Võlgniku õigus oma olukorda kergendada sellega, et ta siiski proovib oma kohustuse täitmist viia vastavusse lepinguga ja võlausaldaja kohustus pakutu vastu võtta väljendab

üldist hea usu põhimõtet.¹³⁶ Seega peab võlgnikule andma vähemalt võimaluse lepingu täitmise ebaõnnestumise korral oma täitmine parandada.

Õiguskirjanduses on leitud, et VÕS §-s 224 lg 1 sätestatud *hinna alandamine on võimalik samadel juhtudel, mil lepingust taganeminegi, s.t üldreeglina juhtudel, mil heastamist asja parandamise või asendamise näol ei ole lõpule viidud, see ebaõnnestub või kui müüja sellest alusetult keeldub. Seega on müügieseme puuduse tõttu hinna alandamine reeglina võimalik n-ö sekundaarse õiguskaitsevahendina ning vaid erandjuhtudel, kui seda õigustab asja puuduse tõsidus, on võimalik kohene hinna alandamine (VÕS § 224 lg 1 koostoimes VÕS § 223 lg 1 p-ga 4). Ostja peab müügieseme puuduse korral niisiis esmalt müüjat asja puudustest teavitama (VÕS § 220) ning enne hinna alandamise avalduse tegemist andma müüjale võimaluse puudus kõrvaldada.*¹³⁷ Seega on hinna alandamise nõude näol tegemist sellise õiguskaitsevahendiga, mida saab kasutada üldjuhul siis kui sellele on eelnenud mõne teise õiguskaitsevahendi kasutamine, eelkõige täitmisenõude esitamine.

2021. aasta seaduseelnõu ning seadus jätavad lahtiseks selle, kas esimese heastamise katse ebaõnnestumine õigustaks koheselt hinna alandamise nõude esitamist ja millisest hetkest saab lugeda lepingutingimustele vastavusse viimise ebaõnnestunuks.

CISG artiklis 50 on ostuhinna alandamine reguleeritud selliselt, et *kui kaup ei vasta lepingule ja sõltumata sellest, kas hind on juba tasutud, võib ostja alandada hinda samas proportsioonis, milles tegelikult tarnitud kauba maksumus tarne hetkel suhtus maksumusse, mis oleks samal hetkel olnud lepingule vastaval kaubal. Ent kui müüja kõrvaldab oma kohustuste täitmise puudused kooskõlas 37. artikliga või 48. artikliga või kui ostja keeldub müüja kohustuste täitmist kooskõlas nende artiklitega vastu võtmast, ei või ostja hinda alandada.*¹³⁸

Seega on viidatud normi kohaselt lepingut rikkunud müüjal õigus parandada lepingu täitmine. CISG artiklis 37 on sätestatud, et *ennetähtaegse tarnimise puhul säilitab müüja õiguse tarnida enne ettenähtud tarnetähtaega kauba puuduva osa või koguse või uue kauba tarnitud kauba asemele, mis ei vasta lepingule, või kõrvaldada tarnitud kauba iga mittevastavuse tingimusel, et ta*

¹³⁶ VÕS I komm. vlj., lk 502.

¹³⁷ K. Sein, lk 571.

¹³⁸ Riigikogu 05.02.1994 vastu võetud välisleping, RT II 1993, 21, 52.

seda õigust teostades ei põhjusta ostjale arutat tüli või arutuid kulusid. Kuid ostja säilitab õiguse nõuda kahjude hüvitamist kooskõlas käesoleva konventsiooniga. CISG artikli 48 lõike 1 kohaselt võib müüja isegi pärast kehtestatud tarnetähtaega kõrvaldada omal kulul iga tema kohustuste täitmise puuduse, kui ta saab seda teha arutu viivitusega ega põhjusta ostjale arutat tüli või ebaselgust müüja poolt ostjale tekitatud kulude kompenseerimises. Ostjale jääb õigus nõuda kahjude hüvitamist kooskõlas CISG-i sätetega. Lõikes 2 seisneb, et kui müüja palub ostjat teatada, kas see kohustuste täitmise vastu võtab, ja ostja seda palvet aruka tähtaja jooksul ei täida, võib müüja täita kohustused tema päringus näidatud tähtaja piires. Ostja ei või selle tähtaja jooksul pöörduda ühegi õiguskaitsevahendi poole (see pole ühitatav müüja kohustuste täitmisega), lõikes 3, et kui müüja teatab ostjale, et ta täidab oma kohustused mingi tähtaja jooksul, siis arvestatakse, et niisugune teade sisaldab ühtaegu palve ostjale teatada oma otsusest kooskõlas eelmise punktiga.

Õiguslases kirjanduses on leitud, et CISG artikkel 50 teine lause ütleb selgesõnaliselt, et müüja õigus oma lepingu täitmine parandada on eelpool ostja õigust lepingu hinda alandada. Müüja saab igal juhul oma ebakohaselt täidetud kohustust parandada, isegi kui ostja on teatanud täiendavat tähtaega andmata kohesest hinna alandamisest koos teatega lepingutingimustele mittevastavusest. Nõndasamuti ei saa ostja kasutada hinna alandamist CISG artiklis 47 märgitud perioodi jooksul, mil on käimas täiendav tähtaeg kohustuse täitmiseks. Ostja kaotab ka siis õiguse hinna alandamisele, kui pooled lepivad täpselt kokku, kuidas defekt parandatakse, kuid ostja seda kokkulepet ei täida. Samuti kaotab ostja õiguse hinna alandamisele, kui ta keeldub müüja õigeaegsest pakkumisest viia asi kooskõlla lepinguga ¹³⁹ Seega näeb ka CISG ette lepingut rikkunud, kuid siiski täita soovivale poolele õiguse vältida hinna alandamist oma täitmise parandamise läbi.

Müüjapoolne lepingutingimustele vastavusse viimine peaks lähtuma samast standardist kui lepingu täitminegi. Juhul, kui müüja proovib lepingu täitmist parandada, kuid see ebaõnnestub, säilib ostjale õigus kasutada õiguskaitsevahendina hinna alandamist. Asja parandamine tähendab selle lepingutingimustega vastavusseviimiseks vajalike toimingute tegemist. Parandamisnõue eeldab, et selle täitmine on tehniliselt üldse võimalik. Seejuures parandamisnõude esitamine ei eelda, et

¹³⁹ Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG). Third edition. P. Schlechtriem, Ingeborg Schwenzer. Oxford University Press. Ühendkuningriik: 2010, lk-d 773-774.

müüja omaks asja suhtes eriteadmisi ja oleks võimeline asja ise parandama. Eeldatakse, et asja parandamiseks peaks müüja sõlmima eriteadmisi omava isikuga kokkuleppe ja korraldama parandamist.¹⁴⁰

Parandamiskulu ei ole üldjuhul ebamõistlik ja parandamisnõue on lubatav, kui asjal esineb selline puudus, mis oma olemuselt oluliselt piirab või üldse välistab asja eesmärgipärase kasutamise. Sellises olukorras on mõistlik vähemalt pakkuda müüjale parandamisvõimalust, kuivõrd asjal võib muidu üldse puududa kasutusväärtus. Sellisel juhul võiks öelda, et parandamiskulu kandmine võiks osutada ebamõistlikuks juhul kui see ületaks üldse asja maksumust. Kui puudus välistab asja kasutamise või piirab seda oluliselt, on leitud, et asja parandamisväärtus võrdne selle asja väärtuse vähenemisega. Seega annaks ka hinna alandamise nõude esitamine kokkuvõttes sama tulemuse.¹⁴¹

Heastamise kohta on PICC artiklis 7.1.4 sätestatud, et täitmist mittetäitev pool võib omal kulul heastada kohustuste mittetäitmise, järgmistel tingimustel:

- a) ta edastab põhjendamatu viivituseeta teatise, näidates ära kavandatava viisi ja ajastuse;
- b) heastamine (asja parandamine või asendamine) on antud olukorras asjakohane;
- c) kahjustatud poolel puudub õigustatud huvi heastamisest keelduda ja
- d) heastamine toimub viivitamata.

PICC artikkel 7.1.4 kohaselt ei välista heastamist ka lepingu ülesütlemine. Pärast heastamisest teatamist, ei ole kahjustatud poolel õigus kasutada õiguskaitsevahendeid kuni heastamiseks mõistlik aeg saab läbi. Seega on ka PICC artikkel 7.1.4 oma toimelt üsna sarnane CISG artikkel 50 teisele lausele.

Õiguskirjanduses on selgitatud, et *Eesti õiguses taganemine ja heastamine omavahel lahutamatu seotud: asja või töö puuduse mitteheastamist peetakse oluliseks lepingurikkumiseks, mis omakorda annab ostjale/tellijale õiguse lepingust taganeda. Teisisõnu seob Eesti õigus taganemisvõimaluse tekke heastamise ebaõnnestumisega: niipea, kui heastamine on ebaõnnestunud, s.t müüja ei ole*

¹⁴⁰ P. Kalamees jt. Lepinguõigus, lk 98.

¹⁴¹ P. Kalamees jt. Lepinguõigus, lk 99.

*asja mõistliku aja jooksul parandanud või asendanud, saab ostja lepingust taganeda (VÕS § 223 lg 3). Täiendava tähtaja andmine puuduste kõrvaldamiseks ei ole vajalik.*¹⁴² Viidatud selgituste kohaselt saab seega müüja poolset täitmise parandamist lugeda ebaõnnestunuks siis kui müüja ei ole asja parandanud või asendanud ja teinud seda mõistliku aja jooksul.

VÕS §-st 224 lg 1 tuleneb hinna alandamise sõltuvus taganemisõiguse olemasolust (VÕS § 223 lg 1). Kuivõrd hinna alandamise regulatsioon VÕS-is on küllalt vähene ning erisätteid suuresti peale VÕS § 112 ei ole, on küsitav, kui suures ulatuses kehtib taganemisõiguse regulatsioon ka hinna alandamisele. Ehkki VÕS § 224 lg 1 seob taganemisõiguse üksnes VÕS §-s 223 lg 1 toodud eeldustega, on VÕS § 224 aluseks oleva SGD artikli 13 lg 4 mõjul taganemise ja hinna alandamise omavaheline seos tugevam. Seega, ehkki VÕS § 107 lg 1 näeb õigustlõpetava tähtaja¹⁴³ ette üksnes taganemisele, ülesütlemisele ja kahju nõudmisele, peaks sinna nimekirja kuuluma ka hinna alandamine. Seega saab autori hinnangul jaatada müüja õigust omal initsiatiivil asi parandada ja asendada enne kui ostja teatab oma soovist alandada lepingu hinda.

Autori arvates tuleks seega müüja poolse ebaõnnestumise sisse arvestada ka see, kui müüja proovib lepingurikkumist VÕS § 107 lg 1 kohaselt heastada ning ka see ebaõnnestub.

¹⁴² K. Sein. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? *Juridica* 9/2012, lk-d 719 ja 720.

¹⁴³ VÕS § 107 lg 1 õigustlõpetav tähtaeg tuleneb selle sõnastusest - *kuni teine lepingupool ei ole lepingust taganenud, seda üles öelnud või nõudnud kohustuse täitmise asemel kahju hüvitamist.*

3. HINNA ALANDAMISE ÕIGUS ASJA LEPINGUTINGIMUSTELE VASTAVUSSE VIIMISE EBAMÕISTLIKU VIIVITUSE KORRAL

3.1. Müüja on teatanud ebamõistlikust viivitusest

VÕS §-i 223 lg 1 p 5 esimene alternatiiv näeb ette, et ostjal on õigus lepingust taganeda, s.h. ostuhinda alandada (VÕS § 224 lg 1), kui müüja on teatanud, et ta ei vii asja lepingutingimustega vastavusse mõistliku aja jooksul. Mainitud norm saab olla kasutusel üksnes juhul kui lepingu täitmise rikkumine ei seisne täitmisega viivitamises. On leitud, et möödunud aega ei saa tagasi kutsuda, mistõttu hilinemise parandamine on tõepoolest võimatu. See, mida tuleb parandada ja mida kindlasti saab parandada, on tarnekoostuse täitmata jätmine või ebakohane täitmine. Kui tarnekuupäev ei ole oluline ja seega ei ole tegemist olulise rikkumisega, kõrvaldab hilinenud tarne tõhusalt ja täielikult etteheidetava puuduse.¹⁴⁴

Ebamõistlik viivitus sõltub üldjuhul konkreetsest tootest ja selle kasutamise vajadusest. Kui ostja vajab asja mingil ajal intensiivsemalt, siis on ka ostjalt eeldatav ootamisaeg lühem, s.t. ebamõistlikuks muutub viivitus lühema aja vältel. Õigusalases kirjanduses on tarbijalemüügi kohta leitud, et ei ole selge, kas tarbijale põhjendamatute ebamugavuste tekitamine ostja poolsest asja tegelikust kasutamisest või on oluline see, et ostja üldse saaks asja kasutada.¹⁴⁵ Samuti seda, et kui kauba parandamine võtab kauem aega, tuleks müüjal anda tarbijast ostjale kasutamiseks asendustoode, isegi kui ta tegelikult antud perioodil seda toodet ei vajaks, näiteks kas on vajalik ostjale anda asendusmuruniiduk kui ta toob mittetöötava muruniiduki müüjale parandamiseks talvel.¹⁴⁶ Euroopa müügiõiguse printsiipide kommentaarides¹⁴⁷ on toodud mõneti vastupidine näide. On viidatud olukorrale, kus A ostab muruniiduki sügisese allahindluse ajal, et kasutada seda oma restorani aias. Selgub, et muruniiduk ei tööta korralikult. Kui müüja pakub parandamist, mis kestab kaks-kolm nädalat, ei saa seda pidada ebamõistlikuks viivitamiseks, sest A ei kasutaks

¹⁴⁴ Will, in Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law, Giuffrè: Milan (1987) 347-358. Reproduced with permission of Dott. A Giuffrè Editore, S.p.A., lk 353.

¹⁴⁵ K. Kivijärv. Ostja õigus nõuda lepingu täitmist, kui asi ei vasta lepingutingimustele. Magistritöö. Juhendaja P. Kalamees. Tallinn: Tartu Ülikool, 2012.,lk 61.

¹⁴⁶ H. Sivesand. The Buyer's Remedies for Non-Conforming Goods. Should there be Free Choice or are Restrictions Necessary? Munich: Sellier, 2005, lk 39.

¹⁴⁷ E. Hondius, V. Heutger, C. Jeloschek, H. Sivesand, A. Wiewiorowska. Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code (PEL S). New York: Oxford University Press, 2008, lk 280 – 281.

muruniidukit niikuinii enne suve.¹⁴⁸ Selline ebahühtlane viivituse ebamõistlikkuse käsitlus näitab, et olukordi tuleb alati hinnata eraldi ja ühtset mustrit neis ebamõistliku viivituse sisustamisel ei ole võimalik luua. See on ka mõistlik, kuna tooted oma omadustelt on erinevad ja nende kasutamise intensiivsus on samuti väga erinev. Üldjuhul tuleks autori hinnangul eelistada ostjale võimalikult vähe koormavat varianti ning kui tegemist on näiteks mittetöötava lumepuhuriga, mille defekt ilmneb vahetult enne või keset tugevat lumesajuperioodi, on kindlasti ebamõistlik viivitus väga lühike ajaperiood ja võimalusel tuleks ostjale parandamise ajaks anda asendustoode.

Nähtuvalt VÕS §-i 223 lg 1 p 5 sõnastusest ei ole juhul, kui müüja on juba teatanud, et ta ei vii mõistliku aja jooksul lepingu täitmist kooskõlla pooltevaheliste kokkulepetega, mõistlik ostjal anda täiendavat tähtaega ja ostja puhul võiks jaatada kohest hinna alandamise või lepingust taganemise avalduse esitamise õigust. Sarnane põhimõte kehtib ka digitaalse sisu või teenuse müügi lepingu puhul, tulenevalt VÕS §-st 62¹⁴ lg 3 p 5. Seadusandja on selgitanud, et VÕS §-i 223 lg 1 p 5 võetakse üle SGD artikli 13 lõike 4 punkt d, mis võimaldab lepingu lõpetada, kui müüja on teatanud või asjaoludest nähtub selgelt, et ta ei vii asja lepingutingimustega vastavusse mõistliku aja jooksul või tarbijalemüügi korral tarbijale olulist ebamugavust põhjustamata ehk siis sisuliselt nii, nagu müüja peaks seda tegema SGD artikli 14 lõike 1 punktide b ja c kohaselt, mis on eelnõus ette nähtud VÕS § 222 lõikes 42. Kuna §-s 222 lg 42 ning kehtivas §-s 223 lg 2 on asendamise ja parandamise nõue ilma oluliste ebamugavusteta nähtud ette üksnes tarbijalemüügi korral, lähtuti samast loogikast ka 2021. aasta VÕS eelnõus.¹⁴⁹ Samasugune regulatsioon tuleneb ka VÕS § 116 lg 4 teisest lausest ehk müüja teatab, et ei kavatse lepingut täita. Kuivõrd VÕS § 116 on üldosas ning VÕS § 223 reguleerib müügilepingu küsimusi, saab teist käsitada esimese suhtes erinormina. Järelikult loob VÕS § 223 lg 1 p 5 koheseks taganemise ja hinna alandamise nõudeks kaks eeldust, mis peavad üheaegselt olema täidetud: müüja teatab, et 1) ta ei vii asja lepingutingimustega kooskõlla ja 2) ta ei tee seda mõistliku aja jooksul. VÕS §-i 116 lg 4 teine lause ei näe ette õigustlõpetava tähtajana mõistlikku aega.

Riigikohus on selgitanud, et juhul, kui lepingupool taganeb VÕS § 116 alusel lepingust seetõttu, et asi on puudustega, on kõrvaldatavate puuduste korral lepingust taganemine lubatud üldjuhul

¹⁴⁸ Kivijärv, K., lk 61.

¹⁴⁹ Eelnõu seletuskiri, lk 118.

üksnes siis, kui lepingupool on andnud teisele lepingupoolele täiendava tähtaja kohustuse täitmiseks (VÕS § 114). Ilma kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata võib kõrvaldatavate puuduste korral lepingust taganeda erandjuhul. Selliseks erandiks võib olla nt asjaolu, et rikuti kohustust, mille täpne järgimine oli lepingust tulenevalt teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu või kui teine lepingupool teatab, et ta oma kohustust ei täida (VÕS § 116 lg 4 teine lause).¹⁵⁰

Samasugune põhimõte tuleneb ka CISG artikli 49 lõike 2 punkti b teisest taandest - *Ent juhul, kui müüja on kauba tarninud, kaotab ostja õiguse teatada lepingu lõpetamisest, kui ta ei tee seda lepingu iga muu rikkumise puhul peale tarnetähtaja möödalaskmise – aruka tähtaja jooksul pärast ostja poolt kooskõlas 47. artikli 1. punktiga kehtestatud lisatähtaja möödumist või pärast seda, kui müüja on teatanud, et ta oma kohustusi niisuguse lisatähtaja jooksul ei täida.*

CISG-i viidatud artikkel erineb VÕS § 223 lg 1 p-st 5 selle poolest, et VÕS-i kohaselt ostja saab kasutada õiguskaitsevahendina taganemist ja hinna alandamist siis, kui müüja teatab, et ei vii asja lepingutingimustega vastavusse mõistliku aja jooksul, CISG-i kohaselt aga *lisatähtaja* jooksul. Siiski saab autori arvates mõlemas normis märgitud tähtaega üsna samatähenduslikuks ehk müüja teatab, et ta mingi konkreetse aja jooksul ei täida oma kohustusi ehk ei vii oma lepingu täitmist kooskõlla lepinguga.

Müüja teatamisena saab autori hinnangul käsitleda igasugust müüja poolset teavitust, millest otseselt nähtub, et ta ei kavatses lepingut mõistliku aja jooksul täita. See peab olema piisavalt sõnasegelt arusaadav ning väljenduma müüja poolses selges väljendusviisis. Tõenäoliselt ei teki vaidlust selle üle, mida pidada müüjapoolseks teatamiseks, kuivõrd alternatiivina saab ostja tugineda ka sellele, et asjaoludest nähtub müüja kavatsus, mis ikkagi kaitseb ostja huve. Praktikas võib probleemseks osutada see, kuidas tõlgendada mõistliku aja mõistet antud normi tähenduses ehk seda, kui pika aja jooksul peaks laskma müüjal asja parandada ning kuhu tõmmata nn. mõistliku aja piir, et saaks öelda, et müüja ei paranda lepingu ebakohast täitmist mõistliku aja jooksul. Siinkohal peab autor silmas olukorda, kus müüja teatab ostjale, et ta täidab küll kohustuse, kuid ostja hinnangul ei ole tegemist mõistliku ajaga. Tegemist on alles 2021. aasta

¹⁵⁰ RKTko 3-2-1-80-10, p. 12.

seadusemuudatustega VÕS-i lisandunud sättega, mistõttu ei ole tekkinud asjakohast kohtupraktikat. Neil põhjuseil ei ole ka käesolevas töös kasutada vastavaid näiteid.

Eelpoolviidatud CISG artikli 49 lg 2 p b teise taande kohta on õigusosalases kirjanduses leitud, et kui müüjal on õigus lepingu täitmist parandada, tuleb arvesse võtta selle teostamiseks vajalikku aega. Mõistlik tähtaeg hakkab kulgema alles pärast heastamise tähtaja möödumist. Tähtaeg võib pikeneda ka siis, kui pooled peavad läbirääkimisi, et leida üksmeelne lahendus, sest selliste läbirääkimiste ajal võib olla ebamõistlik lepingust taganemine. See võib muidugi tekitada ebakindlust seoses sellega, millal täpselt sellised läbirääkimised on lõppenud, nii et lepingus täitmisest kõrvalehoidmise tähtaeg jätkub. Sellisel põhjusel tuleks võimalusel käsitleda mõistliku aja küsimust eraldi läbirääkimiste käigus.¹⁵¹ Teisisõnu on CISG-i kommenteerimisel leitud, et mõistliku aja mõiste lepingutingimustega vastavusse viimiseks tuleks võimalusel pooltel eraldi kooskõlastada. Kui selliseid kõnelusi eraldi peetud ei ole, tulekski lähtuda sellest, mis on konkreetse lepingu eseme puhul vajalik aeg selle kooskõlla viimiseks ning antud teabe valguses hinnata müüja teadet *mõistliku aja jooksul* lepingu mittetäitmise kohta. Autori hinnangul lähtuvad mõisted *mõistliku aja jooksul* ja *ebamõistlik viivitus* samas perioodist, millest esimene on kuni nimetatud perioodi lõpuni, teine viitab ajahetkele pärast perioodi lõppu ehk viivitus on muutunud ebamõistlikuks. Seega on vajalik eraldi selgitada välja mõistlik aeg, et seeläbi sisustada ka ebamõistlikku viivitust.

Õigusosalases kirjanduses on leitud põhjendamatu viivituse kohta, et müüja peab olema võimeline oma lepingu täitmist parandama ilma põhjendamatu viivitusega. On olemas kolme liiki viivitusi, mida võib täitmise parandamise põhjustada: 1) viivitus, mis kujutab endast lepingu olulist või põhirikkumist ja mida käsitletakse CISG artikli 49 lõike 1 punktis a; 2) viivitus, mis ei kujuta endast põhirikkumist, kuid on siiski põhjendamatu; 3) ja lõpuks viivitus, mis ei ole põhjendamatu. Ainult viimane annab võimaluse õigusele heastada lepingu täitmist. Põhjendamatus sõltub jällegi iga juhtumi asjaoludest, sealhulgas kauba laadist ja kavandatud kasutamisest.¹⁵²

¹⁵¹ Kröll/Mistelís/Perales Viscasillas CISG/Bach, 2. Aufl. 2018, CISG Art. 49 Rn. 81, 82.

¹⁵² Will, in Bianca-Bonell, lk 352.

3.2. Asjaoludest nähtub ebamõistlik viivitus

VÕS §-i 223 lg 1 p 5 teine alternatiiv näeb ette, et ostjal on õigus lepingust taganeda, s.h. ostuhinda alandada (VÕS § 234 lg 1), kui asjaoludest nähtub selgelt, et müüja ei vii asja lepingutingimustega vastavusse mõistliku aja jooksul.

Seaduse autorid selgitavad sätte lisamist sellega, *et asjaoludest selge nähtumise tuvastamine nõuab hinnangu andmist mittevastavuse säilimise tõenäosuse kohta. See kohaldub siis, kui on väga tõenäoline, et ettevõtja ei suuda sisu või teenust parandada nii, nagu direktiiv seda nõuab, st mõistliku aja jooksul või ilma oluliste ebamugavusteta.*¹⁵³

Enne 2021. aasta seadusemuudatusi kehtinud redaktsioonis sellist eeldust otsesõnu ette nähtud ei olnud. Sellise eelduse sissetoomist võib autori hinnangul põhjendada muu hulgas sellega, et enne 2021. aasta seadusemuudatust ei näinud VÕS hinna alandamise puhul üldse eeldusena ette täiendava tähtaja andmist. Siiski, nagu eelpool öeldud, võis müüjale täiendava võimaluse andmise kohustus olla tuletatav hea usu põhimõttest. Võrreldes VÕS §-i 223 lg 1 p 5 esimese alternatiiviga, kus müüja teatab, et ei vii asja lepingutingimustega vastavusse mõistliku aja jooksul, on teise alternatiivi puhul tõenäoliselt tegemist ebatäpsema sättega, mis võib põhjustada vaidlusi. Seaduses on täpsustamata, millised on need asjaolud, millele tuginevalt võiks ostja jõuda järelemini, et müüja ei vii või tal ei ole kavatsustki viia lepingu eset kooskõlla poolte vahel kokku lepituga ja ta ei kavatse seda teha mõistliku aja jooksul. Kuivõrd tegemist on uue sättega, puudub käesoleva töö koostamise ajal kohtupraktika, mis võiks kõnealuseid asjaolusid sisustada. Kõige lähedasem säte, mille abil võiks sisustada kuni arvestatava kohtupraktika tekkeni VÕS §-s 223 lg 1 p 5 märgitud *asjaolusid*, võiks autori hinnangul olla VÕS § 117 lg 1. Siiski ei pruugi VÕS § 117 lg 1 olla alati analoogiana kasutatav, kuivõrd selle sätte sõnastuse järgi võiks olla tegemist sama eeldusega. Teisisõnu, VÕS § 117 lg 1 kohaselt ei ole erinevust selles, kas kahjustanud lepingupoole käitumisest on ilmne, et ta paneb toime rikkumise või ta teatab sellisest kavatsusest. Veelgi enam, sõnastusest võib järeldada, et teise lepingupoole käitumisest on ilmne temapoone lepingurikkumine eelkõige siis, kui ta ise sellest teatab - *on ilmne, et see lepingupool paneb toime olulise lepingurikkumise, eelkõige, kui ta teatab, et ei kavatse lepingut täita*. Seega ei ole antud sättes

¹⁵³ Eelnõu seletuskiri, lk 118.

tegemist alternatiivsete eeldustega nagu VÕS -s§ 223 lg 1 p 5 vaid sama eeldusega – teatamisest saab järeldada, et on ilmne tulevikus toime pandav rikkumine.

Erialases kirjanduses on selgitatud, et VÕS §-i 117 eesmärk on anda lepingupoolele taganeda lisaks §-s 116 sätestatule ka juhul, kui teise lepingupoole kohustus ei ole muutunud veel sissenõutavaks ja ta ei ole seetõttu ka lepingut rikkunud, kuid on ilmne eeldus, et ta seda edaspidi teeb. VÕS §-s 117 nimetatud taganemist saab pidada ka nn. eelneva taganemise õiguseks ja lepingupoolte huvisid arvestades ei ole mõistlik eeldada, et rikkumine tuleb igal juhul ära oodata. Teisisõnu, taganemiseks õigustatud poolel võib kahju olla väiksem kui ta juba enne teise poole kohustuse sissenõutavaks muutumist saaks sõlmida lepingu teise müüja või teenusepakkujaga.¹⁵⁴ Samasugune põhjendus oleks paslik ka VÕS §-le 233 lg 1 p 5, kuivõrd nende normide mõte on sama ehk kahjustatud poolelt ei ole mõistlik oodata rikkumise toimumist. Normid erinevad üksnes oma rakendusala poolest – VÕS § 233 lg 1 p 5 reguleerib rikkumisjärgset rikkumist (ei heasta või ei paranda lepingu täitmist täiendava tähtaja jooksul), 117 lg 1 esmast rikkumist. Tulenevalt VÕS §-st 224 lg 1 on samasugune eeldus seega omistatav ka lepingu hinna alandamisele. Seega on võimalik jõuda ka seisukohale, et 2021. aasta seadusemuudatusega muutus selgemaks ostuhinna alandamise eeldusena teadmine, et lepingut rikkunud poolele parandamisvõimaluse pakkumine möödub tulutult.

Lisaks eeltoodule on seadusandja leidnud, et olukord, kus on arvata, et tulevikus teine pool rikub kohustusi, tekib juhul, kui see on tõesti selge ja ilmne. „Ilmne“ tähendab antud kontekstis veendumust, mis tekib nn. objektiivsel vaatejal, kes on praktiline ja kindel, et rikkumine tulevikus tõepoolest toimub (ilmselgus). Õiguskaitsevahendit kasutada sooviva poole hinnang sellele, et rikkumine on pelgalt võimalik, ei ole piisav. Näitena on leitud, et sellised olukorrad võivad muu hulgas olla teise poole eeldatav maksejõuetus, pikaajaline võimetus täita muid kohustusi, lepingu täitmisele muul moel kaasa aitamata jätmine, õnnetusjuhtum tootmishoones, mis välistab soovitu tootmise jms.

2021. aasta seadusemuudatusega muudeti VÕS §-i 223 lg 3 sõnastust, kuid seda pigem üksnes keeleliselt, sisu jäi samaks. Sätte sõnastuse kohaselt ei pea VÕS §-s 223 lg 1 nimetatud juhtudel

¹⁵⁴ VÕS I komm. vlj., lk 618.

ostja määrama müüjale täiendavat tähtaega vastavalt VÕS §-le 114. Autori hinnangul on antud sättes vastuolu siiski VÕS §-i 223 lg 1 p 1, 2, 3 ja 5, kuivõrd neist tuleneb müüjale täiendav aeg lepingu täitmise parandamiseks. Seadusandja on põhjendanud lg 3 sõnastust, et *lõikes 3 tehakse esmalt tehniline muudatus, millega eemaldatakse sealt viide lõikele 2, kuna lõige 2 tunnistatakse eelnõuga kehtetuks. Samuti viiakse lõikes 3 sisalduv regulatsioon lepingust taganemise kohta eraldi lõigetesse 4 ja 5.*

Lõikesse 3 jääb regulatsioon selle kohta, et lõikes 1 nimetatud juhtudel ehk siis juhtudel, kus direktiivi kohaselt on ostjal õigus olulise lepingurikkumise korral lepingust taganeda, ei ole ostjal kohustust anda müüjale täiendavat tähtaega. Eelnõukohase regulatsiooni kohaselt tuleb üldjuhul esmalt nõuda müüjalt asja parandamist või asendamist, see on esimene tase õiguskaitsevahendite hierarhias, ning teiste õiguskaitsevahendite kasutamise võimalus sõltub lõikes 1 sätestatust. Seda mõtet väljendab sisuliselt ka SGD põhjenduspunkt 50. Lõikes 1 sätestatu kõrval ei tule VÕS-i üldosas sätestatud täiendava tähtaja andmise regulatsioon eraldi kohaldamisele. Selguse huvides jäetakse seda selgitav regulatsioon lõikesse 3 alles.

Seega täiendava tähtaja andmise kohustust tarbijal ei ole ja see ei ole seotud eraldiseisva taganemisaluse tekkimisega. Kuid § 116 lõikes 5 viidatud viisil taganemine ei ole välistatud. Tarbija võib ise omaalgatuslikult pakkuda, et ta taganeb, kui ettevõtja rikkumist teatud tähtaja jooksul ei paranda. Lepingu lõpetamise avalduse esitamise kohta ei näe direktiiv ette erireegleid peale artikli 16 lõike 1, mille kohaselt tuleb tarbijal esitada selleks müüjale avaldus, milles ta väljendab otsust leping lõpetada. Seega on näiteks tarbijal võimalik vastav avaldus esitada ka VÕS § 116 lg-s 5 sätestatud viisil.¹⁵⁵

Arvestades VÕS §-i 223 lg 1 p 1 kuni 3 ja 5 sõnastust, milles on viidatud täitmise parandamise ebaõnnestumisele, on autori hinnangul mõneti ebaselge lg 3 vajalikkus, kuivõrd täitmisnõude esitamine sisaldab endas siiski täiendava tähtaja andmist. Eelnõu seletuskirjas on viidatud SGD põhjenduspunktile nr 50, mille kohaselt tuleks müüjale anda mõistlik aeg kauba parandamiseks või asendamiseks, mida sisuliselt väljendab ka VÕS § 114. Seega ei saa nõustuda eelnõu ja selle seletuskirja autoritega, et lg 3 kannab endas selguse huvi. Sama põhimõtet toetab ka Riigikohus,

¹⁵⁵ Eelnõu seletuskiri, lk 119.

lausa viidates, et VÕS §-i114 lg 1 alusel täiendava tähtaja andmine võib olla hea usu põhimõttest tulenev kohustus.¹⁵⁶ Neil põhjustel võiks jõuda järelduseni, et selguse huve kannaks pigem VÕS §-i 223 lg 3 täpsustamine näiteks selliselt, et parandamise või asendamise nõude luhtumise järel ei ole vajalik täiendava tähtaja (VÕS § 114 lg 1) andmine, kui esmane nõue viia lepingu täitmine lepingu kohaseks sisaldab juba täiendavat tähtaega (mõistlikku aega).

Põhimõtet, mille kohaselt teise poole rikkumise eeldamine ja teatamine tulevikurikkumisest on alternatiivid, toetab muu hulgas CISG artikli 72 lõiked 1 ja 3. Regulatsioon, mis võimaldab eeldamist tulevikus toimuva rikkumise kohta on CISG artikkel 72 lg-s 1 - *Kui enne lepingu täitmiseks kehtestatud päeva ilmneb, et üks pooltest lepingut oluliselt rikub, võib teine pool teatada selle lõpetamisest.* CISG artikkel 72 lõige 3 loob selge eristatavuse olukorrale, kus teine pool teatab oma kohustuse mittetäitmisest. CISG artikkel 72 lõike 2 kohaselt tuleb poolel, kes eeldab teise poole rikkumist, teatada oma soovist lepingust taganeda või see lõpetada. Seejuures lõike 3 kohaselt ei ole selline teatamine üldse vajalik, kui teine pool teatab, et ei asu oma kohustusi täitma. Kireldatud regulatsioon CISG-is toob autori arvates välja selle, miks peaksid kõnealused eeldused olema alternatiivid – kui ühel juhul ongi selge, et rikkumine tuleb (teatamine), siis teisel juhul (eeldamine) on mõistlik enne lepingu kujundusõiguse kasutamist luua täiendavaid eeldusi, eelkõige oma õiguskaitsevahendi kasutamisest teatamise nõue. Muul juhul oleks tõenäoline, et võib tekkida vaidlus teise lepingupoole käitumisele hinnangu andmise üle ja oht, et lepingut rikkunud pool tõepoolest soovib viia täitmine kooskõlla kokkulepetega, kuid mingil põhjusel tekitab tahtmatult vastupidise mulje.

Õiguslases kirjanduses on leitud, et alus ennetava rikkumise eeldamiseks võib tuleneda ühe poole avaldustest, käitumisest või muudest välistest asjaoludest. Siinkohal väärib märkimist CISG-i lõige 3 artikkel 72, mis võimaldab kahjustatud poolel loobuda lõikes 2 sätestatud teatamiskohustusest, "kui teine pool on teatanud, et ta ei täida oma kohustusi". Selle sätte eesmärk oli lihtsustada artikli 3 lõike 2 kohaldamist. Lihtsustada, loobudes vajadusest kohaldada täiendavalt kriteeriume "on selge" ja "oluline rikkumine" ning järgida teatamismenetlust, kui on olemas suurim kindlus (mida kahjustatud pool saab enne tähtaega omada). Siiski näib see säte olevat tekitanud teatavat ebakindlust seoses selle funktsiooni ja kohaga artiklis 72 sätestatud õiguskaitsevahendi struktuuris.

¹⁵⁶ RKTko 3-2-1-156-11, p. 20.

Sellest lähtuvalt lõige 3 viitab poole "avaldusele", et ta ei täida oma kohustusi. Kui selline avaldus on sõnaselge ja ühemõtteline, kuulub see kahtlemata antud lõike kohaldamisalasse. Ebakindlus tuleneb küsimusest, kas ka vaikimisi esitatud deklaratsioonid on viidatud sättega hõlmatud. Ühest küljest, kuna sellised deklaratsioonid ei ole oma olemuselt selgesõnalised, ei pruugi nad anda kahjustatud poolele võimalikult suurt kindlustunnet teise poole seisukoha suhtes. Sellised juhtumid oleksid vastuolus artikli 2 lõike 1 punkti 2 alapunktis a sätestatud põhjendustega artikkel 72 lõikele 3 ja ei tohiks seetõttu selle reguleerimisalasse kuuluda. Teisest küljest võivad kaudsed avaldused põhimõtteliselt võrduda täitmisest keeldumisega, kui näiteks pool eitab kohustuse olemasolu kindlalt ja ühemõtteliselt, ning sellised juhtumid näivad kuuluvat artikli 72 kohaldamisalasse. Selline "kaudsete avalduste" kategooria jagunemine tõstatab küsimuse, kuidas kavatsesi piiritleda lõigete 1 ja 3 funktsioone ja kohaldamisala.

Üks lahendus võiks olla kõigi kaudsete tahteavalduste väljajätmine paragrahvi kohaldamisalast. Teine, täpsem lahendus, on üksnes eeldada, et eelmises lauses esitatud avalduse alusel on tegemist eeldusega, ja lubada poolel, kes soovib CISG artikkel 72 lõikele 3 tuginedes tõestada, et kõnealune vaikimisi tehtud avaldus kujutab endast selget täitmisest keeldumist. Asjakohane standard oleks siis, nagu CISG-i kohaselt tavaliselt, mõistliku isiku standard. Veel üks lahendus ei ole jätta vaikimisi esitatud tahteavaldused välja lõikest 1, välistada ega teha mingeid eeldusi, vaid jätta pigem kohtu otsustada, kas tahteavaldus kuulub konkreetsete asjaolude valguses lõike 1 või 3 alla. Praktikas ei erine see lahendus siiski väga palju teisest lahendusest, sest pool, kes tugineb artikli 72 lõikele 3, peab igal juhul tõendama, et selle kohaldamise tingimused on täidetud. Peamine tunnus, mis eristab neid kahte lõiget, on see, kas on kahtlusi poole tahte suhtes või mitte, ehk teisisõnu küsimus, kas on tõlgendamisruumi või mitte. Kui tõlgendamise vajadus on olemas, siis ei ole tegemist olukorraga, mida näeb ette punkt 3. Kui on põhjendatud kahtlusi selles osas, kas tõlgendamiseks on ruumi, tuleks juhtumit vaadelda punkti 3 kontekstis. Kolmas lahendus näib pakkuvat parimat tasakaalu kõigi kaalutluste vahel: mitte eeldades, et kõik kaudsed tahteavaldused on välistatud lõikest 1, kinnitab see, et võib esineda juhtumeid, kus kaudsed tahteavaldused kujutavad endast selget täitmisest keeldumist. Samal ajal, kui ettepanek, et juhtumid, kus on kahtlusi, kas konkreetne tahteavaldus on täitmisest keeldumine, peaksid kuuluma lõike 3

kohaldamisalasse. Selliselt tagatakse, et piir kahe lõike vahel on asjakohaselt tõmmatud. Nende küsimuste käsitlemisel on paratamatult asjakohane "mõistliku isiku" standard.¹⁵⁷

Erinevus VÕS §-ist 117 lg 1 ja § 223 lg 1 p 5 nn tulevikueelduste kasutamisel on § 117 lg 2, mille kohaselt peab õiguskaitsevahendit kasutada sooviv pool nn prognoositud tulevikus toimuva rikkumise korral saatma rikkunud poolele teate, et võimaldada tal kohustuse täitmist kinnitada või tagada. VÕS § 223 lg 1 p 5 sellist eeldust ette ei näe. Siiski on küsitav, kas nimetatud eelduse sisseseadmine on tingimusteta vajalik, sest tegemist on juba niikuinii lepingurikkumise olukorraga ehk rikkunud pool peaks olema ka ise huvitatud lepingu täitmise viimisest kooskõlla sellega, milles kokku lepiti. Veelgi enam, kui VÕS § 117 lg 1 käsitleb lepingurikkumist, mis võib juhtuda kaugemas tulevikus, siis VÕS § 223 lg 1 p 5 käsitleb juba rikunud lepingu olukorda ja norm rakendub ajal, mil on antud täiendav võimalus kohustuste täitmiseks. Selline aeg aga praktikas ei ole eelduslikult väga pikk.

Kokkuvõttes võib asuda seisukohale, et VÕS §-i 223 lg 1 p 5 kaks eeldust on omavahel erinevad ja teise alternatiivi kasutamine, kus eeldatakse tulevikus toime pandavat rikkumist, on problemaatiline ning nõuab põhjalikku hindamist.

¹⁵⁷ Kröll/Mistelis/Perales Viscasillas CISG/Saidov, 2. Aufl. 2018, CISG Art. 72 Rn. 4-6.

4. HINNA ALANDAMINE MITTEVASTAVUSE TÕSIDUSE KORRAL

4.1. Mittevastavuse tõsidus ja oluline rikkumine

Kehtiva VÕS §-i 223 lg 1 p 4 kohaselt on ostjal õigus müügilepingust taganeda, kui lepingutingimustele mittevastavus on nii tõsine, et õigustab kohest müügilepingust taganemist. Tõsiduse (ingl. “*serious*”) mõistet enne SGD ja DCD vastuvõtmist VÕS-is ei sisaldunud. Kehtivas õiguses on tõsiduse mõiste lisaks VÕS § 223 lg 1 p-le 4 kirjas ka VÕS § 62¹⁴ lg 3 p-s 4 (vastavalt DCD artikli 13 lõike 4 punkt d), mis käsitleb lepingu lõpetamist samas olukorras, kuid digitaalse sisu või digitaalse teenuse mittevastavusel lepingutingimustele.

Enne 2021. aasta muudatusi seadus olulist rikkumist eeldusena hinna alandamisel ette ei näinud. SGD põhjenduspunktis nr 52 on selgitatud, et teatud juhtudel võib olla müüja poolne rikkumine niivõrd tõsine, et ostjalt ei ole võimalik oodata usalduse säilimist müüja vastu. Sellisel juhul oleks põhjendatud koheselt hinna alandamine või lepingu lõpetamine (taganemine). Näitena on toodud, et kui sama probleem esineb juba teist korda, võiks seda pidada tõsiseks rikkumiseks. Tõsiseks saab pidada ka müüja rikkumist, kui lepingule mittevastavus mõjutab oluliselt ostja võimalust kaupa tavapäraselt kasutada.¹⁵⁸ Märkimisväärne on, et SGD-s on ilma nähtava loogikata kasutatud lepingu rikkumise kirjeldamisel muu hulgas väljendeid *serious* (ingl. k. – tõsine)¹⁵⁹, *not minor* (ingl. k. - mitte väike)¹⁶⁰, *significance of the lack of comormity* (ingl. k. - mittevastavuse olulisus)¹⁶¹. SGD eesti keelses tõlkes, mis on kättesaadav Euroopa Liidu õigusaktide andmebaasist,¹⁶² on kasutatud rikkumise kirjeldamisel muu hulgas väljendeid *tõsine*¹⁶³, *oluline*¹⁶⁴ ja *mittevastavuse ulatus*¹⁶⁵. 2021. aasta seadusemuudatuse eelnõu seletuskirjas on rikkumise kirjeldamisel kasutatud valdavalt SGD eesti keelset tõlget, mistõttu on seaduse teksti jõudnud samuti *tõsine* ja *oluline* ilma nähtava loogikata.

¹⁵⁸ SGD põhjenduspunkt 52.

¹⁵⁹ SGD inglise keelse versiooni põhjenduspunkt 52, artikkel 13 lg 4 punkt c.

¹⁶⁰ SGD põhjenduspunkt 53.

¹⁶¹ SGD põhjenduspunkt 52, artikkel 13 lg 4 punkt b.

¹⁶² Kättesaadav veebis: eur-lex.europa.eu

¹⁶³ SGD põhjenduspunkt 52, artikkel 13 lg 4 punkt b.

¹⁶⁴ SGD põhjenduspunkt 53, artikkel 14 lg 2 punkt b

¹⁶⁵ SGD põhjenduspunkt 52.

Kuigi SGD põhjenduspunktide ei ole toodud näidet selle kohta, millal on puudus nii tõsine, et see õigustaks kohest sekundaarsete õiguskaitsevahendite kasutamist, on selline näide toodud sama mõiste kohta DCD põhjendustes (pp 65). Seadusandja on põhjendanud viidatud normi lisamist, et *lõike 1 punktiga 4 võetakse üle SGD artikli 13 lõike 4 punkt c, mis annab aluse hierarhia teisele tasemele liikumiseks, kui lepingutingimustele mittevastavus on nii tõsine, et õigustab kohest müügilepingust taganemist. Põhjenduspunktis 53 on selgitatud, et tarbijal võib olla võimatu säilitada usaldust müüja võime vastu asi nõuetega vastavusse viia, näiteks juhul, kui mittevastavus mõjutab oluliselt tarbija võimalust asja tavapäraselt kasutada ning kui tarbijalt ei saa eeldada usaldust, et müüja suudaks parandamise või asendamisega probleemi lahendada.*¹⁶⁶ Sisuliselt samas sõnastuses on ka SGD artikli 13 lõike 4 punkt c. Seega on nimetatud norm võetud üle muutumatul kujul, välja arvatud see, et SGD käsitleb üksnes tarbijalepingust tulenevat olukorda. SGD põhjenduspunktis nr 53 on sätet põhjendatud sellega, et tagada lepingupoolte õiguste ja kohustuste tasakaal, peaks tarbijal olema õigus leping lõpetada üksnes juhul, kui mittevastavus on oluline.

Mittevastavuse tõsidus on võrreldes senikehtinud seadusega uus mõiste, kuna seni on valdavalt kasutatud *olulise lepingurikkumise* mõistet. Samamoodi on ka VÕS § 62¹⁴ lg 3 p-s 4 viidatud mittevastavuse tõsidusele. Kuna VÕS §-i 223 lg 1 p 4 ei ole seadusandja selgitanud sellise põhjalikkusega, mis võimaldaks sisustada *mittevastavuse tõsiduse*, oleks asjakohane analoogia korras lähtuda VÕS §-i 62¹⁴ lg 3 p 4 selgitustest. Eelnõu selgituste kohaselt on *see punkt hinnanguline. Eelkõige on siin silmas peetud olukordi, kus rikkumine on sellist laadi, et tarbija kaotab ettevõtja suhtes usalduse. Ta ei usalda enam ettevõtjat, et viimane enda kohustusi edaspidi täidaks. Ka DCD põhjenduspunktis 65 on selgitatud, et teatud juhtudel ei saa tarbijalt eeldada usalduse säilitamist ettevõtja võime vastu viia digitaalne sisu või digitaalne teenus nõuetega vastavusse, sest nõuetele mittevastavus on tõsist laadi. Näiteks peaks tarbijal olema õigus kohe nõuda hinna alandamist või lepingu lõpetamist, kui tarbijale on üle antud viirusetõrje tarkvara, mis on viirusega nakatunud ja kujutaks endast tõsist laadi nõuetele mittevastavust.*¹⁶⁷

¹⁶⁶ Eelnõu seletuskiri, lk 118.

¹⁶⁷ Eelnõu seletuskiri, lk 72.

DCD põhjenduspunktis 65 on selgitatud, et kui lepingu eseme nõuetega vastavusse viimine ei ole õiguslikult või faktiliselt võimalik või kui müüja keeldub müügieseme lepingunõuetega vastavusse viimast seetõttu, et see põhjustaks kauplejale ebaproportsionaalseid kulusid, või kui kaupleja ei ole viinud toodet nõuetega vastavusse mõistliku aja jooksul ostjale olulist ebamugavust põhjustamata, peaks ostjal olema õigus kasutada õiguskaitsevahendina hinna alandamist või lepingu lõpetamist. Teatavates olukordades on põhjendatud, et ostjal peaks olema õigus viivitamata hinna alandamisele või lepingu lõpetamisele, näiteks juhul, kui kaupleja ei ole eelnevalt lepingu eset edukalt nõuetega vastavusse viinud või kui ostjalt ei saa eeldada usalduse säilitamist kaupleja võime vastu viia lepingu ese nõuetega vastavusse, sest nõuetele mittevastavus on tõsist laadi. Näiteks peaks tarbijast ostjal olema õigus kohe hinda alandada või leping lõpetada, kui tarbijale on üle antud viirusetõrje tarkvara, mis on viirustega nakatunud ja kujutaks endast tõsist laadi nõuetele mittevastavust. Sama peaks kehtima juhul, kui on selge, et müüja ei vii lepingu eset nõuetega vastavusse mõistliku aja jooksul või tarbijale olulist ebamugavust põhjustamata.¹⁶⁸

VÕS § 223 lg 1 p-ga 1 analoogse VÕS § 62¹⁴ lg 3 p 4 seletuskirjas on toodud, et see kriteerium on hinnanguline. Õiguskirjanduses on leitud, et eeltoodud näite puhul sarnaneb sellises olukorras ostja müügilepingust taganemise õigus vastavalt VÕS § 116 lg 2 p-des 3 (kohustuse rikkumine tahtlikult või raskelt hooletult) või 4 (rikkumine annab mõistliku põhjuse eeldada, et kohustust ei täideta ka edaspidi) nimetatud taganemisalustele.¹⁶⁹ VÕS § 223 lg 4 seab piirangu tarbija müügilepingust taganemise alustele, mis on VÕS §-is 223 ammendavalt reguleeritud, s.t VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud taganemisalustele saab tugineda ainult mitte-tarbijalemüügi korral.

Õigusalasest kirjanduses on märgitud, et VÕS § 223 lõige 1 sarnaneb paljuski enne 2021. seadusemuudatust kehtinud regulatsiooniga, kuid on tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingituna mitmes mõttes nüansseeritum ja näeb ette selgelt ka võimaluse tõsise lepingutingimustele mittevastavuse korral koheselt ja müüjale heastamisvõimalust andmata lepingust taganeda.¹⁷⁰ Müügieseme puuduse tõttu hinna alandamine reeglina võimalik siiski sekundaarse õiguskaitsevahendina ning vaid erandjuhtudel, kui seda õigustab asja puuduse tõsidus, on võimalik

¹⁶⁸ DCD põhjenduspunkt 65.

¹⁶⁹ K. Sein. Tarbija õiguskaitsevahendid uues digitaalse sisu ja digiteenuste lepingute direktiivis, lk 572.

¹⁷⁰ K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis. lk 570.

kohene hinna alandamine (VÕS § 224 lg 1 koostoimes VÕS § 223 lg 1 p-ga 4). Ostja peab niisiis müügieseme puuduse korral niisiis esmalt müüjat asja puudustest teavitama (VÕS § 220) ning enne hinna alandamise avalduse tegemist andma müüjale võimaluse puudus kõrvaldada, kui tegemist ei ole tõsise rikkumisega.¹⁷¹

Analoogine regulatsioon tuleneb CISG artikkel 49 lõige 1 punktist a, mis võimaldab ostjal lepingust taganeda, kui müüja mõne kohustuse täitmatajätmine on lepingu või CISG-i kohaselt oluline lepingu rikkumine. CISG-is ei ole käsitletud *tõsist rikkumist*, on *oluline rikkumine*, sarnaselt kuni 2021. aastani kehtinud VÕS-sätetega. Autori arvates tekitab tõsise lepingurikkumise mõiste seadusesse sissetoomine segadust. Eelkõige on arusaamatu, kas tõsine lepingurikkumine võiks olla analoogiline VÕS-st tulenevale olulisele lepingurikkumisele või on neil mõistetel erinevus.

Enne 2021. aasta seadusemuudatust on õiguskirjanduses selgitatud, et VÕS §-i 223 allikaks on CISG artikkel 49,¹⁷² mis näeb taganemise eeldusena ette, et rikkumine peab olema oluline, müüja ei täida lepingut täiendava tähtaja jooksul või ei kavatsegi seda teha. Õiguskirjanduses on leitud, et CISG artikkel 49 olulise lepingurikkumise (*fundamental breach*) sisuks on CISG artikkel 25.¹⁷³ CISG artikli 25 sõnastus kattub VÕS §-ga 116 lg 2 p 1: „/.../ kui see tekitab teisele poolele niisugust kahju, et ta jääb olulisel määral ilma sellest, mida tal oli õigus lepingu alusel arvestada /.../“.

Erialakirjanduses on leitud, et rikkumise tõsiduse (*seriousness of the breach*) puhul tuleb arvesse tuleb võtta rikkumise raskusastet. Kuna CISG artiklis 25 esitatud määratlus on suunatud pigem võlausaldajale (ostjale) kui võlgnikule (müüjale), viidates võlausaldaja ilmajätmisele kokku lepitud tootest ja ootustele, tuleks tõsiduse kriteeriumi hinnata eelkõige ostja seisukohast. Tuleks küsida, kui oluline oli ostja jaoks see konkreetne kohustus lepingu objektiivse tõlgendamise alusel ("oli eeldus lepingu alusel oodata")? Sellest vaatenurgast lähtudes võib muidugi olla oluline ka see, kui tugevalt on müüja eiranud oma seadusest või lepingust tulenevaid kohustusi.¹⁷⁴

¹⁷¹ K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis, lk 571.

¹⁷² VÕS II komm. vlj., lk 126.

¹⁷³ Kröll/Mistelis/Perales Viscasillas CISG/Bach, UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods. A Commentary. 2. Aufl. 2018, CISG Art. 49 Rn. 14.

¹⁷⁴ *Ibidem*.

Näitena võib tuua, et Prantsuse tsiviilseadustiku artikli 1184 esialgse versiooni kohaselt oli lepingust mittesüülisel poolel õigus nõuda lepingu lõpetamist, kui teine pool rikkus mis tahes lepingulist kohustust, sealhulgas lepingust tulenevaid lisa- või kõrvalkohustusi. Prantsuse kohtud ei olnud aga rahul reegluga, kuna nad pidasid seda liiga karmiks. Kohtud hakkasid kiiresti seadma lepingu lõpetamise (s.h taganemise) tingimuseks, et rikkumise raskus oleks tõendatud. Näiteks 1845. aastal otsustas Prantsuse kassatsioonikohus, et 24-tunnine viivitus müüdü kauba tarnimisega ei anna ostjale õigust lepingut lõpetada, kuna tarnimise hilinemine ei põhjustanud ostjale rahalist kahju. Hilisem kohtupraktika keeldus lepingute ülesütlemist lubamast, kui ettevõtte rentnik rikkus rendilepingus lisakokkuleppena sätestatud konkurentsikeeldu, kui mööblilao rendileandja ei tarninud osa kokkulepitud mööblit õigeaegselt või kui sõiduki müügi puhul oli selle kandevõime või hobujõud väiksem kui lepingus kokku lepitud. Seega lubasid kohtud lepingute lõpetamist ainult siis, kui kõiki asjaolusid arvestades peeti rikkumist piisavalt tõsiseks. Näiteks lubati lepingu lõpetamist juhtudel, kui müüja tarnitud klaasserviis osutus klaasiks, mitte kristalliks, nagu tol ajal oli harjutud; kui ostja jättis osa müügilepingu alusel kokkulepitud summast maksmata; kui maaomanikud harrastasid põllumajanduslikus rendilepingus "rentniku suhtes agressiivset, solvavat ja ähvardavat käitumist"; ja kui garaaži üürnik maksis korrapäraselt renti, kuid saatis samas korduvalt oma üürileandjale solvangukirju. Otsustades, kas rikkumine on piisavalt tõsine, et õigustada ülesütlemist, on Prantsuse kohtud kaalunud nii objektiivseid kui ka subjektiivseid asjaolusid. Objektiivsete tegurite hulgas kaaluvad kohtud seda, kas rikkumine hõlmas lepingu põhi- või kõrvalkohustust, kas see oli täielik või osaline, kas see oli parandamatu või parandatav ning kui suurt kahju süütu pool rikkumisega kannatas või võib kannatada. Subjektiivsete tegurite hulka kuuluvad poolte huvid (eelkõige kahjustatud poole, kuid ka lepingut rikkunud poole huvid) ning see, kas lepingut rikkunud pool oli kohustuse täitmata jätmises süüdi. Eespool nimetatud tegurite hindamist ja otsust viivitamatu lõpetamise või parandamisperioodi määramise kohta käsitatakse kui otsuseid, mis on seotud konkreetse juhtumi asjaoludega, mistõttu on need jäetud madalama astme kohtute otsustada ja ei ole kassatsioonikohtu poolt kontrollitavad.¹⁷⁵

¹⁷⁵ A. Larry DiMatteo, M. Infantino, J. Wang, P. Monaco. Once More Unto the Breach: A Comparative Analysis of the Meaning of Breach in Contract Law. *Transnational Law & Contemporary Problems*. Ameerika Ühendriigid. Iowa Ülikool:2021, lk 42.

Itaalia kohtupraktika kohaselt on seadusest tuleneva nõude rikkumine funktsionaalselt samaväärne CISG artiklis 25 sisalduva olulise rikkumise mõistega, mis tingib lepingu lõpetamise. Itaalia kohtu sõnade kohaselt on CISG artiklis 25 nimetatud rikkumise ja Itaalia tsiviilkoodeksi artiklis 1455 nimetatud olulise rikkumise vahel tähenduslik vastavus. Mõlemad normid rõhutavad rikkumise raskusastme ja rikkujale antud õiguskaitsevahendite proportsionaalsust, kui määratakse kindlaks, kas rikkumine annab alust lepingu lõpetamiseks. Lepingu lõpetamist, millega tühistatakse lepingu mõju, peetakse siiski viimaseks abinõuks, mida võib kasutada ainult tõsiste rikkumiste korral. Itaalia kohtud on näiteks pidanud müüja rikkumist CISG artikli 25 alusel tõsiseks, kui müüja lükkas kauba üleandmist neli kuud edasi. Teised kohtud on leidnud, et tegemist on olulise või tõsise rikkumisega juhtudel, kus on tarnitud mittetoimivaid kaupu, nii madala kvaliteediga kaupu, et need olid turustuskõlbmatud, näiteks kui puhas veiserasv oli saastunud jälgedega taimeõlidest, mistõttu rasv ei olnud sobiv (müüjale teadaolevalt) seebi tootmiseks. Rikkumise raskusastme hindamisel on Itaalia kohtud lisaks CISG artiklis 25 sätestatud kriteeriumidele pööranud erilist tähelepanu mõlema poole heausksele või pahausksele käitumisele, mõlema poole valmisolekule ja võimalustele kohustuse täitmata jätmise kõrvaldamiseks ning ekspertide määramise võimalusele.¹⁷⁶

Saksa õiguses rikkumise tõsidus ja sellest tulenev õigus leping üles öelda, on sätestatud BGB § 323 lõikes 5, mis käsitleb ülesütlemist osalise täitmise korral. Sellise reegli kohaselt, kui kohustatud isik täidab osaliselt ja täitmine ei ole lepinguga kooskõlas (*Schlechtleistung*), võib lepingust mittesõltuv pool kogu lepingu üles öelda ainult siis, kui tal puudub huvi osalise täitmise vastu ja kui kohustatud isiku rikkumine ei ole tühine. Väljaspool ülesütlemise kohaldamisala ilmneb ka rikkumise raskus, mille puhul on tingimuseks BGB § 320 kohase õiguskaitsevahendi olemasolu. BGB § 320 lõikes 1 sätestatud *exceptio non adimpleti contractus*¹⁷⁷ põhimõte võimaldab teisel poolel kohustuse rikkumise korral täitmisest keelduda, välja arvatud juhul, kui ta oli kohustatud enda kohustuse täitma esimesena. BGB § 320 lõige 2 täpsustab siiski, et juhul, kui teine pool on osaliselt täitnud, ei kahjustatud pool keelduda enda poolsest täitmisest, kui kõiki asjaolusid, sealhulgas täitmata jäänud osa tühisust arvestades, oleks selline keeldumine pahauskne.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Larry A. DiMatteo jt., lk-d 54-55.

¹⁷⁷ Õiguskaitsevahend, mis võimaldab kahjustatud lepingupoolel enda kohustuse täitmisest keelduda.

¹⁷⁸ Larry A. DiMatteo jt., lk 61.

Ehkki riigiti on erinev, kas kasutatakse mõistet *tõsine lepingurikkumine (serious breach)* või *oluline lepingurikkumine (fundamental breach)*, on siiski nende mõtte üldjuhul sama. Nähtuvalt ülaltoodust võiks jõuda järelduseni, et VÕS §223 lg 1 p-s 4 märgitud tõsise lepingurikkumise näol pigem tegemist olulise lepingurikkumisega, mistõttu võib jõuda järelduseni, et autorid ei ole eelnõu koostamisel pidanud silmas VÕS-is sisalduvate mõistete järjepidevust ja pigem lähtunud direktiivide sõnastusest. Selline olukord võib tekitada praktikas segadust. Sõltuvalt tuleviku kohtupraktikast võib kohtumenetluse käigus mõistetele tekkida ka erinev tähendus, kuid kuni vastava praktika tekkeni on pigem mõistlik käsitada kõnealuseid mõisteid samatähenduslikena.

4.2. Tõsiduse sisustamine

Käesoleva töö punktis 4.1 on toodud käsitletud rikkumise tõsiduse mõistet ning jõutud järelduseni, et tegemist on sama mõistega, mis oluline lepingurikkumine. Oluline lepingurikkumine on sisustatud VÕS §-s 116 lg 2, mille kohaselt on rikkumine oluline, 1) kui kohustuse rikkumise tõttu jääb kahjustatud lepingupool olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis, välja arvatud juhul, kui teine lepingupool ei näinud kohustuse rikkumise niisugust tagajärge ette ja temaga sarnane mõistlik isik ei oleks seda tagajärge samadel asjaoludel samuti ette näinud; 2) rikuti kohustust, mille täpne järgimine oli lepingust tulenevalt teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu; 3) kohustust rikuti tahtlikult või raske hooletuse tõttu; 4) kohustuse rikkumine annab kahjustatud lepingupoolele mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi ja 5) teine lepingupool ei täida oma ükskõik millist kohustust täitmiseks antud täiendava tähtaja jooksul või teatab, et ta selle tähtaja jooksul kohustust ei täida. Nimetatud loetelust tulenevate koosseisusega oleks autori arvates seega võimalik sisustada ka VÕS § 223 lg 1 p 4.

Digitaalse sisu või teenuse eest raha maksmisega käsitletakse mõneti samasugusena ka olukorda, kus tarbija annab üle ettevõtjale rahalise ostuhinna asemel oma isikuandmeid. See on turul levinud ärimudel, kus ettevõtja kasutab tarbija isikuandmeid näiteks selleks, et tarbijale tulevikus suunatud

reklaami ja pakumisi saata või enda teenuseid tarbijate eelistusi silmas pidades parandada ja edasi arendada.¹⁷⁹ 2021. aasta seadusemuudatusega loodi tarbijale ka neis olukordades õiguste kaitse.

DCD põhjenduspunktis nr 24 on selgitatud, et isikuandmed võidakse kauplejale esitada kas lepingu sõlmimise ajal või hiljem, näiteks kui tarbija annab nõusoleku, et ta lubab kauplejal kasutada isikuandmeid, mida tarbija võib digitaalse sisu või digitaalse teenuse kasutamisel üles laadida või luua. DCD-d peaks kohaldama kõigi lepingute suhtes, mille alusel tarbija esitab kauplejale isikuandmeid või kohustub seda tegema. Näiteks tuleks käesolevat direktiivi kohaldada siis, kui tarbija avab sotsiaalmeediakonto ning annab seejuures nime ja e-posti aadressi, mida ei kasutata ainuüksi digitaalse sisu üleandmiseks või digiteenusedigitaalse teenuses või õigusaktidest tulenevate nõuete täitmiseks. Samamoodi tuleks DCD-d kohaldada juhul, kui tarbija lubab kauplejal turustamise eesmärgil töödelda materjali, mida tarbija üles laadib ja mis kujutab endast isikuandmeid, nt fotod või postitused.¹⁸⁰

DCD artikkel 14 lg 1 kohaselt on nõuetele mittevastavuse korral tarbijal õigus nõuda digitaalse sisu või digitaalse teenuse nõuetega vastavusse viimist, saada proportsionaalset hinnaalandust või lõpetada leping. DCD artikkel 14 lg 4 kohaselt ei ole siiski võimalik sellisel juhul hinna alandamist nõuda vaid võimalik on nõuda lepingust taganemist. Arusaadavalt ei oleks raha asemel isikuandmetes „maksmise“ korral mõistlik ette näha hinna alandamise võimalust, kuivõrd andmete edastamine on ühekordne tegevus ja tagasitäitmine oleks mõeldamatu. Ka õiguskirjanduses on selgitatud, et DCD-s isikuandmete saatmist müüjale tasumiseks lugemine on saanud kriitika osaliseks. Sel põhjusel jäeti ka termin „vastutasu“ välja DCD tekstist.¹⁸¹ Sellises olukorras jääb ostjale üle üksnes lepingust taganemine VÕS §-i 62¹⁴ lg 3 järgi ja puudub vajadus eraldi antud kontekstis rikkumise tõsiduse hindamiseks.

Mittevastavuse olulisust või tõsidust on sisustatud erinevalt. Paljuski sõltub see konkreetsest tootest. Kui näiteks toode säilitab oma põhilise funktsionaalsuse, kuid ei vasta lepingule täies ulatuses, võib leida, et mittevastavus ei ole tõsine ning ostjal ei pruugi alati olla sel juhul õigustatud

¹⁷⁹ Eelnõu seletuskiri, lk 2.

¹⁸⁰ DCD põhjenduspunkt nr 24.

¹⁸¹ I. Kull. Digitaalse sisu üleandmine ja digiteenuste osutamine isikuandmete esitamise vastu. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/770. Juridica 2019/8, lk 580.

lepingust taganemine vaid üksnes hinna alandamine, eelkõige kestliku kasutuse põhimõttest tulenevalt.¹⁸²

Enamasti reguleeritakse lepingu siduvat mõju käsitlevaid küsimusi selle riigi õigusega, kus on tarbija alaline elukoht¹⁸³. Õiguskirjandusest on selgitatud, et lepingu oluline (tõsine) rikkumine võib seisneda ka selles, et müüja on varjanud teavet kauba kvaliteedi kohta.¹⁸⁴ Näiteks Taanis, Soomes, Islandil, Norras ja Rootsis on kaupade müügi seadustes sätted, mille kohaselt võib teabe varjamine kujutada endast kauba mittevastavust. See kehtib juhul, kui müüja ei ole ostjale avaldanud asjaolusid, millest müüja pidi teadma ja millest ostjal oli põhjust eeldada, et teda teavitatakse. Taanis kehtib see reegel ainult tarbijamüügi puhul, samas kui teistes riikides kehtib see kõigi kaupade müügilepingute ja isegi mõnede muude lepingute puhul.¹⁸⁵ SGD-s puudub selline säte. Direktiivi kohaselt võib ebaõige teave põhjustada lepingule mittevastavust, kuid varjatud teave ei põhjusta seda. Mõnede siseriiklike õigusaktide kohaselt võib teabe, sealhulgas kauba kvaliteediga seotud teabe varjamine olla sedavõrd tõsine rikkumine, et põhjustada lepingu kehtetust eksimuse tõttu. Sellised eeskirjad ei ole siiski riigiti ühesugused ja praegu puudub ELi ühtlustamine (Euroopa ühise müügiõiguse ettepaneku kohaselt võib artikli 48 kohaselt muuta lepingu tühistatavaks, kui pool ei anna teavet, mille avalikustamine oleks olnud vajalik hea usu ja ausa kauplemise põhimõtte kohaselt). Seega peab müüja olema valmis kandma teabekohustusi, millel on lepingulised tagajärjed mõnes riigis, kuid mitte tingimata kõigis. Kas Põhjamaad - täieliku ühtlustamise direktiivi alusel - saavad säilitada oma teabe varjamise eeskirju kui mittevastavust, on veel lahtine.¹⁸⁶

¹⁸² Kestliku kasutamise põhimõtted ja neist tulenev õiguskaitsevahendite kohaldamine on kirjeldatud peatükis 2.3.

¹⁸³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määrus (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I), artiklid 10 ja 6.

¹⁸⁴ Lilleholt, K. A Half-built House? The New Consumer Sales Directive Assessed as Contract Law. – *Juridica International* 2019/28. lk 6.

¹⁸⁵ Viited Lilleholt jt. Viited tarbijalemüügi kohta: (Taanis) *lov om køb LBK nr. 140 af 17/02/2014* (kaupade müügi seadus, algselt aastast 1906), § 76 lõige 3; (Soome) *konsumentskyddslag 20.1.1978/38* (tarbijakaitse seadus), § 4:14; (Island) *lög um neytendakaup 2003 nr. 48 20. mars* (tarbijamüügiseadus), paragrahv 17 (vt paragrahvi 16 lõike 1 punkt b); (Norra) *lov 21. juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp* (tarbijamüügiseadus), paragrahvi 16 lõike 1 punkt b (vt paragrahv 17); (Rootsi) *konsumentköplag 1990:352* (tarbijamüügiseadus), paragrahvi 16 lõike 3 punkt 2 (vt paragrahv 17). Vt ka K. Lilleholt, "Application of General Principles in Private Law in the Nordic Countries", *Juridica International* 2013, lk 12-19.

¹⁸⁶ Lilleholt, K., lk 6.

On leitud, et rikkumise tõsidust on võimalik hinnata ka kestlikkuse või säästva arengu alusel. Viimasel ajal on tarbijakäibe üheks võtmeküsimuseks olnud planeeritud vananemine.¹⁸⁷ Enne SGD vastuvõtmist ei olnud planeeritud vananemise keeldu direktiivides ette nähtud. SGD põhjenduspunktis nr 32 on see välja toodud - *Kaupade pikema vastupidavuse tagamine on oluline jätkusuutlikumate tarbimisharjumuste kujunemiseks ja ringmajanduseni jõudmiseks*. Sellest tulenevalt on lepingule vastavuse üheks hindamise aluseks saanud toote vastupidavus, mida saab hinnata samalaadse toote keskmise vastupidavuse ajaga. Teatud juhtudel tuleks hindamise aluseks võtta sama tüüpi kauba omadused, kui samalaadse toote leidmine on problemaatiline või kui samalaadsetel toodetel valdavalt ongi väiksem vastupidavus. Vastupidavuse all mõistetakse SGD artikli 2 lõike 13 kohaselt kauba võimet säilitada oma nõutavad funktsioonid ja jõudlus normaalse kasutusaja jooksul. Reegel on see, et kaup peab olema lepingule vastav mitte ainult lepingu sõlmimise või asja üleandmise ajal, vaid ka pärast seda – see peab säilitama oma funktsionaalsuse kindlaksmääratud aja jooksul. Mõnel juhul võivad pooled viimases kokku leppida otse või märgistuse kaudu (nt toidul). Muudel juhtudel on soovitatud kehtestada nõutava vastupidavuse määramisel pidepunktiks kõnealuse eseme tüübistandard¹⁸⁸. Sellest hoolimata peaks see standard jääma paindlikuks; ajavahemik, mille jooksul ese peaks toimima, tuleks kindlaks määrata juhtumi konkreetseid asjaolusid arvestades. Nende vahel tuleks arvesse võtta eelkõige lepingu individuaalselt kokku lepitud elemente (nt hind), samuti kasutamise intensiivsust või sagedust ning ostja poolt kauba mõistliku hoolduse tagamiseks võetud toiminguid, näiteks nagu autoosade (nt filtrite) regulaarne ülevaatus või vahetus. Lepingu eseme vastupidavuse kontroll ei ole üldjuhul täielikult objektiivne. Näiteks lähevad arvesse tarbija õiguspärased ootused, mis tal ostu tehes tekkisid või pidid eelduslikult tekkima. Samuti tuleks kontrollida lepingueelsetes avaldustes märgitud konkreetset vastupidavust.¹⁸⁹ Toodet saab seega SGD tähenduses pidada mittevastavaks ka juhul kui toode ei ole piisavalt vastupidav. Seeläbi on tuvastatav, et toote puudus võib olla ka oluline, kui selle vastupidavus on oluliselt vähem sama tooteklassi keskmisest tootest. Sellist

¹⁸⁷ Poliitika, mis põhineb kunstlikult piiratud kasutusega toodete kavandamisel või projekteerimisel (teatud aja möödudes kaotavad need oma funktsionaalsuse ja nende parandamine muutub võimatuks või liiga kalliks) – I. Park, P. A. Grout. Competitive planned obsolescence. RAND Journal of Economics. 2000. Vol. 36, no. 2., lk. 1–19., Õigusalaste käsitluste kohta - Wrba S., DiMatteo L. A. Comparative warranty law: Case of planned obsolescence. University of Pennsylvania Journal of Business Law. 2019. Vol. 21, no. 4., lk. 908.

¹⁸⁸ A. de. Franceschi. Planned obsolescence challenging the effectiveness of consumer law and the achievement of a sustainable economy. lk.220; Bach I., Wöbbing M. Das Haltbarkeitserfordernis der Warenkauf-RL als neuer Hebel für mehr Nachhaltigkeit? lk.2674.

¹⁸⁹ F. Zoll jt., lk 534.

lähenemist saab pidada põhjendatuks, kuna see täidab kokkuvõttes loodusressursside säästmise eesmärki, samaaegselt ka annab ostjale kvaliteetse toote. SGD ülevõtmisega sätestati vastupidavuse põhimõte Eesti õigusesse VÕS §-i 217¹ lg 3 p 2. Seadusandja on toonud ka näite, olukorras, kus tarbija ostab endale talvesaapad, võib ta reeglina eeldada, et tal on võimalik neid paari aasta jooksul kasutada. Kui juba mõne kuu pärast ilmneks mittevastavus, näiteks õmblused hargneksid, ei vastaks see tarbija ootustele. Samas tuleb sellisel juhul arvesse võtta, kas tarbija on näiteks kasutanud vajalikke hooldusvahendeid, et tagada asja vastavus, ja muid asjassepuutuvaid asjaolusid.¹⁹⁰

On ka leitud, et Hinna alandamine ei tähenda, et kaup jääb lepingule mittevastavaks - selle remondi võib teha ostja ise, mis põhimõtteliselt peaks olema kõige väiksemaid ökoloogilisi välismõjusid tekitav lahendus. Praktikas võib tarbija omal käel eseme parandamisel investeeritud (või investeerida kavatsetud) raha tagasi saamiseks hinda alandada, ilma et ta peaks tõendama kahjunõudele omaste eelduste täitmist. (nt kahju, puudulik või ebaõige toimimine, põhjuslik seos kahju ja puuduliku või ebaõige toimimise vahel). Hinnaalandus ei võrdu aga automaatselt remondikuluga. Samas peaks viimane olema tegur (mõnikord ülioluline), mida tuleb defektse kauba väärtuse arvutamisel arvesse võtta.¹⁹¹

Ülaltoodud põhjustel on ka lepingu tõsidus täpsemalt sisustatud selle riigi õigusega, millise õigus kohaldub konkreetsele vaidlusele. Nõnda näiteks võib mõnel juhul olla tõsiseks rikkumiseks kauba kvaliteedi kohta info mitteedastamine, kuid mõnel juhul siiski oluline puudus kaubal endal, mitte selle juurde kuuluval teabel.

4.3. Tulevikus tekkiv mittevastavuse tõsidus

VÕS §-i 114 lg 4 kohaselt võib hinda alandada ka enne teise lepingupoole kohustuse sissenõutavaks muutumist samadel eeldustel, nagu on sätestatud VÕS §-s 117 lepingust taganemise kohta enne kohustuse sissenõutavaks muutumist. Lähtuvalt sellest, et VÕS § 117 lg 1 ning 223 lg 1 p 5 näevad taganemisele ja seega ka hinna alandamisele ette sisuliselt samasugused eeldused ehk

¹⁹⁰ Eelnõu seletuskiri, 404 SE, lk 101.

¹⁹¹ F. Zoll jt., lk 543.

hinnangu, et tulevikus teine pool paneb toime rikkumise, võib tekitada segadust. VÕS § 117 lg 1 sisaldab endas ühte eeldust, mida on sisustatud teisega (alus arvata tekib sellega kui teine pool nõnda teatab), kuid VÕS §-s 223 lg 1 p 5 on alus arvata ja teise poole teade kohustuse mittetäitmise kohta alternatiivsed eeldused. Autori hinnangul võiks jõuda seisukohale, et märgitud eeldused oleks õigem käsitleda alternatiividena, kuna ühel juhul (teine pool teatab) on tegemist konkreetse tahteavaldusega, millist ei pea enam tõlgendama hakkama ja õiguskaitsevahendi kasutamise õigus ongi sellega tekkinud. Teisel juhul (tulevikus toimuva rikkumise eeldamine) on keerulisem, kuivõrd selleks tuleb hinnata teise lepingupoole käitumist kogumis. Seega on ühel juhul tegemist objektiivse eeldusega, mis oma nähtuvalt asjaoludest on tuvastatav, teisel juhul subjektiivsega, mis on raskemini jälgitav ja seega ka keeruliselt tõendatav.¹⁹²

VÕS §-i 117 lg 1 üheks allikaks on CISG artikkel 72 lg 1, mida on käsitletud käesoleva töö punktis nr 3.2. VÕS §-i 117 lg 1 kõige sarnasemad regulatsioonid on DCFR-i artikkel III.-3:504 ja CESL-i artiklid 116 ja 136.¹⁹³

DCFR artikliga III.-3:504 antakse võlausaldajale õigus leping lõpetada, kui võlgnik on lepingust taganenud, teatades, et ta lepingut ei täida, või kui on muul viisil selge, et võlgnik ei täida lepingut. Kui kohustuse täitmata jätmine on oluline, peab tegemist olema ilmse soovimatuse või suutmatusega täita. Võlausaldaja taganemisõigus tugineb arusaamale, et võlausaldajalt ei saa mõistlikult oodata, et ta on jätkuvalt seotud lepinguga, kui on selgunud, et võlgnik ei suuda või ei kavatse põhikohustust tähtajaks täita. Artikli mõte seisneb selles, et ülesütlemise õiguskaitsevahendi kohaldamisel võrdsustatakse selgelt eeldatav põhikohustuse täitmata jätmine tegeliku põhikohustuse täitmata jätmisega pärast kohustuse sissenõutavaks muutumist.

Tulevikus tekkiv lepingutingimustele mittevastavus võiks autori hinnangul tähendada ka piisava vastupidavuse puudumist tootel. Sellisel juhul võiks tekkida olukord, kus ostja on ostanud toote, mis tema käes ei ole küll oma omadusi kaotanud, kuid ta saab teada, et kõik sama tootja samad tooted ei vasta tegelikkuses omadustelt sellistele kvaliteedinõuetele, mis võimaldaksid nende toodete vastupidavuse.¹⁹⁴

¹⁹² VÕS I komm. vlj., lk 619.

¹⁹³ VÕS I komm. vlj., lk 618.

¹⁹⁴ Vastupidavuse puudumist kui rikkumist on käsitletud punktis 4.2.

Tulevikus tekkiv mittevastavuse tõsidus on eelduslikult veelgi subjektiivsem mõiste kui mittevastavuse tõsidus ise. Sel põhjusel oleks eelduslikult tulevikus tekkivale lepingutingimuste tõsisele mittevastavuse tuginemisel tõendamisstandard väga kõrge. Tulevikus tekkivat mittevastavust võib seega mõista väga erineval viisil, mistõttu ei ole võimalik seda piisavalt täpselt määratleda.

KOKKUVÕTE

Käesolevas töös on peamiseks uurimisprobleemiks olnud see, kas 2021. aasta seadusemuudatus tõi kaasa muutuse ostuhinna alandamise eelduste muutumises või nende teistsuguses kohaldamises ning kas sellised muutused olid põhjendatud ja vajalikud.

Kujundusõiguse kasutamine toob kaasa õigussuhte ümberkujundamise. Kuna õigussuhte ümberkujundamine toob kaasa lõplikke tagajärgi ehk õigussuhe muutubki teistsuguseks, tuleks autori arvates poolte vahel algselt kokku lepitud nende huve silmas pidades võimalikult kaua siiski säilitada, lähtudes õiguskindluse põhimõttest. On leitud, et nii CISG-i kui PECL-i, mis on enamike VÕS-ist tulenevate õiguskaitsevahendite allikateks, üheks põhieesmärgiks on see, et juba sõlmitud õigussuhet tuleks säilitada nii kaua kui see on võimalik. Alles viimse vahendina oleks õigustatud õigussuhte kujundamine.¹⁹⁵ Samal põhjusel tuleks alati eelistada võlgnikule lepingu täitmise parandamise pakkumist.

Õiguskaitsevahendite puhul on tuvastatav eraldi sätestamata hierarhia ning mõnede õiguskaitsevahendite prevaleerimine teiste ees, mistõttu täpsuse huvides tuleks siiski kaaluda välja kujunenud hierarhia kehtestamist seadusega, isegi kui sellega saavutatav oleks juba olemas täiendava tähtaja andmise kohustuse näol. Christian von Bar ja Eric Clive on leidnud, et täitmise eelistamisel saab ostja selle, mida ta lepingu kohaselt pidi saama ja miks ta lepingu sõlmis, jääb ära tekkinud kahjude hindamine ning säilib *pacta sunt servanda* – põhimõte.¹⁹⁶

Euroopa Liidus võeti 6. mail 2015 vastu digitaalse ühtse turu strateegia, mille üheks eesmärgiks on digitaalse sisu üleandmist ja digiteenuste osutamist reguleerivate normide ühtlustamine, kõrvaldamaks kehtivate õigusaktide normatiivne keerukus, ebaselgus ja erinevused liikmesriikide õiguses.¹⁹⁷ 2019 võeti vastu DCD, mis sätestas erireeglid digitaalse sisu ja digielemendiga toodetele. Eestis seni ei olnud digivaldkonna toodete müük eraldi reguleeritud. Samas, ei olnud Eesti selles osas mingi erand, kuna enne DCD vastuvõtmist oli vastav eriregulatsioon üksnes

¹⁹⁵ Jonathan Yovel. THE BUYER'S RIGHT TO AVOID THE CONTRACT IN INTERNATIONAL SALES. University of Haifa and Yale Law School: 2010, lk 2.

¹⁹⁶ C. Von Bar, E. Clive. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference. Full Edition. Vol 1. München: Sellier 2009, p 829.

¹⁹⁷ I. Kull. Digitaalse sisu üleandmine ja digiteenuste osutamine isikuandmete esitamise vastu, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/770. Juridica 2019/8, lk 578.

Ühendkuningriigis ja Hollandis.¹⁹⁸ DCD-ga üsna samal ajal jõustus ka SGD, mis käsitleb tarbijalemüüki, kuid mille põhjenduste ja kohaldamisala poolest sobib see ka müügilepinguid üldiselt reguleerima. Veelgi enam, tarbija mõistes Euroopa Liidu õiguses on küllalt laia tähendusega, oluliselt laiem kui Eesti seaduses. DCD ja SGD mõjul moderniseeriti muu hulgas VÕS, mis tõi uue sõnastuse ka ostuhinna alandamist käsitlevale §-le 224. Uus sõnastus (lg 1) näeb ette viite §-le 223, mis reguleerib lepingust taganemist ning annab selleks ka eeldused. Samad eeldused kehtivad alates 2021. aasta seadusemuudatusest ka lepingu hinna alandamisele. Seadusandja on põhjendanud lepingust taganemise ja hinna alandamise eelduste kokkuvii mist sellega, et tegemist on justkui sama taseme õiguskaitsevahenditega õiguskaitsevahendite hierarhias. Käesolevas töös olevate arutluskäikude tulemusena jõuab autor järelduseni, et vaatamata uuele sõnastusele ei ole ostuhinna alandamise üldised eeldused ja tagajärjed muutunud.

Käesolevas töös toodu põhjal on järeldatav, et samade eelduste seadmine taganemiseks ja hinna alandamiseks ei piira võrreldes enne 2021. aasta muudatust kehtinud seadusega hinna alandamise õiguse kasutamist. Lisaks on järeldatav, et muudatuste näol võib olla tegemist hinna alandamise kui õiguskaitsevahendi kasutamise eelduste täpsustamisega, mis põhimõttelisi muudatusi kaasa ei toonud. Muutused sõnastuses võivad põhjustada segadusi VÕS-i terminoloogias – VÕS § 223 lg 1 p-s 4 on taganemise ja hinna alandamise eeldusena ette nähtud mittevastavuse *tõsidus*. Sellist mõistet ei ole Eesti võlaõiguses varem olnud, kuid käesolevast tööst nähtuvalt on tegemist sisuliselt sama mõistega, mis on *oluline lepingurikkumine* ehk *oluline* ja *tõsine* on VÕS-i tähenduses samad. Uudne termin pärineb DCD ja SGD Eesti keelsetest tõlgetest.

Vaatamata sellele, et hinna alandamise eeldused ja tagajärjed ei ole muutunud, on muudatused kaasa toonud palju uut. DCD ja eriti SGD üheks eesmärgiks on jätkusuutlikkuse (kestlikkuse) tagamine. Jätkusuutlikkuse tagamiseks üritatakse Euroopa Liidus võidelda toodete etteplaneeritud hävinemise vastu. Teisisõnu, tooted peaksid kestma kauem, et neid ei peaks nii palju pidevalt juurde tootma. Säästu aitab saavutada ka näiteks sama toote säilitamine, kuid selle funktsionaalsuse parandamine või kaasajastamine digitaalse sisu uuendamise näol. Sel põhjusel on käesolevas töös ka leitud, et teatud juhtudel võib müüja keelduda asja nõuetele vastavaks viimisest ja tagasi lükata

¹⁹⁸ K. Urgas, K. Koll. Nõuetele vastavus ning ettevõtja vastutus uues digitaalse sisu ja digitaalsete teenuste lepingute direktiivis. *Juridica* 2019/8, lk 551.

ostja lepingust taganemise avaldus, kui tootel on üldine funktsionaalsus säilinud. Sel juhul saaks ostja alandada ostuhinda, kuid toode säiliks tema käes ning puuduks vajadus uus toode toota.

Lisaks on töös jõutud järeldusele, et ehkki Euroopa Liidu õigus ja VÕS asetavad taganemise ja hinna alandamise eelduseks oleva asendamise või parandamise formaalselt justkui samale tasemele, siis lähtuvalt direktiivide ja Euroopa Liidu üldistest eesmärkidest tuleks eelistada parandamist asendamisele, lähtuvalt kestlikkuse tagamise põhimõttest. Sel põhjusel võib järeldada, et ka asendamisel ning parandamisel on tuvastatav teatav hierarhiline suhe.

Kokkuvõtteks võib käesolevas töös kajastatud hinnangute ja käsitluste põhjal öelda, et ehkki 2021. aasta seadusemuudatus ei toonud oma muutunud sõnastuse poolest kaasa VÕS §-i 224 eelduste muutumist, siis 2021. aasta seadusemuudatus tervikuna tõi kaasa senisest täpsema eelduste käsitluse, samuti olulised täpsustused õiguskaitsevahendite kohaldamise alustes, lähtuvalt keskkonnasäästlikkuse eesmärkidest. Lisaks senistele majanduslikele kaalutlustele tuleb õiguskaitsevahendi valikul arvestada edaspidiselt ka kestlikkuse põhimõtteid.

THE RIGHT TO A REDUCTION OF THE PURCHASE PRICE IN THE SYSTEM OF CONTRACTUAL REMEDIES IN THE EUROPEAN UNION AND ESTONIA

Abstract

In the case of a paid contract, one of the possible remedies is to reduce the purchase price, the purpose of which is to unilaterally change the contractual debt relationship in order to restore the initial balance of contractual obligations violated by improper performance. The prerequisite for reducing the price is the interest of the injured party in the performance that does not comply with the terms of the contract and the unwillingness to withdraw from the contract. The price reduction makes it possible to maintain the contractual relationship and avoid disputes over claims for compensation for damage caused by inappropriateness.

In this Master's thesis, the author examines the prerequisites for requiring a reduction in the purchase price, based in particular on the amendments to the relevant provisions of the sales contract that entered into force on the 1st of January 2022 with the transposition of Directives 2019/770, 2019/771 and 2019/2161, in order to determine whether and to what extent the right to reduce the price has been changed by the new version of § 224 of the Law of Obligations Act¹⁹⁹, what the objectives of the amendment have been and whether the objectives of the amendment are achievable. The author examines whether setting the same presumptions for withdrawal and price reduction could limit the exercise of the right to price reduction, whether these restrictions are justified or whether they are a clarification of the prerequisites for the use of price reduction as a remedy which did not entail any fundamental changes.

The problem under study is topical in the opinion of the author and will be so until the regulation considered in the work should change. Both price reduction and other remedies have been institutes that have been in law throughout the ages, but whose scope and precise treatment are updated over time. In the opinion of the author, the work is added to the topicality by the fact that the norms that find the main treatment in the work (in particular, § 223 and 224 of the LOA) have changed since 01.01.2022, and thus a large part of the current case law and legal literature on the reduction of the

¹⁹⁹ Võlaõigusseadus - Law of Obligations Act. Passed 26.09.2001.

purchase price may be somewhat outdated, to the extent that the 2021 amendment changes the prerequisites for lowering the price.

Standards that find the main treatment in the night (in particular, § 223 and 224 of the LOA) have changed since 01.01.2022, and thus a large part of the current case law and legal literature on the reduction of the purchase price may be somewhat outdated, to the extent that the 2021 amendment changes the prerequisites for lowering the price.

After the amendment of the Act in 2021, § 224 (1) of the LOA entered into force with the following wording: "In the cases specified in § 223 (1) of this Act, the buyer may reduce the price in accordance with the provisions of § 112." Thus, according to the text of the standard, the reduction of the purchase price is related to the prerequisites specified in § 223 (1) of the LOA, which concern the right of withdrawal from the contract of sale: "The buyer has the right to withdraw from the contract of sale if /.../." Thus, § 224 of the LOA constitutes a special rule that sets out in the sales contract the prerequisites for the right to reduce the price, leaving the method of price reduction unchanged (§ 112 of the LOA).

According to the explanatory memorandum to the draft act of 2021, the substantive legal prerequisites for withdrawal have also been extended to the price reduction by taking over the SGD (§ 224 (1) of the LOA). However, unlike a price reduction, there must be a material breach in order to withdraw. Article 13(1) of the Directive confers on the purchaser's right to choose between bringing the goods into conformity, reducing the price and withdrawing. Thus, the reference to § 223 (1) of the LOA set out the mandatory prerequisites for price reduction and the movement of the hierarchy of legal remedies from the first level (replacement or repair requirement) to the second level of the hierarchy (price reduction or termination of the contract). It should be added that the conditions for price reduction set out in Paragraph 223(1) of the LOA are exhaustive, since the SGD is a maximally harmonising directive. Separately, it should be noted that although the goal of SGD was to achieve maximum harmonisation, it has received sharp criticism, and some legal assessments have found that the result is quite the opposite, i.e. unity has actually decreased with the introduction of SGD.

The legal literature has clarified that the provisions of the SGD are free to extend the scope of the material regimes concerned by the Member States of the European Union. This also includes dual

purpose contracts and platform providers that are not direct contractual partners of the consumer. The SGD also explicitly mentions the possibility of applying its legal regime to real estate. Therefore, SGD's scope also makes it possible to regulate contracts for the sale of immovable property on the same principles as the contract for the sale of immovable property to the consumer.

In addition to corporeal objects, the sale of digital services and digital content is also included in the scope of sales contracts to consumers. The 2021 amendment to the law created the concept of a contract for the supply of digital content and digital services and supplements the LOA with a separate section regulating such contracts. The created rules apply in conjunction with the rules for a specific type of contract, for example in the case of the sale of digital content together with the rules on sales contracts, in the case of the provision of a digital service as a contract for services together with the rules on contracts for services, and are therefore also within the scope of consumer sales. Given the nature of goods and product development in the modern world, such an extension of the scope of the LOA is undoubtedly necessary, since the purposeful functioning of bodily goods is in many cases ensured by their digital content. Digital content needs to be updated and updated for certain goods to ensure their functional use at all times.

Completion of the replacement or repair of the thing The presumption of price reduction and withdrawal has not appeared in previous versions of the law. The current versions have provided for a significant breach of contract as one of the main prerequisites for withdrawal (§ 116 (1) of the LOA). Legal literature has found that it is not any breach of the contract by the opposing party that justifies withdrawing from the contract, but only such a violation that can be considered material. It follows from § 223 (4) of the LOA that subsection 1 established a special regulation for withdrawing from the contract of sale to consumers. It has been found in legal literature that § 224 (1) of the LOA did not introduce important new principles into sales law, but rather codifies the existing practice.

The legal literature has found that two additional repair characteristics are important for sustainable consumption, which should give sellers preference to repair over replacement. First of all, repair is by nature a sustainable remedy. This will help to extend the service life of the goods, as explicitly stated in recital 48 of the SGD. In addition, it preserves the value of resources and energy more efficiently than other recycling strategies such as recycling. As a remedy, it produces fewer externalities than replacement by new goods, as it avoids the extraction, production and

transportation of resources for substitution and the likely elimination of substituted goods. In addition, the improvement will create a local skilled workforce, rather than resource extraction and production, which often takes place in other parts of the world. The improvement combines these sustainable and socio-economic characteristics with a result that is satisfactory for both parties: the non-compliance is eliminated, and the seller's "right to treatment" is guaranteed. Secondly, although theoretically equal, there are several reasons why repair is currently less attractive than replacement. If the replacement is often completed simultaneously with the delivery of the replaced goods, then the repair usually takes longer. The repair or replacement of an object that does not comply with the contract may also depend on circumstances arising from the seller. In particular, this may be obstacles that the seller does not eliminate, such as the alternative specified in § 223 (1) 1) of the LOA, where the seller has either not been ready to take back the replaced item at his own expense or he has not agreed to remove the item installed according to its purpose and nature or to bear the related costs.

According to § 222 (1) of the LOA, it has been found that only the cost of replacement and repair must be compared with *each other: whether, for example, a price reduction or compensation for damage would be more reasonable for the seller compared to both and therefore would give the seller the right to refuse both repair and replacement of the thing, must be assessed in accordance with § 222 (2) 1 of the LOA.* . Recital 49 of the SGD explains the situation in which this rule could be used as follows: "The seller should be allowed to refuse to bring the goods into conformity if the goods cannot be repaired or replaced or if this would impose unreasonably high costs on the seller. The same should apply where the goods cannot be repaired or replaced and the alternative option would impose unreasonably high costs on the seller. For example, if the goods are located at a place other than the original place of delivery, the postage and shipping costs may be unreasonably high for the seller." Such a justification would therefore give the seller the right to refuse to remedy the breach of contract, but at the same time the buyer would also have the right to demand a reduction in the purchase price (§ 223 (1) 2) of the LOA).

In the SGD, these restrictions apply equally to the situation where the choice has to be made between repair and replacement and price reduction and termination of the contract. It amends a rule derived from the case-law of the Court of Justice. In *Weber & Putz*, the Court of Justice of the European Union concluded that EU law precludes national law from granting the seller the right to

refuse to replace non-conforming goods as the only possible remedy, on the ground that, since the obligation to dispose of the goods and to install the replacement goods requires them to be removed from where they were installed, that replacement imposes on him costs which are disproportionate to those of what would be the value of the goods if there were no defects. Based on this work, it is inferred that the seller may be entitled to refuse to repair or replace the item for sustainability reasons if the product retains its core functionality. In this case, the buyer should prefer a reduction in the purchase price to withdrawal from the contract, since he has a product that performs its basic functions. Moreover, in this case, the likely need to produce a new like product would also be reduced, so the burden on the environment would also be significantly reduced. In § 223 (1) 1) of the LOA, repair and replacement as alternatives to the same level, but for the above reasons and guided by Article 13 (5) of the SGD, an internal hierarchy can also be established between repair and replacement. Such a refusal to repair or replace by the seller, in the opinion of the author, could be called perhaps an unjustified, but justified refusal.

The purpose of the work is to find out whether and to what extent the right to reduce the price was changed with the new version of § 224 of the LOA. In addition, the work examines what the objectives of the change have been and whether they are achievable. Based on the foregoing in this work, it is inferred that setting the same assumptions for withdrawal and price reduction does not limit the exercise of the right to reduce the price compared to the law in force before the 2021 flooding. In addition, it can be concluded that the amendments may constitute a clarification of the prerequisites for the use of price reduction as a remedy, which did not entail any fundamental changes. The general assumptions of price reduction have not changed. Changes in the wording may cause confusion in the terminology of the LOA – in § 1 clause 4 of the LOA, the *severity* of the non-compliance is prescribed as a prerequisite for withdrawal and price reduction. Such a term has not existed in Estonian law of obligations before, but according to the present work, it is essentially the same concept that is *a significant breach of contract*, i.e. *significant* and *serious* are the same in the meaning of the LOA. The novel term comes from the Estonian translations of DCD and SGD, published by the European Commission.

Despite the fact that the prerequisites and consequences of the price reduction have not changed, the changes have brought with them a lot of new things. One of the goals of the DCD, and especially the SGD, is to ensure sustainability (sustainability). In order to ensure sustainability, the European

Union is trying to combat pre-planned destruction of products. In other words, the products should last longer so that they do not have to be produced so much constantly. Savings can also be achieved, for example, by preserving the same product, but by improving its functionality or modernising it by updating digital content. For this reason, this work has also found that in certain cases the seller may refuse to bring the item into conformity and reject the buyer's application for withdrawal from the contract if the product retains its general functionality. In this case, the buyer would be able to lower the purchase price, but the product would remain in his hands and there would be no need to produce a new product.

In addition, the conclusion of this paper is that, although the European Union law and the LOA formally place the replacement or repair, which is a prerequisite for withdrawal and price reduction, at the same level, in view of the directives and the general objectives of the European Union, repair should be preferred over substitution, based on the principle of ensuring sustainability. For this reason, it can be concluded that a certain hierarchical relationship can also be detected in the case of replacement and repair.

In conclusion, based on the assessments and approaches reflected in this work, it can be said that although the amendment to the 2021 act did not lead to a change in the assumptions of § 224 of the LOA in terms of its changed wording, the amendment to the law of 2021 as a whole led to a more accurate treatment of assumptions, as well as significant clarifications in the basis for the application of legal remedies, based on the objectives of environmental sustainability. In addition to the economic considerations taken so far, the choice of the remedy must also take into account the principles of subsidiarity in the future.

LÜHENDID

Aufl. - Auflage

AÕS - Asjaõigusseadus

Bd. - Band

BGB - Bürgerliches Gesetzbuch

BGH - Bundesgerichtshof

BW - Burgerlijk Wetboek

CESL - Euroopa ühise müügiõiguse määruse ettepanek

CISG - Ühinenud Rahvaste organisatsiooni konventsioon kaupade rahvusvaheliste ostu-müügi lepingute kohta

DCD - Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/770 digitaalse sisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta

DCFR - Draft Common Frame of Reference

ELT - Euroopa Liidu Teataja

ERPL - European Review of Private Law

PECL - Principles of European Contract Law

PICC - Unidroit Principles of International Commercial Contracts

RT - Riigi Teataja

SGD - Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/771 kaupade müügilepingute teatavate aspektide kohta, millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ja direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/44/EÜ

TsÜS - Tsiviilseadustiku üldosa seadus

VÕS – Võlaõigusseadus

KASUTATUD KIRJANDUS

1. A. Aarnio. Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn 1996.
2. I. Bach , Wöbbecking M. Das Haltbarkeitserfordernis der Warenkauf-RL als neuer Hebel für mehr Nachhaltigkeit?
3. J. Basedow, K. J. Hopt, R. Zimmermann, A. (eds) Stier. The Max Planck Encyclopedia of European Private Law. Oxford Univeristy Press 2012.
4. Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG). Third edition. P. Schlechtriem, Ingeborg Schwenzer. Oxford University Press. Ühendkuningriik: 2010.
5. Larry A. DiMatteo, Marta Infantino, Jingen Wang, Paola Monaco. Once More Unto the Breach: A Comparative Analysis of the Meaning of Breach in Contract Law. Transnational Law & Contemporary Problems. Ameerika Ühendriigid. Iowa Ülikool:2021.
6. E. Hondius, V. Heutger, C. Jeloschek, H. Sivesand, A. Wiewiorowska. Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code (PEL S). New York: Oxford University Press, 2008, lk 280 – 281.
7. A. de Franceschi. Planned obsolescence challenging the effectiveness of consumer law and the achievement of a sustainable economy.
8. G. Howells, C. Twigg-Flesner & T. Wilhelmsson. Rethinking EU Consumer Law. Routledge 2018.
9. Paul G. Mahoney. Contract Remedies and Options Pricing. The Journal of Legal Studies, Vol. 24, No. 1 (Jan., 1995). The University of Chicago Press. Chicago 1995. .
10. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1–207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.
11. Jorge Morais Carvalho, Sale of Goods and Supply of Digital Content and Digital Services - Overview of Directives 2019/770 and 2019/771, 8 J. Eur. Consumer & Mkt. L. 194 (2019).
12. Juridica International 2011/XVIII.
13. P. Kalamees. Hierarchy of Buyer's Remedies in Case of Lack of Conformity of the Goods. - P. Kalamees. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis. Doktoritöö. Tartu 2013.
14. P. Kalamees. Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega. Juridica 10/2013.
15. P. Kalamees jt. Lepinguõigus. Tallinn. Juura: 2017.
16. K. Kivijärv. Ostja õigus nõuda lepingu täitmist, kui asi ei vasta lepingutingimustele. Magistritöö. Juhendaja P. Kalamees. Tallinn: Tartu Ülikool, 2012.

17. Kröll/Mistelis/Perales Viscasillas CISG/Bach, 2. Aufl. 2018, CISG Art. 49 Rn. 81, 82, kättesaadav veebist: <https://beck-online-beck-de.ezproxy.utlib.ut.ee/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FKroeMiViCISG%20%2FUNKaufRue%2Fcont%2FKroeMiViCISG%2EUNKaufRue%2Ea49%2EglIII%2Egl4%2Eglb%2Eglcc%2Egliv%2Ehtm>
18. Kröll/Mistelis/Perales Viscasillas CISG/Saidov, 2. Aufl. 2018, CISG Art. 72 Rn. 4-6, kättesaadav veebist: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FKroeMiViCISG%20%2FUNKaufRue%2Fcont%2FKroeMiViCISG%2EUNKaufRue%2Ea72%2EglIII%2Egl2%2Ehtm>
19. Kröll/Mistelis/Perales Viscasillas CISG/Bach, 2. Aufl. 2018, CISG Art. 49 Rn. 14., kättesaadav veebist: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FKroeMiViCISG%20%2FUNKaufRue%2Fcont%2FKroeMiViCISG%2EUNKaufRue%2Ea49%2EglIII%2Egl2%2Eglb%2Eglbb%2Ehtm>
20. I. Kull. Digitaalse sisu üleandmine ja digiteenuste osutamine isikuandmete esitamise vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/770. Juridica 2019/8.
21. I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn, 2004.
22. O. Lando, H. Beale. Principles of European Contract Law. Parts I and II. Kluwer Law International 2000.
23. K. A. Lilleholt. Half-built House? The New Consumer Sales Directive Assessed as Contract Law. – Juridica International 2019/28.
24. K Sein. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda?. Juridica 9/2012.
25. K. Sein. Tarbija õiguskaitsevahendid uues digitaalse sisu ja digiteenuste lepingute direktiivis.
26. K. Sein. Uue tarbijalemüügi direktiivi ülevõtmisest tingitud muudatused võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsioonis. Juridica 8/2022.
27. I.-U. Park, P. A. Grout. Competitive planned obsolescence. RAND Journal of Economics. 2000. Vol. 36, no. 2.
28. Schulze, Reinart, Zoll, Fryderyk. 2018. European Contract Law. München, Oxford, Baden-Baden, C. H. Beck, Hart, Nomos.
29. H. Sivesand. The Buyer's Remedies for Non-Conforming Goods. Should there be Free Choice or are Restrictions Necessary? Munich: Sellier, 2005.
30. Dirk Staudenmayer. The Directive on the Sale of Consumer Goods and Associated Guarantees. A Milestone in the European Consumer and Private Law' 8 ERPL.

31. A. Tõlgo. Õiguskaitsevahendi valiku vabadus ja piirid müügilepingu näitel. Magistritöö. Tartu: 2012.
32. K. Urgas, K. Koll. Nõuetele vastavus ning ettevõtja vastutus uues digitaalse sisu ja digitaalsete teenuste lepingute direktiivis. *Juridica* 2019/8.
33. Van Gool/Michel. The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: A Critical Analysis. *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 10, 2021/4.
34. P. Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
35. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, K. Sein. Võlaõigusseadus II. (§§ 208 – 421). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2019.
36. Will, in Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law, Giuffrè: Milan (1987) 347-358. Reproduced with permission of Dott. A Giuffrè Editore, S.p.A., kättesaadav veebist: <https://iicl.law.pace.edu/cisg/scholarly-writings/comments-article-48-bianca-bonell-commentary>

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

37. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 7 des Gesetzes vom 19. Oktober 2012 (BGBl. S. 2182 geändert worden ist).
38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/770 digitaalse sisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta.
39. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/771 kaupade müügilepingute teatavate aspektide kohta, millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ja direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/44/EÜ.
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2019/2161, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 98/6/EÜ, 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL, et ajakohastada liidu tarbijakaitsenorme ja tagada paremini nende täitmine.
41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, 25. mai 1999, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta. – EÜT L 171, 07.07.1999.
42. Euroopa Liidu direktiiv 2009/22/EÜ.
43. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määrus (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I).
44. Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, RT I 2001, 81, 487.
45. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Vastu võetud 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216.
46. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon kaupade rahvusvahelise ostu-müügi lepingute kohta (CISG) - Riigikogu 05.02.1994 vastu võetud välisleping, RT II 1993, 21, 52.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

1. RKTko 3-2-1-50-15
2. RKTko 3-2-1-17-12
3. RKTko 3-2-1-156-11
4. RKTko 3-2-1-71-07
5. RKTko 3-2-1-107-08
6. RKTko 3-2-1-57-11
7. RKTko 3-2-1-104-11
8. RKTko 3-2-1-80-10

KASUTATUD MUUD MATERJALID

47. Draft Common Frame of Reference (DCFR) – Euroopa lepinguõiguse ühtne tugiraamistik.
48. Euroopa Komisjon, "Säästev tarbimine ja tootmine ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava" (teatis) KOM(2008) 397 (lõplik); nõukogu, "Säästev tarbimine ja tootmine ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava - nõukogu järeldused" (2008) 16914/08, lisa; komisjon, "Uus tarbijakaitse tegevuskava: Tarbijate vastupanuvõime tugevdamine jätkusuutliku taastumise eesmärgil" (teatis), KOM (2020) 696 (lõplik).
49. Meie ühine tulevik. ÜRO ülemaailmne keskkonna- ja arengukomisjon. ÜRO:1987.
50. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law, COM(2011)635final. Kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/>
51. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine), eelnõu nr 404 SE, vastu võetud 10.11.2021.
52. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seaduse (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) eelnõu seletuskiri, 404 SE.
53. ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi aruanne (1992) ÜRO dokument A/CONF/151/26 (I köide).